

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXIII/ NR.2
APRILIE-IUNIE 2018
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:
Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:
14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, vichiro7@hotmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactori: SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment).
Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXIII/ Nr. 2

Aprilie – Iunie 2018

TEOLOGIE

PR. THEODOR DAMIAN

Învierea Domnului ca Betesdă a lumii 5

STUDII

DAN ANGHELESCU, Vintilă Horia: Credință și cunoaștere 7

MARIANA FLOAREA, *Elegie în alb* 18

NICOLAE MAREȘ

Kazimiera Iłkiewiczówna sau Despre dragostea poetei
poloneze pentru poporul român, pentru Eminescu și Blaga 19

PASSIONARIA STOICESCU

Spovedanie către duhovnicul absent 26

În apărarea copacului 27

LUCIA SAV, *Harul și mirul* 28

CENTENARUL MARII REUNIRI

PR. DIMITRIE SOCENEȚEANU

„O, poporul meu!” 29

CORNEL BALABAN, *Marea Unire* 30

LUCIA STEGĂRESCU, *Măicuță!* 31

CAMELIA ARDELEAN, *Rondelul curcubeului, Rondelul pașilor de lut* 32

PROZA

DAN CIUPITU, Salonul refuznicilor 33

GABRIELA CĂLUȚIU SONNENBERG, Insula celor frumoși și bogați 39

MILENA MUNTEANU, Între râs și plâns 43

GEORGE BAJENARU, *Creație, Pământul părinților mei* 45

Cântec mioritic, Trei legi, Român în suflet și poet 46

CĂRȚI ÎN AGORA

THEODOR DAMIAN, Iar poetul partea cea bună și-a ales <i>Eu în culori incerte</i> de Cezar Viziniuck	47
PASSIONARIA STOICESCU, „Vrăjitor și vrajă, laolaltă...” <i>Urechea lui Malchus</i> de Mihaela Grădinariu	48
IOAN ST. LAZĂR Un mare roman al Marii Uniri: <i>Sacrificiul</i> de Mihail Diaconescu ..	51
ADRIANA TOMONI, <i>Cufere de argint, Vorbeam</i>	58
ANCA SÎRGHIE O nouă piesă forte în puzzle-ul exegezei lui Marin Sorescu <i>Sonetele lui Marin Sorescu</i> de Ada Stuparu	59

UNIVERSALIA

HEINZ-UWE HAUS, Heritage and Contemporary Option: Notes on Richard Zipser's memoir <i>From Oberlin to Ostberlin</i>	65
GEORGE TOPÂRCEANU, <i>Summer in the countryside</i> Translated from Romanian by Mircea Pella	68
BUJAR Tafa <i>My half, Mirage, The second divine news, I'm watching you</i> <i>Beyond, The most beautiful song, I do not think, The fight,</i> <i>The owl</i> Translated from Albanian by Baki Ymeri	70 71
MARIËVA SOL (France), Rachel's story English version by Muguraș Maria Vnuck and David Paul Vnuck	72
FOTOALBUM	74

ANTOLOGIE DE CENACLU

<i>Sfatul Țării în Agora, Alba Iulia în Sărbătoare</i> de Ana Ruse	91
<i>Învățarea limbilor prin alte limbi, După o vizită la Biserica</i> <i>Sfânta Treime din Philadelphia, PA</i> de Carrie Hooper	92

INTERVIU

ANCA SÎRGHIE Omul care sfințește locul: Interviu cu Dl Cătălin Radu Dancu, noul Consul general al României la New York	93
--	----

DANIELA GÎFU, <i>De-aș putea a mă întoarce</i>	98
<i>Vreau să mă rog</i>	99
ELENA M. CÎMPAN, <i>Nod, Spleen, Iași</i>	100
<i>Clepsidra, Miros, Un iubit marinăru, Fără glas</i>	101

ANIVERSĂRI

Nicolae Mareș la 80 de ani	102
----------------------------------	-----

PROFIL

TEODOR CURPAȘ, Tărșan Vasile – un împătimit al culturii!	103
VASILE CREȚU, <i>Nu-ți frânge mâinile, femeie</i>	105

PROZOPEMA

IOAN GĂF-DEAC, <i>Cel mai mare cosmos din nelume</i>	106
--	-----

REPORTAJ

VERONICA BALAJ	
Centrul Cultural Spiritual Văratice, Legământ de iubire și dănuire	107
NICOLE SMITH	
Elena Mitru: <i>Elegantă și rafinement vestimentar</i>	110
Dima Lascu: <i>Macedonenii, Primii europeni</i>	111
GH. BREHUESCU, <i>Nicholas Buda la New York</i>	112

RECENZII

DANIEL MARIAN	
Conștientizarea spațiului, venită în timp	
<i>Om în intersecție</i> de Mariana Pândaru	113
MIOARA BAHNA	
Volumul de poezie <i>Fluturi de trup</i> de Nicolae Vălăreanu Sârbu	114
NICOLAE VĂLĂREANU SÂRBU, <i>Când, Magii răsăritului</i>	116
<i>Ce cred și nu cred</i>	117
MIHAI MIRON, <i>Un altfel de rapsod.</i>	
<i>Caut Cuvântul</i> de Gheorghe Palcu	117

GALERIA SPIRITUS

DOINA MÂNDRU, Viorica Colpacci: <i>Semn și Lumină</i>	121
IOAN ROȘCA, <i>Un nou limbaj vizual</i>	122
RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	123
ANUNTURI	125

Așadar Învierea Domnului e ca o Betesda a vieții și lumii noastre. Este „locul” unde nu îngerul, ci Însuși Domnul vine să ne treacă din ordinar în extraordinar, de la moarte la viață, deschizându-ne porțile Împărăției gătite nouă de la facerea lumii. Iar noi Îl urmăm transfigurați, mulțumitori, cântând și mărturisind:

„Histos a înviat din morți
Cu moartea pe moarte călcând
Și celor din morminte
Viața dăruindu-le”.

PR. PROF. DR. THEODOR DAMIAN

Învierea Domnului ca Betesdă a lumii

*Ieri m-am îngropat împreună cu Tine,
astăzi mă scol împreună cu Tine, înviind Tu.
(Canonul Învierii)*

Minunea vindecării de către Mântuitorul Hrisos a paralticului de la scâldătoarea Betesda (Ioan 5, 2-14) reprezintă o interesantă paradigmă a Învierii Domnului.

Așteptarea paralticului timp de 38 de ani (dar ar fi putut sta acolo și mai mult decât atât) poate simboliza lunga așteptare a omenirii pentru venirea Mântuitorului, promis de Dumnezeu chiar de la căderea protopărinților în păcat. Deci cu toate că cifra 38 indică o perioadă exactă de timp, în ea există și un element indefinit dacă ne gândim că bolnavul ar fi putut aștepta încă și mai mult până la întâlnirea cu Iisus.

Așa a fost și așteptarea generațiilor Vechiului Testament până la venirea lui Mesia. O așteptare într-un fel indefinită, dar într-un alt fel definită, pentru că Mântuitorul a venit la un timp precis totuși, la plinirea vremii (Galateni 4, 4) cum spune Sf. Ap. Pavel.

Pentru slăbănog, întâlnirea cu Iisus a fost plinirea vremii, a așteptării sale, când a fost practic înviat, în sensul că, la intervenția Mântuitorului, mădulele sale moarte au prins viață.

În acest context paralticul de la Betesda reprezintă și lumea dinainte de Iisus, paralizată, anchilozată, care trăia în întuneric și în umbra morții (Isaia 9, 2) și care prin venirea Fiului lui Dumnezeu, „a văzut lumină mare” (Isaia 9, 2), prin învierea Sa Mântuitorul deschizând calea „de la moarte la viață și de pe pământ la cer”, așa cum cântăm în canonul de la utrenia marelui praznic.

Vindecarea slăbănogului, adică aducerea vieții în mădulele lui moarte, arată că viața este condiția existențială normală a omului și că Învierea Domnului ne oferă posibilitatea de a trece din anormal în normal, de a ne redobândi condiția existențială pentru care am fost mențiți.

Când Mântuitorul zice despre Sine: „Eu sunt învierea și viața” (Ioan 11, 25), El ne atrage atenția că a fi întru El înseamnă a trăi în starea normală de existență.

Aruncarea bolnavilor în scâldătoarea Betesda este într-un fel ca aruncarea lui Iisus pe cruce, căci la Betesda boala este ridicată, vindecată, iar pe cruce Iisus ridică păcatele lumii, spală lumea de păcat cu sângele Său. Și precum la scâldătoare trebuie să *vrei* să te faci sănătos, la fel în

taina Crucii Mântuitorului; trebuie să *vrei* să participi, să te împărtășești pentru curățirea păcatelor, voință concretizată apoi în Sf. Euharistie liturgică unde trupul și sângele Mântuitorului se oferă tocmai spre iertarea păcatelor.

Dar intrarea și ieșirea în apele Betesdei, intrarea cu boală, ieșirea întru vindecare, mai prefigurează și taina Sf. Botez în apele căruia se intră în stare de păcat și se iese curățit spre o nouă viață în Hristos Domnul; de aceea botezul mai închipuiește și mormântul Învierii, căci acolo a intrat trup stricăcios mort și a ieșit trup nestrăcăcios înviat, mormânt în care vrem să intrăm și noi spre a avea parte de înviere, de aceea și cântăm tot în Canonul Învierii de la slujba utreniei marelui praznic: „Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, astăzi mă scol împreună cu Tine, înviind Tu.”

Și așa cum la Betesda îngerul Domnului are un rol activ căci el este cel care tulbură apa vindecătoare, la fel, la mormântul Învierii, îngerul este cel care-l străjuiește și vestește femeilor mironosițe marea minune.

Betesda nu este un loc, un „spital” obișnuit, ci este locul paradoxal unde, ca și la mormântul Mântuitorului, imposibilul devine posibil; este locul unde aștepți – ca slăbănogul – intrarea în extraordinar.

Asta este pentru noi Învierea Domnului: este fenomenul în care ceva radical, nemaipomenit se întâmplă: trecerea de la moarte la viață.

Întrucât toți au fost „mușcați” de șarpele dintâi, mușcătură ce a rămas în ADN-ul ființei noastre de după cădere, de aceea ne trebuie o Înviere la fiecare, de aceea Învierea Domnului mântuitoare este menită pentru toți oamenii, toți cei ce cred în El, căci zice Sf. Ap. Pavel că „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Timotei 2, 4).

Prin Învierea Sa, Iisus vine la Betesda sufletelor noastre, căci acolo are loc așteptarea și speranța venirii îngerului și a Domnului. Ca și cei de la Betesda, și noi așteptăm la rând la porțile mormântului Învierii, pentru ca, pregătiți sufletește fiind, să-L întâmpinăm pe Iisus, cel înviat; și când El ne va întreba, ca atunci pe slăbănog: „Vrei să te faci sănătos?” „Vrei să înviezi și tu?”, noi să răspundem „vreau, Doamne”, și să-L urmăm cu credință, iubire și bucurie.

Așadar Învierea Domnului e ca o Betesda a vieții și lumii noastre. Este „locul” unde nu îngerul, ci Însuși Domnul vine să ne treacă din ordinar în extraordinar, de la moarte la viață, deschizându-ne porțile Împărăției gătite nouă de la facerea lumii. Iar noi Îl urmăm transfigurați, mulțumitori, cântând și mărturisind:

„Histos a înviat din morți
Cu moartea pe moarte călcând
Și celor din morminte
Viața dăruindu-le”.

DAN ANGHELESCU

Vintilă Horia: Credință și cunoaștere

...odinioară Sphinxul era cel care punea omului întrebarea despre om, pe care Oedip credea că o rezolvase, pe care noi toți am crezut-o rezolvată; astăzi omul este cel care pune Sphinxului, inumanului, întrebarea despre inuman, despre fatal, despre dezinvoltura acțiunilor noastre, despre dezinvoltura lumii față de legile obiective. Obiectul (Sphinxul), cu mult mai subtil, nu răspunde nimic niciodată. Și totuși, nesupunându-se regulilor și desjucând dorința, el răspunde în secret la cine știe ce altă enigmă.
Jean Baudrillard - *Strategiile fatale*

O, Doamne, nu Te-am căutat atât!./
Spre a fi înțeles, cât pentru a înțelege...
Sfântul Francisc din Assisi

Dacă aprofundăm sensurile și semnificațiile pe care le degajează în integralitatea lor scrierile horiene, descoperim personalitatea complexă, inclasabilă pe coordonatele obișnuite, a unui scriitor care lansa un amplu rechizitoriu asupra epocii actuale, inițiind o epuizantă și tulburătoare investigație dedicată fenomenului *Cunoașterii*. Oricine își va oferi *iscusita zăbavă* de a pătrunde în profunzimea meditațiilor lui distinge prezența unuia dintre cei mai importanți gânditori ai veacului XX, Vintilă Horia situându-se, alături de un Oswald Spengler, Paul Valéry, Ortega y Gasset, Ernst Jünger, ori Raymond Abellio, cei care – în tragic-dramatica desfășurare de evenimente a veacului – au încercat o deslușire a marilor enigme ce apasă asupra *Timpului*, a *Civilizației* și, mai ales, a destinului cu care se confruntă umanitatea.

Să reamintim că, în octombrie 1936, în nr. 8 al revistei *Gândirea*, debutantul (nu împlinise încă 20 de ani) publica sub titlul *Către o nouă cunoaștere a omului*, un strălucit comentariu la cartea doctorului Alexis Carrel *L'homme, cet inconnu*. Considerațiile sale de atunci arată că atât problematica, precum și interogațiile ce aveau să domine în preocupările scriitorului de mai târziu erau pe deplin conturate. Vorbind despre „progresul civilizației” văzut mai ales ca un *zbor către comoditate și efort facil de satisfacere a unor poftă degenerate*”,¹ încă adolescentul Vintilă

Horia sublinia ideile celebrului doctor privind civilizația care, *nesocotind individul în folosul masei*, a generat apariția *cele mai grave maladii a vremurilor*, un *avorton al mașinismului* cunoscut sub numele de proletariat. Acesta „va fi rușinea eternă a civilizației științifice”, sfârșind prin a suprima familia ca unitate socială, stingând inteligența și simțul moral, distrugând ultimele resturi ale culturii și ale frumosului. Dictatura/.../ masei inculte, nu va fi decât o sinistră himeră a mașinismului modern, reușind cel mult o guvernare de carton cu un sfârșit în ea însăși.” /.../ Astfel se va întrona o domnie a mediocrității, spulberându-se *toate năzuințele spre înalt ale spiritului*.²

Vintilă Horia mai afirma la momentul acela că scopul civilizației ar trebui să urmărească nu „progresul științei și al mașinilor, ci pe cel al omului.” În astfel de circumstanțe unica salvare (întrezărită de doctorul Carrel) ar fi fost să se apeleze la o elită de învățați, „care să cuprindă toate domeniile de activitate omenească, pentru ca, având o vedere de ansamblu, să descopere viciile sistemului nostru social, să-i prescrie remediile” și să „îndrepte civilizația pe calea unui nou început.”³ Ideea acelei necesare *elite* îl va urmări îndelung și, în cele din urmă, se va materializa în acel amplu și unic *eseu-interviu* intitulat *Călătorie la centrele pământului (Viaje a los centros de la Tierra)*. Va fi un demers destinat reunirii celor mai importante *centre creatoare de energii explicative*, în tentativa de a se alcătui un „vocabular general, un pact între înțelepciuni, care să facă din nou posibilă o înțelegere totală a omului.”⁴ Aceasta va fi modalitatea prin care literatura lui (romanele, eseistica, incluzând până și poezia) va încerca să răspundă exigențelor impuse din perspectiva *Cunoașterii*.

În fruntea *elitei de învățați* vor fi plasați – cum și spune – *filosofii*, Vintilă Horia considerând că „filosofia constituie linia directoare a vieții, o culme a activităților omenești, motorul și sinteza lor.”⁵ Aceasta și pentru că, în epocă, apartenența filosofiei, a metafizicii și a literaturii la domeniul *Cunoașterii* avea să fie pusă sub semnul întrebării. Exacerbările disolutive ale pozitivismului (să amintim de Rudolf Carnap și de *Cercul de la Wiena* cu așa-numita *Concepție științifică despre lume / Wissenschaftliche Weltauffassung*) intenționau o drastică limitare a teritoriilor *Cunoașterii*. Întreaga *Filosofie* era subordonată exigențelor empirismului, fiind redusă la o simplă activitate de „clarificare logică a gândurilor” (Wittgenstein). Întregul gândirii se redirecționa către procesele de producție ale civilizației de consum, provocând o posibilă închidere a oricărui alte orizonturi de raționalitate. Se iniția o aberantă tentativă de alienare mecanizantă a esențelor umanului, adevărind predicțiile întunecate ale lui Spengler despre *timpurile omului faustic* în care civilizația tinde să devină „...o mașină, care face sau vrea să facă totul după modelul mașinii./.../ O lume artificială, avertizase el, pătrunde și otrăvește lumea naturală. /.../ Faptul că gândirea umană descătusată nu-și mai poate înțelege propriile consecințe face parte din tragedia acestui timp.”⁶

În astfel de circumstanțe și-a făcut apariția tânărul Vintilă Horia, realizând, cu o uimitoare precocitate, că umanitatea traversează o epocă de erori și derapaje fără precedent și că însăși rațiunea a devenit coruptibilă. Ca scriitor își asumă, încă de la debut, destinul, conștiința și vocația tragică a cunoașterii. *Cunoașterea e suferință* va spune el, mai târziu, într-un interviu acordat revistei *Punto y coma*. Cât despre esența întregii sale opere, ea se lasă cuprinsă în doar două cuvinte a căror completitudine este totală: *Credință și cunoaștere*.

Iată de ce literatura lui are, în spiritul ei, o miză cu totul aparte. Veritabile *tratate* de mare rigoare și erudiție, romanele lui, ca și eseistica, au fost gândite – și ele – într-o amplă complementaritate formând un tot care, desigur, este și literatură, dar, în concepția lui, aspiră să fie mai mult decât atât. Savant, om al unor ample și profunde meditații despre lume și timp, Vintilă Horia le consideră, așa cum și spune „instrumente de cercetare și tehnică de cunoaștere, cea mai complicată, unica posibilitate de a cuprinde realitatea într-o singură operă, mai mult decât fizica, biologia sau muzica, unica realmente capabilă a descrie un tot.”⁷ Ca autor, devine vizibilă inșafăbila lui nevoie de a fi mereu în proximitatea *tainei de-ne-cuprins* a *Ființei*.

În realitatea agitatului veac XX, dincolo de erori și derapaje, una dintre lapidarele premoniții spengleriene, veritabil ecou al dantescului *Lasciate ogni speranza, rămâne de-ne-șters*: „Orice mare cultură este o tragedie; istoria omului este tragică în totalitatea ei. Însă păcatul și prăbușirea omului faustic sunt mai mari decât tot ce au putut vedea vreodată Eschil și Shakespeare”.⁸ Într-adevăr, umanitatea de după al doilea război mondial se confruntă cu ceea ce Spengler nu ezita să numească „marea modă a semidoctșilor, a adunărilor populare radicale, a marxiștilor și scriitorilor de literatură etic-socială care se vor considera gânditori și poeți instaurându-se „o formă complet nouă și târzie, lipsită de viitor, dar inexorabilă a existenței umane”⁹

Acesta este, în fondul ei tragic, realitatea *Timpului ce i s-a dat* lui Vintilă Horia, *Timpul* în care – cum spune Spengler – *metropolele n-au mai adăpostit înlăuntrul lor un popor ci o masă...* Iată de ce *scrisul* lui a gravitat în jurul tulburătoarei *probleme a timpului*. Confruntarea cu acest *effrayant Dieu sinistre* (Baudelaire) și aspirația de evadare din *minciuna marelui timp mesianic* (cum îl numise Walter Benjamin) îl alătură, în ipostază de comiliton al lui Mircea Eliade. Azvârlit de un cataclism al *Istoriei* în destinul tristelor și nesfârșitelor bejenii, modelul tipologiei pentru care optează în literatura lui este cel al rătăcitorului, al unui *Waldgänger* abandonat în grija și mila lui Dumnezeu. Iată de ce perspectiva religioasă asupra existenței domină și, de fapt, iluminează totalitatea demersurilor sale epice, iar confruntările capătă o evidentă aură mistică. În romane (*Les impossibles, Marta o la segunda guerra, Le*

*Voyage à San Marcos*¹⁰) exilul și pelerinajul capătă reverberații ample nu numai ca trimitere la situația exilatului din Europa de Est, ci și la o stare de lucruri cu mult mai generală, aceea care-l vizează, în esență, pe omul veacului XX, altfel spus, aceea care atinge condiția și determinările acestuia.

Privitor la configurațiile apărute în literatura tinerilor din perioada interbelică (devenită ulterior literatura exilului românesc) trebuie semnalată apariția unor elemente de *nouă poietică* sub iradiația cărora, inevitabil, avea să se afle, la un moment dat, atât Vintilă Horia dar și încă mulți alții. Asupra acestei stări de fapt referiri ample și edificatoare oferă corespondența dintre poetul Horia Stamatu și profesorul Paul Miron. Se face vorbire despre apariția elementelor de nouă poetică „influențată de o strictă reconsiderare/.../ și de zguduitoarea introducere la problema timpului, Was ist Metaphysik? a lui Heidegger/.../ Existențialismul se năștea în România.”¹¹

Evident, o răsturnare fundamentală survenea în istoria și în configurațiile romanului românesc, prin simpla repunere în discuție a dimensiunii temporale. *Timpul* continua să-și reafirme obsesiv prezența în preocupările gânditorilor, romancierilor și eseistilor. Dar termenii în care se aducea în discuție prezența lui dobânda noi conotații și accente de o natură mult mai profundă și gravă, coloratura *Timpului* căpătând inflexiunile unui *fatum tragic*. Așadar, de aici încolo, *Timpul* nu va mai fi *obiect de contemplație* ca în *heraclitismul volatil al interiorității* unui Marcel Proust. Aruncat în condiția plină de dramatism și sfâșiere a exilului, romancierul Vintilă Horia este unul dintre acei care vor încerca să descifreze esența și mai ales *semnele* oculte, amenințătoare ivite în relația *Ființă-Timp*. Aceasta și pentru că, în fenomenologia oricărui fapt de artă, potrivit lui Hans-Georg Gadamer, există intenția de a găsi un mod de *a intra, de a păși în existență (Ins-Dasein-Treten)*. Într-o operă căutăm mereu acel ceva *cunoscut (das Bekannte)* pentru a recunoaște „în ea despre ceva și despre noi înșine”. Pe urmele înțelegerii lui Platon, cel din Phaidros, scrisul își „caută adevărul în logoi, adică în idealitatea limbii” iar „ceea ce este reprezentat (prin el) există aici (ist da) și /.../ a ajuns într-un mod mai propriu (eigentlicher) în deschis (das Da).”¹²

De altfel, în aria întregii gândirii europene, interesul pentru experiențele orientate spre inefabil și spiritual (deja sustrate de sub jurisdicțiile pozitivismului) schimbaseră deja *imagea* (sic!?) *timpului*, ducând-o dincolo de acea *privire în noi înșine* prin care Bergson, Husserl și, desigur, Marcel Proust (discipol literar al lui Bergson) ne asigurau că aduce *cunoașterea absolută*. Importanța, până de curând discretă, aproape inaparentă a *operatorului Timp* dobânda dintr-odată un accent deosebit de apăsător. Se schimbaseră însăși modalitățile de înțelegere și evaluare a realității. Heidegger demonstrase că: „...perspectiva care, de la începutul filosofiei occidentale, *călăuzește* deschiderea ființei este timpul, *însă în așa*

fel încât această perspectivă a rămas *ca atare* și a trebuit să rămână ascunsă./.../Acest lucru se exprimă în faptul că timpul (în momentul de față) este conceput pornind de la *acum*, de la ceea ce este prezent în cutare moment și în chip unic.”¹³

Întemeiate pe acest *acum*, pe ceea ce este prezent și în chip unic în datele actualității, literatura și eseistica lui Vintilă Horia vor tinde să ilustreze cât mai adevărat sensul relației cu timpul. Și pentru că *timpul* apare *încărcat de istorie*, discursul romancierului pledează *împotriva lui* într-o vizibilă și declarată tentativă de *abolire* a acestuia.

În integralitatea lor, demersurile literare, indiferent de formele pe care le adoptă, devin, din perspectiva romancierului dar și a eseistului, elementele unei vaste și neîntrerupte investigații *transdisciplinare* culminând în celebra *Călătorie la centrele pământului* inițiată cu scopul deschiderii unui orizont de înțelegere asupra aceluși mister ce acoperă devenirile *Omului sub Timp* și sub *mișcările lumii datorate acestuia*. Știința, religia, literatura (arta) – cele trei domenii aparent diferite ce apăruseră împreună în timpurile lor aurale, acum, în scrierile lui, se reunesc într-o tentativă ce tinde la o descifrare a miracolului existenței. Vintilă Horia *repune* în contact aceste teritorii ale gândului încercând să aducă în lumină fațetele unui adevăr capabil să limpezească înțelegeri despre timpul și lumea în care trăim, întemeindu-se pe străvechiul adagiu parmenidian: „...e tot una a gândi și a fi.”¹⁴ Obsesia lui va sta mereu atât în științificitate, în rațiune dar și în iubirea de Dumnezeu *ca act ce precede cunoașterea*. Iar „Cunoașterea adevărată e laudă: trebuie să iubești obiectul cunoașterii tale și să-l exalți”, spune un alt important reprezentant al exilului, André Scrima.¹⁵ Dar *Credință și cunoaștere* spune Oswald Spengler „guvernează toate condițiile științei, oricât de exactă ar fi ea”.¹⁶

Ca și Eliade, Vintilă Horia pledează pentru o regândire a aceluși *fenomen de Dezvrăjire a lumii (Entzauberung der Welt)* pe care Max Weber îl întrezărise pe cale de a fi desăvârșit, prin secularizare, în modernitatea noastră. Din perspectiva horiană, sensul ar trebuit inversat către o *re-vrăjire a lumii*, o reinstaurare a *Sacralității* ca temei fondator de civilizație, *Sacralitea*, la momentul acela fiind deja ocultată sub presiunile supertechnicizatei și violentei ecloziuni a pozitivismelor de tot felul.

Întrezărind fracturile din perimetrul cunoașterii, investigațiile horiene din *Călătorie* gravitează în jurul unei întrebări care, explicit, e adresată lui *Jacques Rueff* (economist și filosof membru al Academiei Franceze, Cancelar al Institutului Franței), dar, indirect, tuturor celor pe care îi vizitează în periplul său de la Gabriel Marcel, la Jünger sau Werner Heisenberg: „Ce înseamnă exact o epocă de criză?”¹⁷

Pentru a înțelege cauzele acestei crize a lumii actuale Vintilă Horia opina că „ar trebui să plecăm de la lupta pe care Pascal a pornit-o împotriva raționalismului incipient, formulat într-un stil modern de către Descartes, pentru a înțelege nu numai ceea ce azi reprezintă în filozofie gândirea și

atitudinea lui, ci toată drama pe care existențialismul, plecând de la Kierkegaard și ridicându-se împotriva absolutismului hegelian, a reprezentat-o de-a lungul unui secol întreg”.¹⁸ Continua cu gândul că ar trebui să încerce un proces de idealismului, sistematizării, totalitarismelor care au implicat tot acest fenomen, pornind de la filozofia către politic, pentru a situa mai bine pe anumiți gânditori ca Marcel, Heidegger, Berdiaev,¹⁹ Unamuno, Jaspers și alți câțiva, a căror prezență printre noi presupune o luptă contra exceselor rațiunii în numele credinței în ființa umană și în dorința ei perenă de libertate și perfecțiune. Ar fi suficient, accentua el, să cităm aici operele lui Huxley sau Orwell, ca pledoarii împotriva utopiei. Gânditorul ajunge astfel și la concluzia că: „Momentul istoric în care știința se desparte de religie ne oferă cheia necesară deschiderii unei uși spre o înțelegere totală și neîndoiește definitivă a ceea ce numim criză și a cărei explicație se află în respingerea crucii.”²⁰ A fost perioada începând de la care știința se năpustea asupra religiei, oferindu-se ca fundament mișcărilor revoluționare atunci când acestea, în tentativa de dizolvare a unei întregi cosmologii holiste a existenței, dezlănțuiau delirul monstruos al pozitivismului. El va constata că după Evul Mediu lumea cunoașterii a cunoscut un puternic proces de fracționare. Teritorii diverse, până nu demult inter-conectate, începând de atunci s-au separat prin inutile și falacioase frontiere, confruntându-se reciproc. E starea de lucruri sesizată și de Stéphane Lupasco atunci când constata că: „Niciodată nu s-a văzut o separație atât de mare între științe și filosofie”.²¹

Condamnând această separație Vintilă Horia, se ridică deasupra tuturor frontierelor ivite în drumul, adesea evanescent, al cunoașterii atingând un *superius al ideilor de complementaritate și completitudine* în ideea de a oferi, cum spune chiar el, *une nouvelle possibilité d'envisager l'Être*.²² Demersul horian prefigura viitorul *Cunoașterii* printr-o răsturnare copernicană ce reunifica teritoriile gândirii, viziune ce își afla întemeieri în sublima *alchimie celestă a crucii*. Dintr-o asemenea perspectivă, *Cunoașterea* se prefigura și ca o strădanie „pentru ca destinul omului să tindă spre mântuire, concluzie a unei tragedii universale pe care nimeni nu a așezat-o în această lumină, nici măcar Milton în al său *Paradisul pierdut*. Și nici Thomas Mann, Raymond Abellio sau Hermann Hesse, Rilke sau Claudel.”²³ În plus, autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil* sublinia, citându-l pe Heidegger, că, de aici ar putea prinde contur „o teologie a crucii, autentică teologie creștină, înlăturând cealaltă teologie, cea neautentică, /.../ care a provocat astăzi o teribilă confuzie între religie ca mesaj ezoteric menit să ne convertească la propria noastră posibilitate de mântuire, și religie ca mesaj social pe cale să transforme Biserica într-o simplă societate anonimă pentru apărarea drepturilor omului, ceea ce, apropiind-o totuși de conceptul de revoluție, o anihilează ca religie propriu-zisă. Cristianitatea (Cristlichkeit, în terminologie heideggeriană), sub acest aspect, accentuează Vintilă Horia, nu este nici o morală, nici un program

de reformă socială sau politică, scopuri lipsite de transcendență și de ecumenicitate.”²⁴

Postumitatea lui Vintilă Horia a oferit în 2017 una dintre marile cărți ale exilului românesc: *Crucea*. Lucidul său discurs pledează pentru reinstaurarea acelei ordini pe care, pierzând-o, umanitatea de astăzi nu se mai regăsește cu propria esență. Într-un asemenea timp, *Crucea*, prin latura istorică și eshatologică pe care o ascunde și o relevă în dubla sa proiecție în spațiu și timp, va trebui să redevină *tema fundamentală* a orientărilor noastre, dat fiind că există „un sens orizontal și un sens vertical în metageografia crucii (sens) care indică în mod precis o posibilitate de completitudine înscrisă în însuși misterul creștin.” Din perspectiva sinuoasă a Cunoașterii „contemplarea misterului crucii, tocmai în acest moment de confuzie și incertitudine pe care nici Biserica nu a știut să-l evite /.../ pare indispensabilă/.../ pentru că simbolismul crucii, în proiecția sa ultimă, se presupune că antrenează spre un soi de explozie universală a adevărului, ceea ce ar implica o nouă posibilitate de a înțelege ființa. Filosofia ar putea astfel, depășind moștenirea raționalistă, să-și recupereze funcția presocratică, în vreme ce teologia s-ar reîntoarce la căutarea unică a obiectului său, redevinând, așa cum o afirma Heidegger, o teologie a crucii.”²⁵ Vintilă Horia așază simbolul *Crucii* într-un *de-necuprins* în chingile raționalității, un *veșnic departe* și un *inexplicabil aproape*, *Centru al lumii și al istoriei* unde întrezărim îndelebila identitate cu puterile ce străbat profunzimea ființei până dincolo de hotarele depărtării esențiale care despart de Dumnezeu. Cuvântul *Centru* păstrând proximitatea cu inefabilul, scoate din *ascundere* rostul a toate câte există și, de asemenea, a celor care și câte nu există, sau nu există încă. *Cunoașterea* se situează astfel în *completitudine gnoseologică*, acel esențial ce se refuză *dizidențelor raționaliste*. Renașterea și iluminismul – oferind temeuri pentru toate mișcările revoluționare – au fost momentele care au pulverizat legăturile dintre religie și știință, îndepărtând cunoașterea de complexitatea poliformă a realității. Reunificarea acestor teritorii ale gândului e prefigurată și de alți gânditori ca de pildă Oskar Gruenwald cel ce scrie în *Journal of Interdisciplinary Studies* „It is a vital complementarity between all the arts and sciences, knowledge and faith, science and religion, as well as a deeply religious perception of man and his world”.²⁶

Și faptele surprinzătoare survenite în științele veacului XX confirmă din plin o asemenea orientare. Odată cu Max Planck, Niels Bohr, Werner Heisenberg sau Wolfgang Pauli, fizica cuantică redescoperea religia în chiar interiorul său. Etologia readucea în gândire indestructibila unitate dintre subiect și obiect. Oameni de știință de mare prestigiu, asemenea unui Bernard Lovell, afirmă că nu se mai poate lansa o teorie despre Cosmos fără a-i consulta în prealabil pe teologi. „Știința, scria și Isidro Juan Palacios în revista spaniolă *Punto y coma*, deja nu mai este revoluționară, a

devenit umilă, s-a pus în serviciul realității și respectă religia.”²⁷ Meritul cultural al lui Vintilă Horia – potrivit aceluiași Isidro Juan Palacios – este că oferă astăzi „o viziune armonioasă a realității, ca totalitate”.²⁸

Prin Vintilă Horia cunoașterea se arată ca o stare de împlinire interioară, aceea unde Heidegger vede o *intrare în posesie de sine (Vereigentlichung)*, situare sub orizonturi limpezi de sens, apropiere de acel *Cuvânt (Verbum erat apud Deum)* apt să devină „cel mai demn de a fi supus interogării // das fragwürdigste Wort”.²⁹

Eseul *Crucea*, alăturat celorlalte scrieri horiene, eșafodează astfel ceea ce, în timpurile lui Wilhelm Dilthey, se constituia într-un *construct spiritual (geistes Gebilde)*. Dar dacă, sub presiunea pozitivismului din ultima parte a veacului XIX, cel care, scriind despre *Trăire și poezie (Das Erlebnis und die Dichtung)*, situa gândirea religioasă într-o ireconciliabilă opoziție cu filosofia, la Vintilă Horia sensurile sunt inversate. *Misterul Crucii* e parte integrantă a unei totalități unde strălucesc, deopotrivă egale întru cunoaștere, teologia, filosofiele, științele și literatura. Operând o asemenea reconciliere, gândirea lui holistică se alătură celor care încearcă să întemeieze o nouă raționalitate, pentru că autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil* se întreba dacă „...putem oare astăzi *cunoaște și întemeia* – mă refer la știință și la politică – dincoace de drumul crucii? Dincolo de această completitudine, teologică și științifică totodată, este greu să găsim o soluție./.../Trebuie să credem că /.../la capătul științei înseși, nu ar fi decât o știință a crucii, așa cum ne-o arată Edith Stein urmând gândul Sfântului Ioan al Crucii? Numele acestui mistic spaniol contemporan cu El Greco, ne-ar putea servi drept călăuză dezocultantă.”³⁰

Opera lui Vintilă Horia se întemeiază în egală măsură pe științificitate și pe iubirea de Dumnezeu, ca act ce *precede cunoașterea*. Așa se face că, potrivit lui, *templul creștin* este, înainte de toate, „...locul în care adevărul se manifestă și devine tangibil spiritului”.³¹

Numai astfel *cunoașterea* își dobândește *completitudinea gnoseologică*, acel *Ceva esențial*, ce se opune *dizidențelor raționaliste* și disolutivei *gândiri calculatoare (das rechnende Denken)* denunțate de Nietzsche.

Divizarea extremă *spirit-materie (res cogitans // res extensa)* operată de Cartesius a generat *confuzie* ocultând omul transcendental: „A separa obiectul de subiect, eroare corectată de epistemologia cuantică, sublinia Vintilă Horia, nu permite, după cum gândea Abelio, *o emergență vizibilă a unei proporții ascunse*.”³² Prin aceasta potențialul infinit al *complementarității*, unicul capabil să spulbere frontiera dintre vizibilul și invizibilului lumii ar fi exclus.

Pentru *Cunoaștere* ca și pentru credință, prezentul apare ca o vârstă guénoniană, moment *de confuzie și incertitudine*, pe care, spune Vintilă Horia, *nici Biserica nu a știut să-l evite*. Se poate distinge aici și o

consecință firească a celui raționalism ambiguu care – vreme îndelungată – persistase latent în încercarea de a-L cuprinde pe Dumnezeu (*Ființa înfinită perfectă // Ens summe perfectum*) demonstrându-i, pe cale rațională(!?), existența. Ponderea accentelor gnoseologice și epistemologice proprii celui “ratio” obstinat devenea îndoielnică. Evident, *Teologia occidentalului medieval* a aspirat să se transforme în știință (*Sacra scientia / Scientia Dei!*)

Pe de altă parte, prin scrierile lui Descartes, metafizica fusese inoculată de un raționalism dizolvant: „Nihil esse in intellectu quod prius non fuerit in sensu”, afirmase el. Se înțeleg de aici motivele pentru care Fr. Nietzsche incrimina supremația pe care Descartes o atribuia subiectului cunoscător. Odată indus în lumea credinței raționalismul declanșa un ireconciliabil conflict între cer și pământ.

De aceea considera Vintilă Horia, *contemplarea misterului crucii* a devenit, *acum*, „indispensabilă nu numai pentru un creștin, ci și pentru un credicios aparținând oricărei alte confesiuni.” *În proiecția sa ultimă* doar *simbolismul crucii* mai poate deschide o posibilitate de completitudine și ne mai poate antrena spre o „explozie universală a adevărului.”³³

Meditațiile horiene deschideau un *superius al ideilor de complementaritate și completitudine*, acelea în virtutea cărora cunoașterea oferă „une nouvelle possibilité d’envisager l’Être”. Configurându-se sub un orizont cu deschideri metapolitice, *cunoașterea* devine, în accepția lui, „un spațiu pe măsura Aceluia care avea să corecteze traiectoria omului /.../purificându-l /.../ și adăugându-i o dimensiune de eternitate /.../ pe care omul o uitase sau nu o cunoscuse niciodată înainte de începutul erei creștine.”³⁴ E o pasiune specifică a gânditorului pentru adevărurile pe care umanitatea le-a abandonat în uitare și Heidegger, pe care îl citează în numeroase ocazii, identifica un asemenea tip de pasiune (*Leidenschaft*), considerând că ea aparține „...unei stăpâniri pe deplin întemeiate peste ceea ce ne întâmpină (begegnen) ca și peste felul în care noi răspundem acestei întâmpinări (dem Begegnenden entgegen), subordonând-o unor țeluri mari și importante”,³⁵ ceea ce, în cazul de față nu mai necesită o demonstrație. *Crucea* conduce spre un *éclatement universel de la vérité*.³⁶

„Omul, scria Nietzsche, crește și se desprinde de tot ceea ce îl înconjură cândva /.../ dar unde este veriga care încă îl cuprinde? Este ea lumea? Este ea Dumnezeu?”³⁷ Iată întrebarea la care, prin *Crucea*, Vintilă Horia tocmai a răspuns, *veriga (annulus aeternitatis)* ce îl cuprinde și îl exprimă ridicându-l deasupra păcatului metafizicilor occidentale, vinovate de marea uitare a *Ființei (Seinvergessenheit)*.

Poetic locuiește omul pe-acest pământ scria Hölderlin. Această rostire ar putea deveni semnul heraldic al scrisului horian. Dacă *a locui poetic* însemna, potrivit lui Hölderlin, *să te situezi în prezența zeilor și a esenței lucrurilor*³⁸ atunci ce se mai poate spune despre cel care a scris *Dumnezeu s-a născut în exil*, tocmai în vremea când se încerca o *golire a*

lumii de Dumnezeu (Gottlosigkeit). Și totuși Vintilă Horia continua să spere – îndemnându-i și pe alții – într-o *eternitate situată dincolo de istorie*. Nu e ceva eroic în scrierile lui?... *Ce te face eroic?* – se întreba Nietzsche oferind și răspunsul: *să vii, în același timp, în întâmpinarea celei mai mari suferințe și a celei mai mari speranțe proprii*.³⁹ Eroic și tragic într-un același timp (timp al guénonianului *kali-yuga*)⁴⁰, prin *Crucea*, dar și prin întreaga lui operă, Vintilă Horia confirmă că „tragicul este de aflat acolo unde domină spiritul, într-atât de mult încât tragedia supremă se petrece pe tărâmul cunoașterii și în sfera celui care cunoaște.”⁴¹

NOTE:

¹ v. Mihaela Albu, Dan Anghelescu, *Tineretea unui fost săgetător, Vintilă Horia, publicistica interbelică*, Ed. Aius, Craiova, 2016, p. 60.

² *Ibidem*, p. 64.

³ *Ibid.*

⁴ Vintilă Horia, *Călătorie la centrele pământului*, Ed. ART, București, 2015, p. 16.

⁵ *Ibidem*, p. 15.

⁶ Oswald Spengler, *Der Mensch und die Technik*, München, 1931, pp.: 81, 82.

⁷ Horia, *op. cit.*, p. 214.

⁸ Oswald Spengler, *Declinul Occidentului / Untergang des Abendlandes*, Craiova, Ed. Beladi, Craiova, 1996, p. 78.

⁹ *Ibidem*, p. 57.

¹⁰ Vintilă Horia, *Le Voyage à San Marcos*, Éditions du Rocher, Jean-Paul Bertrand Éditeur, collection Alphée, Paris, 1988.

¹¹ Paul Miron, *Corespondență cu Horia Stamatu*, Jurnalul Literar, București, 2007, p. 83.

¹² Hans-Georg Gadamer, *Adevăr și metodă*, Teora, București, 2001, p. 97.

¹³ Martin Heidegger, Martin, *Introducere în metafizică*, Humanitas, București, 1999, pp. 268, 269.

¹⁴ Parmenide, *Filosofia greacă până la Platon*, Ed. Stiințifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 232.

¹⁵ André Scrima, *Antropologia apofatică*, Humanitas, București, 2005, p. 368.

¹⁶ Spengler, *Declinul...*, p. 519.

¹⁷ Horia, *Călătorie...*, p. 370.

¹⁸ *Ibidem*, p. 23.

¹⁹ Nicolae Berdiaev, *Un nou ev mediu*, Ed. Omniscop, Craiova, 1995.

²⁰ Vintilă Horia, *Crucea*, Ed. Vremea, București, 2017, pp. 75, 76.

²¹ Stéphane Lupasco, *Logica dinamică a contradictoriului*, Ed. Politică, București, 1982, p. 5.

²² Horia, *Crucea...*, p. 1.

²³ *Ibidem*, p. 12.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*, pp. 9, 10.

- ²⁶ Oskar Gruenwald, „The Rainbow Paradigm”, în *Journal of Interdisciplinary Studies*, 1993, p. 1.
- ²⁷ Mihaela Albu, Dan Anghelescu, Dan, *Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate*, ed. Aius, Craiova, 2015, p. 302.
- ²⁸ *Ibidem*, pp. 300, 301.
- ²⁹ Martin, Heidegger, *Despre eterna reîntoarcere a aceluiași*, Humanitas, București, 2014, p.46.
- ³⁰ Horia, *Crucea...*, p. 80.
- ³¹ *Ibidem*, p. 23.
- ³² *Ibid.*, p. 18.
- ³³ *Ibid.*, p. 9.
- ³⁴ *Ibid.*, p. 11.
- ³⁵ Heidegger, *Despre eterna reîntoarcere...*, pp. 38, 39.
- ³⁶ Horia, *Crucea...*, p. 1.
- ³⁷ Heidegger, *Despre eterna reîntoarcere...*, p. 27.
- ³⁸ apud Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, Humanitas, București, 2011, p. 241.
- ³⁹ Friedrich Nietzsche, *Știința Voioasă*, Ed. Humanitas, București, 2013, fragmentul 268.
- ⁴⁰ René Guénon, *Domnia cantității și semnele vremurilor*, Humanitas, București, 2008.
- ⁴¹ Heidegger, *Despre eterna reîntoarcere...*, p. 50.

Elegie în alb

*Așa cum eram
doar noi
între copacii albiți, rupți
prăbușiți
în liniștea de după potop
a zăpezii
copacii cu coamele lor
albind pământul*

*Și nici nu mai știu că
eram...
Și de dincolo de tăcere
tu ești
pulbere argintie
din stelețele zăpezii.*

*Și gândul
de aici-înapoi
ca norul trece
și nici nu știe
peste ce trece.
O
de am fi
și nimeni nu ne-ar vedea
și ar ninge iar pentru noi.*

NICOLAE MAREȘ

**Kazimiera Hlakowiczowna
sau
Despre dragostea poetei poloneze
pentru poporul român, pentru
Eminescu și Blaga**

*Eminescu este încercat de gândul Morții,
dar și de speranța reîntegrării în Natura-Mamă.
Așteaptă această întoarcere în Cosmos
ca pe o beatitudine finală.*
Mircea Eliade

Traducerile Kazimierei Hlakowiczówna (1888-1983)¹ din creația eminesciană au însemnat, după transpunerile efectuate de Emil Zegadłowicz, în anii 1932-1933 și de Ryszard Dobrowolski, în anii '60, o nouă etapă în transpunerea operei marelui romantic român în Polonia. Era pentru prima dată când un poet de anvergura creatoarei din Poznan, cu un loc bine definit în literatura țării sale, de data aceasta bună cunoscătoare a limbii române, pe care o vorbea fluent, să îl traducă și să îl răspândească în țara lui Mickiewicz, Słowacki și Norwid pe Eminescul nostru, romanticul cu preocupări largi despre istoria Poloniei²

Marele merit al traducătoarei a fost că a acționat intens într-o perioadă în care presa culturală din țara natală apărea în tiraje de sute de mii de exemplare, iar Hlakowiczówna a apelat din plin la mijloacele respective de comunicare, precum și la radio și televiziune – ceva mai târziu – întru cunoașterea în masă a poeziei clasice și contemporane românești, cât și a liricii populare. Autoarea florilegiului *Zborul lui Icar* (a debutat cu volumul respectiv în 1912), a și declarat că *de poezia populară românească este fascinată*. Era pentru prima dată când un poet de talia și de factura autoarei se apleca constant asupra literaturii române, ca semn de recunoștință pentru ospitalitatea cordială acordată de români, timp de peste opt ani, în perioada cea mai grea din viața sa și din istoria generației sale (1939-1948)³, pentru modul în care personal a fost înconjurată de aceștia în vremuri de restriște. O făcea cu prețul unor traduceri de mare calitate - unele impecabile - cu dragoste și afecțiunea fraternală. N-a uitat niciodată de șansa acordată ei de români, de a munci și de-a trăi pe meleaguri românești, la Cluj, considerând că acesta a fost un privilegiu pentru fostul diplomat pe care soarta crudă l-a adus aici, la alegerea ei, în septembrie 1939.

Poeta se trăgea dintr-o familie lituaniană, ca mulți dintre confracții ei poeți, de la Mickiewicz la Miłosz, cu rădăcini directe ce duceau la bunicul său, unul dintre membrii organizației *Filomaty* din care a făcut parte însuși

autorul epopeii *Pan Tadeusz*, Adam Mickiewicz. S-a bucurat de o instrucție solidă, dobândită în Anglia, la Petersburg și la Cracovia. De tânără a cunoscut “durerile vieții”, cunoscut fiind că în timpul primului război mondial a slujit în armata rusă, ca infirmieră (Varșovia se afla sub imperiul țarist de la 1795), ca apoi să se remarce și în viața publică, în calitate de diplomat, inclusiv ca secretar personal al celui care a redat Poloniei independența de stat și demnitatea de odinioară în lume, mareșalul Józef Piłsudski.

Kazimiera Hłakowiczówna a avut șansa să cunoască România, pentru prima dată în anii 1937 și în 1938, delegată fiind de Ministerul Afacerilor Externe de la Varșovia de a prezenta în lume Polonia și personalitatea liderului polonez (decedat în mai 1936), cel pe care l-a slujit cu devoțiune exemplară. În țara noastră prezentările le-a făcut de la Cernăuți la Cluj și Timișoara, respectiv la Galați, București și Petroșani în fața unei audiențe selecte, care n-a uitat-o cât a trăit. În timpul celor două voiaje s-au pus bazele dragostei și prețuirii pe care le-a căpătat față de România. Meleagurile carpatine au devenit un “deliciu” pentru sufletul ei nobil. “Trăirile românești” le-a înfățișat în scrieri de mare sensibilitate, care ne-ar putea interesa din multe puncte de vedere, personal considerându-le pagini antologice despre ființa și cultura românească. Impresiile legate de manifestările poporului român în cele mai diferite ipostaze, Hłakowiczówna nu le-a păstrat doar pentru sine sau pentru studii ulterioare, și nici nu le-a lăsat să lăncezească în sertare sau prin jurnale intime, niciodată publicate, ci le-a răspândit cu mult sărg în presa poloneză, din dorința ca o bună parte dintre compatrioții ei să cunoască valențele creatoare de care dispunea România, aliată cu Polonia din martie 1921, în lupta împotriva bolșevismului⁴. România și Polonia și-au întins atunci cu multă cordialitate brațele. Un dirijor neîntrecut a fost în acel timp, pentru Nicolae Iorga – prin *Neamul Românesc* și *Timpul* lui Gafencu - pentru toată elita românească, românii toți, de la vlădică la opincă.⁵

Știa bine Hłakowiczówna că țara și poporul român l-au primit de patru ori cu mare căldură pe fostul conducător al Poloniei renăscute; știa că de la cel mai înalt nivel, Coroana României aprecia personalitatea complexă și dârză a Mareșalului ; a conferențiat diplomata în cele mai mari orașe, în calitate de scriitor și de femeie care l-a cunoscut îndeaproape pe Piłsudski, ca și Regina Maria a României, care l-a descris în jurnalele sale în cele mai frumoase culori.

Enumerarea - fie și numai a titlurilor acestor însemnări/reportaje - elaborate la fața locului de scriitoare ar fi suficientă pentru a ne convinge că nu a trecut indiferentă pe lângă ceea ce întâlnește și remarcă în România la sfârșitul anilor interbelici. Republicarea acelor materiale cât și o lectură proaspătă a textelor pe care le vom aminti mai jos ar fi extrem de instructivă și azi nu numai din punctul de vedere cultural și scriitoricesc, dar și istoric, politic și sociologic, ajutându-ne să identificăm transformările

petrecute în societatea românească după opt decenii (în bine sau în rău), și dacă mai este ceva viabil din ceea ce odinioară a atras-o pe vizitatoare ca un magnet. Ar putea fi un prilej fericit de a ne raporta la una din perioadele cele mai dramatice și tulburi care a urmat - atât pentru polonezi dar și pentru români - așadar la cei cu care poeta a trăit alături și după Diktatul de la Viena din 1940. Ea avea să remarce cu multă dragoste și afecțiune persoanele care au ocrotit-o, iar cu o anumită obidă a subliniat că ungurii, au uitat de ea în acele momente, au șteres cu buretele faptul că au curtat-o insistent în prealabil, cu scopul de traduce din literatura lor, fără a-i sări în ajutor de data aceasta, după ce aceștia au ocupat o parte din Transilvania, săvârșind atâtea crime. N-a uitat niciodată poeta că oamenii simpli sau intelectuali de vază au înconjurat-o ca pe o *rudă* apropiată. Sunt mărturii de răspândit și azi în lumea întreagă. Iată titlurile acestor scrieri: *W Rumunii* „În România” (1937), *Rumuńskie róże* „Trandafirii românești” (1937), *Ostatnio w Rumunii* „Recent în România” (1937), *Jaka jest Rumunia* „Imaginea României” (1937), *Rumunia kamienna* „România sculptată în piatră” (1938), *Naszym rumuńskim siostróm* „Surorilor noastre românce” (1938), etc⁶. Iată sufletul ei în câteva citate din reportajele de o rară sensibilitate, enumerate mai sus:

„...În România nu trebuie să depui efort să te acomodezi. Pe străin îl poartă valul omenesc viu, unduios, sensibil, plin de grijă, de o rară delicatețe, un val față de care efortul personal devine inutil.... I se economisește oaspetelui fiecare clipă de stânjeneală, fiecare ciocnire brutală cu necunoscutul /.../ în conversații nu există întreruperi sau momente de tensiune, discuția curge ușor, fără șabloane..Există în discursurile românești un conținut și o arhitectură a căror unitate și curgere impecabilă îl poartă pe ascultător ca ritmul unui dans, ori al unui marș”.

Poeta poloneză reține că în România: “totul pare a se perinda în cadrul unei frumuseți veșnice, care e moștenită din ancestral, neștirbită de la o generație la alta și care se manifestă în orice clipă, în chipul cel mai firesc, fără constrângere, fără a se întoarce spre sine.”

“În grupuri frumoase și demne ies româncele din biserică înveșmântate în portul lor național de sărbătoare, și tot în frumusețe o bătrână țărăncă, la târg stă dusă pe gânduri, aplecată asupra fructelor și brânzeturilor proaspăt aduse din sat. /.../Frumoase sunt femeile în România! /Armonia rasei atinge, prin ele, expresia cea mai înaltă”.

Remarcă aceste lucruri o Doamnă de mare sensibilitate, o Poetă, un diplomat umblat mult prin lume. Nu excludem că unele aprecieri favorabile să le fi auzit, ca secretară personală, și din gura superiorului ei, ctitorului Poloniei moderne, Mareșalul Piłsudski⁷. La rândul lui acesta a fost atât de îndrăgostit de România încât a vizitat-o în zece ani de patru ori. Niciăieri în lume n-a făcut șeful statului polonez atâtea vizite. Una dintre acestea a durat șase săptămâni (1928). A străbătut mareșalul țara întreagă “la pas”. Printre polonezi, poate numai Papa Ioan Paul al II-lea a mai vorbit atât de

frumos și de înțelept despre România, în vizita efectuată în mai 1999, folosind epitetul “Grădina Maicii Domnului”, cu referiri la spiritualitatea românească, la cultura și istoria ei, ca *punte de legătură* între Orient și Occident.

La izbucnirea războiului, în septembrie 1939 se putea îndrepta Kazimira Hłakowiczówna oriunde în această lume, mai ales că refugiata era speriată peste măsură. Îi cunoștea pe ruși ca nimeni altcineva. Dar a ales România și a hotărât să rămână aici și să nu mai continue bejania. Avea în buzunar un pașaport diplomatic și cunoștințe pretutindeni în lume. A ales Clujul. Putea lua drumul Franței sau al Albionului, ca zecile de mii de conaționali. A preferat să rămână în Ardeal, în ciuda faptului că și aici - ca oriunde în acele vremuri - tot ceea ce se petrecea în lume și mai ales înstrăinarea o rodea. A rămas pe Someș, la Cluj, în casa ospitalieră a guvernatorului transilvan, profesorul universitar, Coriolan Tătaru, să-i învețe pe copiii acestuia și pe ai vecinilor săi limbi străine, mulțumită că astfel va putea să-și câștige onest pâinea cea de toate zilele. Printre învățăceii săi, unii au devenit nume mari mai târziu: Valeriu Bologa, Nicolae Enescu, Dorli Blaga etc. Cea din urmă încă își mai amintește cu plăcere de profesoara poloneză Illa, iar alții au căutat-o și o vor evoca cu mare căldură decenii mai târziu.

La rândul ei, Profesoara n-a uitat pe nimeni și a făcut încă de atunci un elogiu deosebit elevilor săi clujeni, aviz și pentru cei de azi! “Traian învață de doi ani cu mine limba rusă și de un an engleza. Iuliu îl ajunge din urmă în studiul limbii engleze. Pe Traian nu îl interesează nimic altceva în afară de știință. Învață în taină italiana și greaca, pentru că s-ar putea să-i folosească. Iuliu învață singur spaniola, fiindcă zice el, este o limbă atât de frumoasă încât e greu să îi rezisti. (nu s-ar da în lături să învețe și japoneza). Această generație a lor, a doua generație de intelectuali, după bunicii lor țărani, este stăpânită de foamea cărții și înghite știință, așa cum înghite câinele Brak cicolata, nici nu-i simte gustul dacă bucățița e prea mică”.⁸

Nici că se putea un elogiu mai frumos la adresa tineretului român studios din acei ani cumpliți de grei. Nu numai la adresa acelor tineri, cu precădere însă la adresa oamenilor simpli, cei care pur și simplu au cucerit-o pentru totdeauna și pe care i-a evocat cu o cordialitate copleșitoare.

„Niciodată nu m-a părăsit bunătatea oamenilor. La familia unde m-am stabilit întâi, dând lecții într-o casă bogată, cea mai bună a fost pentru mine femeia lor din casă, o țarancă simplă. /.../ Cu toate că nu ne înțelegeam în nici o limbă, ea știa atât de bine să-mi ghicească voia, să mă consoleze, să plângă cu mine.... Seara când stăteam pe gânduri în cameră, apărea Maria. Îngenuchea lângă mine pe podea și, plângând, îmi spunea în jargonul ei ciudat, latin, pe care aproape că îl înțelegeam, cuvinte pline de alinare.... Când Clujul românesc, numai după un an, s-a schimbat și a

devenit Kolozvar-ul ungiuresc, iar eu în douăzeci și patru de ore, am fost nevoită să părăsesc vila guvernatorului, unde îi învățam pe copii limbi străine și să caut un adăpost, cine m-a primit în casă? Niciuna dintre contesele și baroanele ungiuroaice care-mi arătaseră amabilitatea mondenă din clipa din care am apărut la Cluj...../...../

Această țărancă simplă, fostă slujnică, mi-a spus să mă duc la ea, la țară, și să stau acolo cât voi vrea până când se va găsi ceva mai bun.”

Și tot aceasta, la plecarea definitivă spre țară a poetei, în 1947, după cumplita foamete care a bătut România în acei ani, Maria Lăpușan din Gilău, i-a adus o pâine rotundă pe care n-a uitat-o niciodată scriitoarea, conștientă că aceasta era o mare raritate. În plus a și invitat-o să revină la ea, la țară, la Gilău.

Am găsit în rândurile și frazele așternute de Hłakowiczówna în însemnările sale aprecieri de pus la icoană, judecăți emise nu doar de un talentat scriitor și poet, ci și reflecțiile unui umanist de mare clasă. Și alți scriitori polonezi, demnitari sau refugiați de rând din toate categoriile sociale au scris în perioada respectivă gânduri simțite despre poporul român și cultura românească⁹. Însă Hłakowiczówna a înțeles izvoarele acestei culturi și mai ales trăinicia ei.

Pentru a trece mai ușor peste vremurile crâncene, Maica Lucia, bunica viitorului academician român, Valeriu Bologa, avea să îi insuflă pentru totdeauna dragoste pentru Eminescu. Deseori a amintit traducătoarea episodul respectiv și peste ani. Paginile din poetul nepereche, cu muzicalitatea și simplitatea lor, au fost primele impulsuri, primele ei lecturi. A trecut apoi la transpuneri tot mai variate, atât din creația eminesciană cât și din lirica altor poeți români de seamă, de la Ienăchiță Văcărescu, la Alecsandri, Bacovia, Miron Radu Paraschivescu, Magda Isanos și Marin Sorescu. Se va atașa, totodată, nu numai de țărancă din Gilău, femeie în casa guvernatorului transilvănean, profesor universitar, ci și de elevii pe care îi învăța limbi străine pentru a-și câștiga modest - cum subliniam mai sus - o pâine.

Drag, chiar foarte drag i-a fost Hłakowiczównei și țărânul român, despre care spunea: “este un estet din naștere, lucru vădit în meșteșugul cu care-și țese portul, își clădește și-și împodobește casa, își pictează icoanele. Tradiția frumosului în România se află pe primul plan. [...] Acolo totul pare a se desfășura în limitele unei frumuseți eterne sacre; se moștenește neștirbită de la o generație la alta și îți apare, în orice clipă, în chipul cel mai firesc, fără emfază [...] Să locuiești într-o casă țărănească în belșugul de culori al pernelor, chilimurilor, ștergarelor și covoarelor brodate și țesute, e ca și cum ai locui într-un curcubeu. Culorile sunt asociate cu un gust infailibil [...] și nu știi să fi văzut în altă parte femei îmbrăcate atât de

împodobit [...] Icoanele, aceste imagini sacre românești, formează un capitol de frumusețe cu totul aparte. O frumusețe care emană nemijlocit din sufletul omului simplu, al poporului. Bizantinismului, care stă la baza iconografiei românești, cufundat într-o meditație hieratică i se adaugă blânda seninătate latină. Prin forma încremenită, rigidă curge un conținut riguros, armonios”¹⁰.

Regatul României avea ca ministru plenipotențiar la Varșovia un diplomat de talia lui Duiliu Zamfirescu, dornic ca și Blaga sau Aron Cotruș să dea noi dimensiuni colaborării bilaterale, încât în 1938 autoritățile românești îi vor acorda scriitoarei Ordinul Coroana României în grad de Comandor. România știa în vremurile respective destul de bine ce înseamnă recunoștință pentru o faptă demnă de laudă. O făcea cu generozitate cum a făcut-o și în cazul celui alt traducător din Eminescu, Emil Zegadlowicz.

Ordinul Coroana României în grad de Comandor a fost oferit scriitoarei poloneze în perioada interbelică. Efortul postbelic al ei și al altor zeci de scriitori polonezi n-a mai fost răsplătit.

Modesta *ambasadoare* a literelor române - așa cum personal am cunoscut-o la Poznan - nu va pomeni niciodată despre această înaltă distincție, cu care alți indivizi ar fi ieșit în față, ar fi cerut sprijin chiar oficial în 1939. Au făcut-o mulți. Poeta va pomeni, în schimb, cu mare dragoste și afecțiune despre vecina sa “Maica Lucia”, născută Pușcariu, bunica profesorului Valeriu Bologna, cea care înțelegându-i firea poetică a apropiat-o pentru totdeauna de limba română, ademenind-o cu lecturi din versurile lui Eminescu, convisă că astfel ne va cunoaște și mai bine. Iar peste ani, după năpraznicul război, întoarsă în Polonia (1948), Doamna Ila - cum îi spuneau cunoștințele și elevii săi - va recunoaște, cu o sinceritate dezarmantă, subtila valoare a spiritului românesc. Printre primele poeme din Eminescu traduse și publicate în presa catolică poloneză de poetă a fost poemul *Ruga*.¹¹

Nu cumva tânărul preot și Poet Karol Wojtyła a fost printre cei care au citit aceste versuri pentru prima dată?. În mod sigur el avea să le recite în Piața Sfântul Petru de la Roma, chiar în limba română. Se petrecea în 1983. Era primul Papă polonez, primul Pontif care făcea acest lucru.¹²

“În timp ce de-a lungul celor opt ani și jumătate, nu mi-am putut însuși limba maghiară,” scrie Iłakowiczówna, „deși la cererea unor literați de la Budapesta tradusesem două romane și câteva poezii ungurești în limba polonă (...), româna mi-a devenit accesibilă *numai în câteva săptămâni* (sublinierea mea - N.M.) de la stabilirea (mea) la Cluj”.¹³

Se va interesa peste ani Doamna Ila, dacă la Catedrala greco-catolică de pe Someș mai dăinuie icoana Maica Domnului din Częstochowa; și n-avea să uite că pentru cinstirea memoriei polonezilor îngropați în cimitirul din localitate a cuvântat în 1946 însuși poetul și

filosoful român Lucian Blaga. Intrebată, fiica acestuia nu și-a mai amintit recent de acest episod, dar mai păstrează în minte lecțiile făcute la Brașov (?) cu profesoara poloneză, secretara personală a mareșalului Pilsudski. N-a aflat niciodată fosta refugiată pe meleaguri românești despre faptul că scriitorul din Lančrām și-a început cariera diplomatică la Varșovia, în urmă cu nouăzeci de ani, în 1926, unde va funcționa și în anul următor. Din creația Poetului din Lančrām va traduce și publica în anii 60 -70 poeziile: *Orașe, arhipelaguri, oceane, Scoici, Cântec înainte de a adormi, Cântecului somnului, Inscripție pe o casă nouă, Catren și Heleșteul*, texte care vor intra în culegerea de *Opere complete* ale autoarei, apărute în anul 2000 la Torun.¹⁴

NOTE:

¹ Nicolae Mareș, „Marea doamnă Iłła din Poznań – un alt „ambasador” al literaturii române pe meleaguri poloneze”, în idem, *Cultură – Artă – Literatură – Știință – Spiritualitate (Eseuri)*, Colecția OPERA OMNIA publicistică și eseu contemporan, Vol. I, Editura TipoMoldova, Iași, 2014, pp. 387-390; „Două distinse traducătoare: Janina Wrzowska și Kazimiera Iłlakowiczowna”, *ibidem*, pp. 385-386; „Tălmăcirii”, *ibid.*, pp. 27-30.

² Nicolae Mareș, „Eminescu și Polonia”, în *România literară*, nr. 2/15 ianuarie 2016, pp. 22-23.

³ Nicolae Mareș, *Încă Polonia*, Editura Prut Internațional, Chișinău, și Colosseum, București, 2008, pp. 234-237; idem, „Tălmăcirii”, *op. cit.*, pp. 27-30.

⁴ Nicolae Mareș, *Józef Pilsudski, Mongrafie*, eLiteratura, București, 2015.

⁵ Nicolae Mareș, „75 de ani de la moartea marelui istoric român – prieten al Poloniei și al poporului polonez, cel mai mare filopolonez român – Nicolae Iorga”, în *Polonus*, 1/2016, pp. 20-27; idem, „Nicolae Iorga despre copilăria sa, despre polonezi și Polonia”, în volumul omagial, *Anca Irina Ionescu*, Editura Lider Internațional, pp. 277-282; idem în *Dacia literară*, nr. 7-8 /2013, pp. 17-20.

⁶ cf. Maria Vârcioroveanu, *Kazimiera Iłlakowiczowna - o poloneză care ne-a iubit*, Ed. Paideia 2008; Nicolae Mareș, *Lucian Blaga în limba polonă*, Editura eLiteratura, București 2014.

⁷ Nicolae Mareș, *Józef Pilsudski, Monografie...*

⁸ Maria Vârcioroveanu, *op. cit.*

⁹ cf. Albumul *Iar pământul vostru a devenit casa noastră, Refugiați polonezi în România în anii 1939-1945*, Centrul Karta, Varșovia 2012, primit de la ministrul polonez pentru combatanți, dr. Jan Stanislaw Ciechanowski, cu autograf, știind că de critic am fost la apariția, la aceeași editură, cu sprijinul ICR, a unei lucrări intitulată *Azilul românesc*.

¹⁰ *Prosto z Mostu*, nr. 40, 29 august 1937.

¹¹ Cf. *Slowo Powszechne* – 1948.

¹² Nicolae Mareș, *Sfântul Ioan Paul cel Mare*, TipoMoldova, Iași 2015.

¹³ Maria Vârcioroveanu, *op.cit.*

¹⁴ Vezi Nicolae Mareș, *Lucian Blaga în limba polonă*.

Spovedanie către duhovnicul absent

Lui T.D.

*De morți, numai bine,
amintește-i cu bucurie...*

*Și eu sunt un mort,
mortul viu care scrie,
cumucid ce-i în mine
plusul ăla prea viu
în ideea lui „încă”,
a lui „încă să fiu”...*

*Și cine-i „a fi”?
Un efemer legământ,
semn de apă, de aer,
de foc, de pământ
pentru clipă sau zi.*

*Răul rămâne adjudecat
de cei vii,
de cei care au născocit
clipa, ziua și anul,
să-i poată socoti
pe morți cu toptanul...*

*Sfinte Părinte,
mi-e dragă țărâna
deasupra nu sub,
și apa, și focul la fel,
doar cerul cu aer
mă rabdă sub el
să nu-i pot decât mulțumi.*

*Oricum, răul
rămâne adjudecat de cei vii,
de șapte ori câte șapte
în vorbe, în fapte...*

*Fără aer de respirat
și lumină de băut și mâncat,
viermii n-am să-i invidiez
pe-ntunericul cât cuprinde...
Pot să mă mâni oricât
de Nimicul care mă strânge de gât
de când am crescut câte-un pic,
să mă întorc în Nimic...*

*Trupul cu care am iubit,
averea infimă pentru care
am ucis și-am prădat,
faima cu care-am trufit,
mi-au fost și nu mi-au fost de folos –
viața m-a-mbrăcat la fel cu cei goi
cu căptușeală de moarte pe dos,
(straiul ei de când lumea împrumutat),
iar ce-i de-mprumut, trebuie dat înapoi.*

*Din flacăra lumânării,
Părinte Duhovnic învii,
deși foarte departe
aproape oricând
luminându-mi drumul și sinele,
pentru că binele
rămâne adjudecat de cei vii.*

În apărarea copacului

Lui Marcel Miron

*Dragă Blaise Pascal,
eu, trestia cugetătoare,
pe al vieții mal,
(conform afirmației tale)
îmi permit o negare:
„Omul este așa de mare (zici tu),
încât măreția lui reiese
și din aceea că se știe nenorocit.
Un copac nu se știe nenorocit. (...)”*

*Stau sub un pin
și te citesc/citez...
Ca-ntr-o biserică inhalez
rășina lui binemiroitoare,
semnul cert al lacrimilor cu care,
pentru că a fost lovit
și-a astupat rănilile,
ca să nu se mai simtă nenorocit...*

*Să-ți liniștești rana în chihlimbar,
e semn de mare și înalt cuget,
semn de har...
Îmbrățișez pinul
și-i sărut scoarța
pentru comunul destin
al nenorocirii,
pentru preaplinul simțirii
de trestie și de pin...*

Harul și mirul

In memoriam Vasile Sav

*Stele sclipeau, argint pe bolta de smoală,
brazde ara Carul-Mare pe cerul adânc,
scânteii luminau înnoptarea domoală,
lipsite de vlagă se stingeau pe pământ.*

*Pe corzile Lyrei armonice sonuri,
fluvii stelare lunecau în splendoare,
în ether răsunau angelice coruri,
brazii fremătau în astrala răcoare.*

*Izvoarele clare săltau printre steiuri,
amarnic se tânguia o pasăre-n crâng,
vântul șuiera sălbatic prin ierburi,
spinii se zbăteau în suspinul prelung.*

*O rază stingheră străpunse lăuntrul,
săgeată aprinsă în sufletul frânt;
doar Luna tăcută visa în culcușul
din brațele largi ale morii de vânt.*

*În cruce se-așterne menestrelul și-n cânt
și steaua sihastră adânc i se-nchină;
harul și mirul, înmiresmatul veșmânt,
înfășurându-l în Lumină divină.*

PR. DIMITRIE SOCENEȚEANU

„O, poporul meu! Pe tine nu te voi nimici; Sfârâma-voi jugul tău și voi rupe cătușele tale, lărgi-voi hotarele tale”.*Pareneză rostită în Biserica ortodoxă română din comuna Sacul, la 18 Noiembrie 1918¹*

„Sunetul clopotelor Sf. biserici românești din dealurile și văile, șesurile și colinele Carpaților din părțile ungurene, din scumpul nostru Banat și din toate ținuturile locuite de suflare românească ne umple ochii de lacrimi și bucurie, ne face să saltăm sufletește gândindu-ne la faptul că în călindarul poporului român s-au îmbogățit numărul zilelor scrise cu litere roșii cu praznicul de azi. Falnicul și scumpul nostru steag tricolor cu maiestosul lui fâlfâit ne dovedește că astăzi prăznuim reînvierea noastră, mântuirea neamului românesc. Sfântă și scumpă e pentru noi ziua aceasta, drept-ce cade-se azi, ca amăsurat fermecătoarele noastre cântări bisericești de la Ziua Învierii Dlui Isus Hristos, de la Sf. Paști: să ne bucurăm și să ne veselim. Și cu adevărat, căci poporul nostru în trecutul său de aproape 1800 de ani numai zile bune nu a avut. Înaintașii noștri și noi până acum am fost mai rău tratați decât sclavii din vechime. Am fost robiți sufletește și trupește de asupritorii noștri în modul cel mai tiran. Ocărându-ne-au, batjocorindu-ne-au în chipul cel mai neomenesc! Înfundat-au cu noi închisorile lor, pedepsindu-ne cu fel și fel de pedepse în bani, apăsătorii noștri cu dări aproape nesuportabile numai și numai din motivul că ne-am iubit legea și limba mai mult decât pe noi înșine și astfel n-au putut ne schimbe firea de Român. În vorbirea lor mers-au asupritorii noștri până la acel grad de răutate, că nu ne-au cruțat nici locurile sfinte. Noi însă cu credința tare în ajutorul lui Dumnezeu și în dreptatea noastră, deși de mii de ori pâinea de toate zilele în lacrimi ne-am udat-o, deși am sângerat cu miile asemenea mucenicilor bisericii creștine, nici odată n-am desnădăjduit, dar nici nu ne-am tras îndărăt de la nicio jertfă pentru lege și neam și astfel ca în urma acestei țări a poporului românesc, a credinței și nădejzii că astăzi cătușele ruginite ale robiei noastre de la un șir lung de veacuri s-au sfârâmat și astfel de acum înainte nu mai suntem robii nimănui. Suntem noi înșine stăpâni pe legea, limba, viața și avutul nostru. De azi înainte nu asupritorii noștri, ci noi înșine ne vom întocmi viața și ne vom croi viitorul și soarta noastră și a urmașilor noștri.

¹ Cuvânt publicat în *Foaia diocesană*, organul Eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului, Nr. 47, 2/5 decembrie 1918. Textul este preluat din *Revista 100* (<http://www.revista100.ro>), editată la București, cu permisiunea editorului, Dl Constantin Marin.

În aceste ciasuri peste 1000 de conducători și adevărați deputați ai neamului românesc din toate ținuturile noastre adunându-se la Alba-Iulia, cetatea bravului Mihai Viteazul, ca să decreteze prin hotărârea lor libertatea noastră, neatârănarea de nimeni și voința, că toți românii voiesc de acum înainte să fie uniți într-o țară sub o stăpânire și o conducere și astfel să aducă la îndeplinire „visul de al cărui dor ne-au murit părinții și strămoșii”. Dacă în aceste momente de prăznuire mă gândesc la timpul războiului de mai bine de 4 ani, mă gândesc la șiroaiele nesecate de lacrimi, la greutățile, suferințele și durerile noastre, mă gândesc la pierderea celor mai buni ai noștri căzuți pe multele câmpuri de luptă nu pot zice acum altceva decât: opriți-vă lacrimile și durerile! Din ele și din mormintele eroilor noștri ne-a răsărit libertatea care va pune fundamentul viitorului: pentru aceste jertfe vă vor binecuvânta fiii, nepoții și strănepoții. Mângâiați-vă! Cătră voi zice Domnul prin cuvintele Sf. Scripturi: *O, poporul meu! Pe tine nu te voi nimici, sfărâma-voi jugul tău și voi rupe cătușele tale, lărgi-voi hotarele tale.....*

În fine, ca preot creștin mă adresez vouă și vă zic: „iertăți în aceste zile mari toate pentru învierea noastră națională și ziceți „fraților” și celor ce ne-au urât pe noi; ca român, nu pot să fac altceva decât să vă pun înainte cuvintele din versurile imnului nostru național: *Români din patru unghiuri! Acum ori niciodată/Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n sâmbiri”!....*

CORNEL BALABAN

Marea Unire

*Idealul libertății într-o patrie stăpână
În hotarele străbune pe pământul strămoșesc,
S-a-implinit, Întâi Decembrie fi-va pururi să rămână
Ziua Sfântă a Unirii pentru neamul românesc*

*Pe Câmpia Libertății a simțit Sfânta chemare
La o inimă de mamă – inima românului,
Dragoste fără de seamă, niciodată muritoare
Care fi-va totdeauna lângă visul ce îl sui*

*Ne-am statornicit menirea în a Patriei istorii
Unde Eminescu știe – cu un vers de neuitat,
Ca vizionar de geniu să prefigureze zorii
Unei epoci de lumină cu poporul împărat*

*Moștenire de milenii – vatra Patriei Române
Cu o inimă, un cuget și-o simțire a născut,
Un popor român puternic, care pururi va rămâne
Luminând pe bolta lumii cum străbunii au făcut*

LUCIA STEGĂRESCU
(elevă în clasa XII-a, Chișinău)

Măicuță!

*Sunt un cuvânt rănit de soare
Cu dorul răstignit în mare.
Mă descompun în două șoapte;
Sunt ca o ziuă fără noapte.
Și lacrimile mă apasă...
Te rog măicuță ia-mă acasă.
Mi-e inima însângărată
Fiindcă mi-au pus sârmă ghimpată.
De-ai ști de câte ori am vrut
S-alerg spre tine peste Prut
Dar pusu-m-au s-aștept la vamă
Căci ei nu cred că tu-mi ești mamă.
Mi-a ars și dragostea în foc
De când lui Dumnezeu mă rog.
Când viu la tine nu suport
Să mi să ceară pașaport.
Și sufletul, mamă, îmi plânge,
Că-s sânge din al tău sânge...
Când tu ești tristă, eu suspin,
Când sufăr eu, tu zaci în chin.
Adesea lumea mă întreabă:
Tu ești orfana basarabă,
Cea despărțită pe nedrept
De la al mamei sale piept???
Și le răspund cu jale grea
Că România-i mama mea
Că tată-mi este tricolorul,
Iar frați mi-s muntele cu dorul.
Mă poartă marea prin cuvinte
Dar eu le spun ca și-nainte:
Un singur vis, mamă, m-apasă:
Să vii și să mă iei acasă!*

Notă: „Noi, copiii ai tricolorului din Basarabia, VĂ mulțumim nespus pentru că transmiteți mesajul Unirii tuturor românilor” (Lucia Stegărescu).

Rondelul curcubeului

*La margine de curcubeu
E o coloană de lumină;
Acolo îngerii se-anină
De pavăza lui Dumnezeu.*

*În căutare de arheu,
M-am strecurat ca o felină –
La margine de curcubeu
E o coloană de lumină.*

*Captivă-n răvășitul eu,
Cu-n genuncherea în ruină,
Despovărată-s în surdină
De pardesiul de ateu,*

La margine de curcubeu...

Rondelul pașilor de lut

*În lumea pașilor de lut,
Pe ulițe de timp uitate,
Extrag din clipe nestemate,
Sfidând mileniul decăzut.*

*Plăceri cu chip de Belzebut
Te imitau, eternitate,
În lumea pașilor de lut,
Pe ulițe de timp uitate!*

*Cu îndrăzneală de mamut
Ce deborda de-aviditate,
Vânam iluzii vinovate
De pe un gând contrafăcut,*

În lumea pașilor de lut...

DAN CIUPITU

Salonul refuznicilor

– Bă Oală, vezi ca ești idiot!?!...

– Bă, idiot ești tu și cu nemții tăi! Asta ar trebui să fi știut până acum! De aia ați pierdut și războiul!

– Nu bă, Oală, nu l-am pierdut... am ieșit doar pe locul doi... Pe Igor l-am cunoscut târziu, adică mulți ani după ce ne formaserăm, ca să spun așa, un cerc de prieteni și când nu-i mai doream prea mult nici pe cei ce îi aveam să-i văd prea des. De ce?... Nu aş putea spune... Doar că ajunsesem parcă să simt nevoia de spațiu, de mai mult spațiu, sau prietenii, multe dintre ele se consumaseră, știi, ca atunci când te saturi de o mâncare, deși cândva îți plăcuse. Era un bărbat înalt, slab, cam șleampăd la mers. Să fi avut pe atunci, vreo 45 de ani cred. Stătea, locuia adică, într-un fost garaj pe care îl renovase arătând acum ca o sală de sport cu parchet pe jos, cu o bucătărie ce se voia industrială, ca de restaurant, și o toaletă chiar la intrare pe dreapta. Igor trăise în Germania. Acolo, de la 14-15 ani, mersese la școală, apoi la seminar și facultate. Nu se știe ce a învățat, mai ales la facultate, dar își însușise disciplina germană. Tot ce făcea, chiar și atunci când bea, și asta o făcea des, o făcea nemțește, adică, disciplinat, temeinic, serios, cum ar spune un român ce s-ar uita cu admirație la poporul german. Ne-am împrietenit după un timp și peste ani de zile cred, am rămas prietenii lui cei mai buni. La el, în garajul renovat am ajuns să ne întâlnim de cel puțin două trei ori pe săptămână. Venea multă lume, un fel de boemă româno-germană-australiană. De fapt “boemii”ăștia erau cei mai mulți niște „refuznici”, cum i-a numit cineva, dar asta nu în sensul neapărat artistic. Nu, pe ei nu i-a refuzat nici un salon, nici o galerie; ei refuzau să fie parte din ceea ce numim sistem. Nu aveau o slujbă de la 9 la 5, nu aveau, ca urmare nici mijloace financiare cine știe ce. Nu își doreau însă nici să sacrifice libertatea ce le-o dădea totala lipsă de conformare și conformism la niște reguli care, pe bună dreptate nu le recunoșteau, le erau străine, chiar dacă, pe undeva cu siguranță erau sensibilizați de existența lor. Aveau cea mai mare libertate a omului... acea de a renunța. În Australia, a ajuns la insistențele tatălui; doctor fugit, activist de partid, care, supărat că trăia doar într-un apartament cu 2 camere în Drumul Taberei a ales drumul exilului, devenind, după cum a fost cazul, înverșunat anticomunist și regalist... Cum prin anii '80 în Europa se cultiva ideea că Brejnev, și mai târziu Andropov, aveau să invadeze și țările rămase libere după război. Așa că Igor cu o australiancă ce învăța în Berlinul de Vest să meargă pe gheată, căzând tot la al doilea pas, au fost puși pe avion și trimiși

spre aceste „far away shores”. Inceputurile, după cum și le amintește el, Igor, au fost foarte grele... Au închiriat, din cei \$40,000 dați de tatăl doctor, părinte grijuliu, ca nu cumva copiii să o ia de la început cu viața grea pe care el a avut-o în primii ani de emigrație, un apartament în Bondi, cartier frumos, la malul mării. L-au mobilat și au început să trăiască la fel cum o făcuseră și în Germania anilor de tensiune comunistă... Asta a durat până banii s-au terminat. De la părinții rămași în urmă, alți bani nu au mai venit prea curând... Și cum nici Brejnev și nici Andropov nu s-au ținut de cuvânt (precum mulți au prezis) și nu au mai invadat Europa, Igor s-a văzut nevoit să găsească o soluție. Australianca era fotografă, sau mai bine spus făcea fotografii. Au început cu nunțile, aniversările și alte adunări la care se simțea nevoia să se marcheze timpul pentru posteritate prin fotografii, de care, dacă mai aveai timp în viață, cândva îți promiteai că ai să le sortezi, aranjezi, cataloghezi, asta ca eventualii nepoți, dacă nu, cu siguranță strănepoții, să le poată arunca împreună cu alte bunuri ce nu le trezeau nici o emoție la groapa timpului, via Salvation Army. Igor nu spunea nimănui că ar fi român; vorbea bine nemțește, la fel și engleza... Nu știu cum s-a ajuns ca în final să admită că de fapt e român, că nemțeala lui e parată și că cei cu care peste ani avea să rămână prieten erau mai mulți români decât nemți, australieni sau alte nații din cele multe ce trăiesc în Australia. Când, la una din vizitele făcute de părinții grijulii, s-a văzut că Igor ajunsese să stea printr-un studio cu alți alternativi, unde subiectul cel mai dezbătut al zilei era cine încă nu a dat banii pentru chirie, când australianca fotografă, a decis că drumurile lor au ajuns la o intersecție și că ar fi bine ca fiecare să o ia pe calea pe care soarta i-a hărăzit-o, s-a luat decizia ca să se mai scoată încă o dată \$40,000 și să se pună un depozit pentru un studio în care Igor să lucreze și să locuiască. Igor avea ceva ani de școală făcuți la viața lui... După liceu, când calificativele ce le-a obținut nu îi dădeau dreptul să aspire la vreo universitate, s-a hotărât, împreună cu preotul român din satul nemțesc unde familia trăia, să fie trimis la Seminar cu speranța, ca o dată terminat să i se găsească și lui un post de profesor de religie pe la vreo una din multele școli nemțești, unde să poată și el câștiga o pâine muncită mai ușor; de altfel visul oricărui părinte pentru copiii lui. Aici, amintirile lui Igor spun și astăzi, că mare i-a fost lui supărarea atunci și peste ani, că tatăl doctor nu l-a trimis, că doar bani avea, în Anglia să facă medicina, dacă de România comunistă îi era încă frică. Cum toți verii lui s-au făcut doctori numai el nu??!! Asta este, mai greșesc și părinții.... La seminar, după un timp Igor a început să creadă, și mai târziu să fie convins, că va ajunge Papă. Și de ce nu? Ce nu a fost până la urmă și un Papă neamț? Ba chiar cu un trecut nazist?! Ce ar fi fost greșit cu un Papă neamț de origine româno-ortodox?? Doar a fost la un moment dat chiar și un bishop al Parisului evreu!!! Viața își are tainele ei și numai Cel de Sus le știe rostul!!! Religia nu a reușit să lase o amprență puternică în viața și personalitatea lui Igor. Intors acasă proaspăt hirotonisit și fără un viitor, Igor a redevenit o

problemă încă nerezolvată a familiei. Atunci, nu știu la sfatul cui, s-a hotărât ca Igor să fie trimis la o universitate de arte plastice în Berlinul de Vest. De ce acolo? Nu se știe, dar așa și-a petrecut următorii 3 ani din viață. La fel nu se știe ce și cât a studiat Igor acolo. Ce se povestește este că a intrat într-o mișcare de anarhiști, care avea ca scop să se pună de-a latul a tot ce este normal și logic să faci în viață. Să îți lași părul și barba cât mai lungi, să te îmbraci în uniforme ale armatei ruse, furate/cumpărate la piață neagră din Germania de Est, să stai în berării cât mai multe zile, nopți și anotimpuri, să te alergi cu poliția locală, să te aduni prin depozite, și magazine abandonate, să fumezi, să-l discuți pe Mabuse și filosofia lui și să te culci cu cât mai multe fete, care evident și ele erau pătrunse de filosofia lui Mabuse și nu numai... Frumosi ani!! Și azi, când își aduce aminte oftează... – Dar să nu cumva să credem că această anarheală a fost total neînsemnată, ne spunea Igor. Acolo s-au pus bazele Partidului Green-ilor, care a dat oameni ca Ioshcka Fisher, partid care peste ani avea să intre în coaliție cu PCD, și să conducă Germania pentru următorii 10 ani și mai bine. Așa că lucrurile mari uneori încep de acolo de unde nu te aștepți! Așa este, dar și reversul, istoria ne-a arătat că este posibil. Anarhiștii lui Igor, de altfel și el, sunt astăzi oameni de afaceri, bogați, înburgheziți și care se uită de sus la toți cei care nu sunt în stare să ajungă și să fie ca ei. Are chiar o vorbă Igor : „numai cine nu vrea să fie milionar nu este”! De, istoria o scriu învingătorii... asta se știe de când lumea. A fost lung drumul vieții lui Igor până azi ; e drept întotdeauna netezit de părinții ce s-au simțit vinovați și obligați. Dar asta e doar un amănunt neimportant. Și ca în toate poveștile frumoase, binele, văzut așa cum îl vede fiecare câștigă; restul nu mai contează... Anii își urmau cursul lor; unii mai buni, alții mai puțin buni. Australianca fotografă, fată bună de altfel, a revenit în viața lui Igor, de data asta însă ca nevastă unui alt neamț... ăsta neamț adevărat, din același sat în care și Igor a copilărit, dar cu care nu s-a întâlnit niciodată până aici în Australia... de, era satul mare!!!... La început, doar se vizitau, după care s-au mutat toți trei împreună. Cică noii căsătoriți să aibă grijă de Lola, câinele lui Igor. Stăteau cu toții în atelierul lui Igor unde se mai adunaseră încă vre-o 4 sau 5; un neamț, și ăsta fotograf, un australian cu o coreeancă??... apoi doi australieni în cuplu, gay, grădinari, în total vre-o 7 sau 8 la orice moment și timp al zilei. Ei erau nucleul boemei, ca să spun așa. Apoi erau cei ce doar veneau și plecau... un cuplu de cehi, un neamț cu o japoneză, un alt neamț cu o rusoaică-canadiană, câțiva români, care cică erau și evrei, un austriac și el cu o chinezoaică, și noi... singurii, aparent, cred eu, neartistici, normali... cu un servici de la 9 la 5: ba nu, greșesc, și cehii, care aveau și 2 copii... Serile începeau prin a se găti... Exista o bucătărie cumpărată la licitație, la închiderea unui restaurant ce a falimentat. De fapt cam tot ce era în viața lui Igor, mă refer la obiecte, erau secondhand și proveneau de la licitații. Se gătea.... Ingredientele, de obicei erau rămase de la australianca fotografă, care acum avea un business de

produse organice. Se ducea dimineața la 4 la o piață de legume, fructe, carne, lapte. Cumpăra și făcea pachete pentru unii, care nu aveau timp, sau nu voiau să se scoale la acea oră matinală. Câștiga ceva bani din afacerea asta, nu mult, dar rămânea cu multă produse pentru tot grupul de refuznici. Nu rău de loc pentru oameni ce nu voiau să accepte sistemul cu regulile lui rigide și impuse. Se făcea, prin rotație, la bucătărie, ca să spun așa. Unii aveau chiar rețete favorite la care pretindeau că sunt experți... mă rog, părerile erau împărțite. Se mânca la o masă mare, rotundă de marmură, la care puteau sta foarte comod 10-12 persoane, pe scaune de plastic, de design, EMA, evident și ele ca și masa cumpărate de Igor la o licitație. Discuțiile începeau de la te miri ce; un eveniment din viața politică a zilei, la care evident fiecare avea părerea lui, apoi de la o întâmplare, căreia în aparență nu ar fi trebuit să i se dea prea mare importanță, dar care, devenea o problemă de principiu, dacă nu de esență... Și se continua așa până noaptea târziu, când după multe subiecte discutate și foarte multe sticle de vin băute se hotăra să se oprească și să se continue a doua zi sau a treia, asta evident de disponibilitatea celor prezenți. Interesant era modul în care se priveau lucrurile, modul în care fiecare avea ceva de spus cu privire la subiectele discutate. Nu eram un grup omogen. Nici pe departe. Oameni cu origini, limbi, educații foarte diferite. Oameni, care aveau în comun doar faptul că trăiau în aceeași țară, și care le plăcea. De altfel nu cred că existau multe alte locuri pe lumea aceasta unde să poți trăi decent și civilizată, fără să te omori muncind. Pare un paradax, dar așa era în acei ani. Nu se ajungea niciodată în aceste discuții la un consens. Nici nu s-ar fi putut și apoi ar fi fost regretabil să se ajungă. Prea eram diferiți și prea multă băutură la mijloc. Uneori se ajungea la persiflări, la insulte, care serioase în orice alte împrejurări, a doua zi erau uitate de parcă nu s-ar fi întâmplat niciodată. Erau seri în care se discuta artă, filosofie, religie, și multă politică, foarte multă politică... Erau multe subiecte sensibile: nemții prezenți, deși la a doua generație, aveau un simțământ de vinovăție dat de război. Evreii, sau cei ce se pretindeau a fi, erau foarte argumentativi, spunând că așa este bine să fie. Să se simtă nemții vinovați până la a 10-a generație dacă se poate de ceea ce s-a întâmplat. Alții, care nu au fost direct afectați vedeau lucrurile altfel. Spuneau că nu înțeleg de ce copiii să plătească pentru greșelile părinților?

- Ca să învețe din ele, Da!. Da, să platească!
 - Dar de ce?
 - Cum de ce? Ca să se învețe minte!
 - Dar cine să se învețe minte?
 - Toată lumea!
 - Și mama mare?
 - Da și mă-ta mare!...
- Și așa începea discuția să nu mai fie de principiu, ci personală:

-Bă, Oală, tu știi că în Germania noi am trebuit să mergem ca “exchange students” în Israel, să trăim cu o familie de evrei, să-i ajutăm și să înțelegem „first hand” această problemă?

- Foarte bine! Foarte bine? Să vă învățați minte!

- Ce să ne învățăm minte, bă, Oală?

- Cum ce să înveți minte? Să nu mai faci vreo dată ce ai făcut!

- Tu ești tâmpit? Ce să fi făcut eu? Eu sunt român, m-am născut în România!

- Da, dar ai trăit în Germania! Să plătești!

- Hai că ești idiot!

- Tu dacă trăiești în Australia, de ce nu plătești pentru aborigenii care au fost decimați de coloniști?

- Nu, eu nu sunt și nu am fost colonist. Eu am venit aici pentru că mi-a plăcut, a fost alegerea mea.

- Deci tu ești de acord că țara este a aborigenilor?!

- Nu, nu este a lor, ei nu au acest concept de proprietate, ownership!!

- Atunci de ce vor să fie recunoscuți ca primii locuitori?

- Nu știi, e treaba lor!

- Hai că ești complet idiot sau beat!

- Hai bă, tată, ca tu nu știi ce vorbești! Să mergeți în Israel și să vă simțiți vinovați!

- Dacă vrei să știi, eu de fapt am nimerit la o familie de palestiniezi! Și în casa lor am văzut că de fapt voi, evreii, ar trebui să aveți simțământul de vinovăție ce îl cereți de la nemți.

- Nu, tată, nu! Noi am fost acolo primii și ca urmare avem toate drepturile. Acel pământ și popor binecuvântat de Dumnezeu este al nostru.

- Păi dacă e al vostru de ce ați plecat de acolo? De ce ați venit acuma, după 2000 de ani să-l cereți înapoi?

- Hai că nu am ce să mai discut cu tine! Nu știi ce vorbești! Pune mâna și tu pe o carte și citește să afli și poate să înțelegi cum stau lucrurile.

- Bă, Oală, eu am studiat religia, eu știu ce vorbesc! Tu nu știi ce spui!

- Ai studiat religia!! Degeaba ai studiat-o că nu ai înțeles nimic, bă, Tată!!

- Bă, Oală, dar de când ești tu evreu?

- Cum de când sunt evreu? Dintotdeauna!...

- Păi cine e evreu la tine în familie? E maică-ta?

- E și ea pe undeva, dacă mă gândesc bine, dar nu contează asta. Eu mă simt evreu! Asta e cel mai important!... Înțelegi?..

- Așa deci! Tu te simți evreu!... Asta e important! Hai că ești mai idiot decât mi-am imaginat!

- Asta e traba ta!

- Sigur că e treaba mea!

Oală nu era evreu după regulile religiei ebraice, dar așa discuta el. Depinde de cine era majoritar sau minoritar la masă. În altă seară, unde erau mai mulți evrei prezenți, el a hotărât să fie creștin și toată seara a încercat să le demonstreze evreilor că ei nu sunt evrei, ci kazari. De altfel, era greu de argumentat cu el; le știa pe toate. Avea ceva de comentat indiferent de subiect. Ba chiar spunea în alte seri că lucrează, și curând o să-i apară lucrarea în care va arăta importanța Imperiului Românesc ce a durat 30 de zile, a avut capitală la Constantinopol și rege a fost un evreu în Istoria formării poporului român!!!

– Bă, continuă Oală, de altfel pe mine nici nu mă interesează chestiunea aceasta. Eu sunt pecineg; sunt de la Pecin Aga. Era fără rost să i se spună că Pecin Aga nu avea nimic de a face cu pecinegii. Și nu era un băiat post, doar că îi plăcea să argumenteze, de cele mai multe ori în afara subiectului și evident fără nici o logică.

– Bă, Oală, tu știi că de fapt problema nu este de loc morală, ci materială. Că despăgubirile care s-au dat și se dau și astăzi de nemți nu au nimic de a face cu războiul?!

– Hai că nu știi ce vorbești! Cum să nu aibă legătură cu războiul?

– Păi atunci de ce nu cereți și de la ruși să vă dea bani?

– Lasă tu, nu îți fă griji, că vor veni ele și timpurile alea!...

– Da, La Paștele Cailor!

– Paștele Cailor, Nepăștele Cailor, totul trebuie să se plătească și se va plăti! Vei vedea!

– Să o văd eu și pe asta.... Să vă dea rușii despăgubiri!

– Păi cum să vă dea,? Ce, au ei Mercedes, BMW, Audi?!... De unde să vă dea? Ei sunt vai de capul lor!

– Nu știu, nu mă interesează, să plătească cu toții!

– Să plătească cu toții, repeta Igor sarcastic.

Mă gândeam uneori că oamenii, pentru un motiv necunoscut sunt agresivi; dacă nu întotdeauna fizic, verbal, care uneori este mai rău decât fizic. Că lipsa asta de înțelegere, răbdare, toleranță de-a lungul timpului a arătat că nu a dus la nimic bun. Noroc că nu eram în situația în care ceea ce se discuta să fi avut vreun merit la cursul vieții, ca să nu folosesc cuvinte mari, al istoriei... Și apoi, după multe sticle de vin, chiar și inexplicabilul devine acceptabil...

Insula celor frumoși și bogați

Nu se recomandă să te duci cu sacul la pomul lăudat, așa că nici eu nu m-am grăbit să vizitez „insula celor bogați și frumoși”, care în cazul germanilor e întruchipată de mult adulata Sylt. Așa se face că, în ciuda frecvențelor mele vizite pe la rudele din nordul Germaniei, mi-au trebuit aproape douăzeci de ani de proximitate până m-am îndurat să cad în ispita unei călătorii scurte într-acolo. Din moment ce vremea era cam mohorâtă, mi-am zis că n-o fi chiar foc...

Sinceră să fiu, având în vedere faptul că trăiesc la o aruncătură de băț de Mediteranea, cu greu îmi puteam imagina că o insulă din aștata Mare a Nordului ar fi putut să mă mai surprindă cu microclimatul ei, pasămite miraculos de blând.

Acceptând așadar irezistibila ofertă a societății de căi ferate germane, care oferă bilete la prețuri de-a dreptul derizorii pe durata finalului de săptămână, am urcat în trenul care face mai puțin de o oră până în orașelul Westerland, capitala insulei Sylt.

În gara de destinație, valuri-valuri de turiști se revărsau din trenurile care se succedau cu ritmicitate de ceas, venind mai ales dinspre Hamburg. Hamburgезii a adoptat insula Sylt drept destinație de weekend, și asta în ciuda faptului că distanța până acolo nu e deloc neglijabilă (187 km)!

A merge cu trenul pe o insulă sună la prima vedere imposibil. M-am mirat și eu, dar m-am lămurit rapid când am aflat că există un dig construit special în acest scop, cel pe care s-a amplasat terasamentul căii ferate. Doar trenul circulă pe acel cordon ombilical, nimic mai mult! Într-adevăr, e un sentiment destul de straniu să te deplasezi îndurând zgomotele și zgâlțâiturile aferente trenului, dar să ai în același timp de-a stânga și de-a dreapta numai apă. Recunosc așadar că, din start, drumul într-acolo m-a inspirat.

Treptat, apa se retrage și lasă loc unor șesuri inundabile și mlăștinoase, care mai apoi se transformă în dune și sfârșesc în pământ ferm, acolo unde orașul-capitală, Westerland, își primește vizitatorii cu construcțiile sale în stil nordic, caracteristic, din cărămidă în roșu-natur, aparent neterminate, pentru că nu sunt tencuite.

Primul contact pe peron l-am avut cu soarele, surprinzător de cald și de plăcut față de negura pe care o lăsasem în urmă. Încă un punct pozitiv, la care legenda nu se dezmente! E clar că briza chiar alungă norii, facilitând atmosfera propice vilegiaturii.

În fața gării ne întâmpină statui dispersate și... cam nelalocul lor. Nu stau perpendicular, ci sunt toate înclinate. Sfidând legile gravitației, siluetele de bronz întruchipează oameni, pomi, valize, ba chiar și bănci, toate într-o poziție nefiresc de strâmbă, de parcă l-ar imita pe Michael

Jackson în vestitul său moon-walk! Călătorii se binedispun când le dezleagă misterul: e-un omagiu adus vântului atotprezent, care caracterizează Marea Nordului. De aceea, ea este supranumită “Hans vântură-lume”!

De la gară către plajă n-ai cum să te rătăcești. Artera pietonală centrală se deschide generos spre orizontul albastru bi-nuanțat. Bleumarinul apei, de la bază, e acoperit de pătura bleu a cerului, punctat pe alocuri de norișori pufoși și albi. La bază e plaja, cu nisip aproape alb. Tabloul chiar seamănă cu clișeele clasice, și totuși, nu e obligatoriu să fie așa idilic. Atâta doar că noi am nimerit o zi ideală, fără vânt prea tare și cu marea în plină fază de reflux.

Supranumită Regină a Mării Nordului, Sylt este și capitala windsurferilor care duc sportul la extrem. Se spune că numai atleții cu adevărat curajoși fac față intempestivului „Hans”, care se opintește în valuri care mai de care. Asta nu-i împiedică pe ageamii să-și încerce și ei norocul. Plajele insulei Sylt sunt populate de mlădioase siluete de voinici și voinice de toate calibrele, adevărați oameni-rechin, trași prin inel de neopren, fiecare croindu-și drum după puteri prin ademenitoarea marea în spume.

Îmi fac și eu drum, fără grabă prea mare, spre capătul dinspre apă al orașului, taxând cu interes măsurat vitrinele magazinelor, care etalează marfă nu tocmai ieftină. Mă tratez cu obligatoriul pește marinat la chiflă. E bun de-ți lasă gura apă, dacă știi să-l cumperi la botul calului, nu la adresa pomului lăudat de prin pliantele turistice. Unde mai pui că nu e nici așa de scump cum mă așteptasem!

La plajă – surpriză! – intrarea se taxează. Nu e ieftin, costă cam cât o bere, dar după ce aflu că banii sunt investiți tot în întreținerea instalațiilor de pe plaje și în curățenie, îi dau cu plăcere. Taxa se percepe doar odată pentru întreaga zi; cu biletul poți apoi să intri și să ieși din zona litoralului ori de câte ori dorești.

Exact ca-n reclame, plaja se întinde cât vezi cu ochii și poți să te plimbi de-a lungul ei cât te țin puterile, fie prin nisip, fie pe faleza frumos amenajată, situată ceva mai la înălțime, ca să lase loc apelor când vine fluxul. Insula Sylt are “munțișorul” ei, o dună care domină de la modesta ei înălțime de 52,5 metri o zonă cu o rază mai extinsă decât cea acoperită de însuși vârful Zugpitze, cel mai înalt pisc alpin german (2962 m)!

Casele de pe mal, cu acoperișuri de stuf, păstrează stilul original, de pe vremea la care aici trăiau doar familii nevoiașe de pescari. Greu de crezut că acum metrul pătrat se vinde la prețuri de milioane - la propriu! - lucru care-i obligă pe angajați să facă zilnic naveta pe uscat, pentru că nu-și pot permite să plătească exorbitantele chirii.

Un fel de aură de Fata Morgana înconjoară insula Sylt și datorită faptului că dunele ei n-au astâmpăr nici până astăzi, deplasându-se cu până la zece metri pe an. Fixarea lor prin repetate plantări de mărăcini și vegetație specifică a reușit doar parțial. S-a și adus nisip, pentru a completa

prin zonele din care marea mușcă fără milă. Pe moment, situația e calmă, după ce s-a descoperit că în ultimii ani, pe partea opusă celei expuse eroziunii, insula a început să „crească”.

Deocamdată calvarul inundațiilor provocate de furtună în secolul trecut s-a stopat prin îndiguiri, dar încă mai sunt în viață supraviețuitorii unor viituri îngrozitoare, ce pur și simplu au smuls bucăți întregi din insulă, luând cu ele case, animale și oameni. Într-o singură noapte, unii au pierdut tot ce aveau!

Vizitatorilor de azi, insula li se așterne la picioare, simplă și de un purism dezarmant. Cu ochii pe culorile nisipului și ale apei, ciulind urechile la susurul valurilor și la chiotele pescărușilor, sau la râsetele copiilor de pe plajă, cu gândul la picturile și literatura care redau farmecul acestui loc, uitat parcă la capătul lumii, gustând dintr-un cocktail pe o terasă de restaurant dichisit, plimbându-te cu bicicleta, sau pur și simplu citind ceva din clasicii germani, care s-au lăsat inspirați de ambianța aceasta calmă, nu poți decât să te împaci cu tine și cu tot restul lumii. La adăpostul unui coș de răchită, tipic de pe aici de prin Frizia – da, da, așa se cheamă zona nordică a Germaniei! – coș cu bancă integrată, pe care încap două persoane și care e dotat cu „gluga” rabatabilă ce stăvilește vântul, te poți considera printre cei mai mulțumii oameni de pe pământ.

Încep să le dau dreptate adeptilor insulei Sylt și-mi pare rău că i-am clasat pripit în categoria „snobi”. Prin mediile de socializare virtuale e plin de microbiști inoculați cu pasiunea syltiniană. Or fi și unii printre ei mai bogați și mai înfumurați, dar cred că aceia se plimbă mai mult prin porturile de agrement, ferii de ochii noștri, circulând cu iachturele lor scumpe și locuind în vilele lor fastuoase, întreținute de slujitori.

Departate sunt vremurile de la sfârșitul secolului al XIX- lea, când lista oaspeților veniți, tot însoțiți de slujitori, era publică și se afișa în văzul tuturor, cu nume, prenume, adresă, ocupație și rang nobiliar, numărând nici mai mult nici mai puțin decât 46 de persoane! Astăzi, numărul de vizitatori a ajuns la un milion pe an! Dar atenție, pe atunci, dădacele și majordomii erau scutiți de taxa de cură...

Azi poți să te simți frumos și bogat, chiar dacă nu ești decât un cetățean de rând, căci este loc pentru toată lumea. Totuși, insula nu e foarte mare, mai mult lungă decât lată, cu cei patruzeci de kilometri ai ei, gătuiți pe alocuri în fâșii de numai 550 de metri lățime.

Ciudat sună și recomandările, sau mai bine zis amenințările adresate „vitejilor” veniți să înfrunte „aventura” vacanței marine în urmă cu peste o sută de ani (asta după ce supraviețuiau cu chiu cu vai anevoioasei călătorii, care pe atunci se făcea prin trăsuri și bărci bine clătinate). „Prima scaldă în mare nu se întreprinde înainte de a treia zi de la sosire! În primele săptămâni se recomandă câte trei expuneri la soare, fiecare a cel mult cinci minute”. Aha, astea erau deci regulile *wellnessului* la începutul secolului XX!

Pe atunci, țelul declarat al șederii era „stimularea poftei de mâncare, suplimentarea porțiilor consumate, accelerarea metabolismului, îmbunătățirea stării de spirit pe ansamblul ei, sporirea greutateii corporale și fortificarea organismului, în general”. Cât de multe s-au schimbat de-atunci!

Frizerul se ocupa și cu „operatul bățăturilor și extrasul unghiilor crescute în carne” iar costumele de baie erau lungi până la genunchi și aveau atâta material, încât se îmbibau cu apă, de nici nu se mai punea problema înotatului. Cei care intrau cu ele în mare, erau supravegheați de un asistent, dotat cu colac și cu o frânghie groasă, înnodată în jurul grumazului, otgon de care se ținea strâns „elevul”.

La amiază, protipendada se întâlnea la restaurant. Bărbații purtau frac. Se serveau delicatose, stridii, creveți, calcan și chiar și vin de pe insulă, o ciudățenie pentru acele latitudini. Nelipsite erau și produsele lactate provenind de la flocoasele „oi de dig”, a căror lână a rămas la mare căutare până astăzi.

Seara se ieșea la dans, obligatoriu în ținută elegantă. Numai Doamnele care dansau erau scutite de de obligația de a purta pălărie! Bărbații, în schimb trebuiau să poarte costum de culoare închisă și mănuși albe.

Multă vreme s-a scurs până când turiștii s-au lăsat convinși de autoritățile locale să iasă și pe la plimbări printre dune, supărătorul nisipul fiind considerat nociv.

Cu toate astea, existau și capitole la care trecutul ar fi marcat un punct pozitiv față de actualitate. Liniștea necesară odihnei și regenerării, de pildă, era luată mult mai mult în serios decât acum. Spre exemplu, în vara anului 1956, actrița Marlene Dietrich, deși era celebră, a fost dată afară de două ori din hotelul în care rezida, pe motiv că deranja vecinii cu „exercițiile ei la vioară”.

M-am întors acasă cu trenul de seară, pe fondul unui apus care juca-n flăcări zenitul. Trecând în revistă ce văzusem, aveam acum cu totul alți ochi pentru „Troia Nordului”, insula care punctează cu vestigii datate încă din epocile de piatră și de bronz. Dovezile longevității ei, monoliții îngrămădiți pe vechile morminte ale hunilor, fantasmagoricele pietre rotunjite de ape sunt vizibile numai la reflux. Mie mi-au indus o stare de melancolie. Mi s-a părut că lipsisem nu doar o zi, ci o vară-ntreagă, iar vestea că pe continent plouase într-una, mocănește, nici nu m-a mai mirat.

Între răs și plâns

Eram într-un sat din Oltenia în care fiecare copac avea o poveste, fiecare văcuță un nume și fiecare sătean îi știa pe toți ceilalți. Acolo viața se desfășura ba din deal, ba din vale. Câinele mușca purceaua iar purceaua schilodea puii, toți și toate erau în devălmășie...Puii erau chemați la mâncare: Pui, pui, pui, mânca-v-ar moartea! Iar moartea nu era niciodată prea departe. Ori venea dihorul, ori vulpea, ori scroafa, ori vecinii, pe puii ăia se bătea o lume întreagă. Cred că nimănui nu-i trecuse prin gând să zică: Mânca-v-ar viața! sau, și mai bine: Mânca-v-ar Raiul!

Puteai să prevezi cu certitudine care vor fi poveștile când te duceai în satul cu pricina. Ori a murit vecina, ori a murit scroafa, ori puii s-au îmbolnăvit, mânca-i-ar moartea. Și cu toate acestea, lumea părea mereu mirată, veștile ne erau prezentate ca ceva mereu nou, surprinzător. Mai auzeam de câte unii care au căzut betegi, de-aveau gâtul moale, sau capul moale, sau au dat în alte alea, și explicația era ori că i-a descântat cineva, ori era vreo vrajă la mijloc. Fantasticul făcea parte din viața zilnică acolo.

Un lucru pe care-l credeam uitat, dar mi-a fost readus în memorie, e drumul cu autobuzul de la oraș la satul cu pricina. Țăranii plecau cu corfele pline, doar veneau la oraș după ale gurii, căutau de la pâine la zahăr și ulei și alte de astea. Erau femei încovoiate de greutate, unele cu cobilițe, altele aveau mâinile pline și de multe ori mai cărau și pe cap câte ceva. Odată intrate în autobuz, femeile se țineau cum puteau de corfele pline, nici nu se gândeau să se mai țină cu o mână de altceva. Din fericire, chiar dacă le scutura bine autobuzul, ele tot n-ar fi avut unde să cadă, doar nu era loc să arunci un ac. Imi aduc aminte că după ce autobuzul era încărcat ochi, șoferul se dădea jos de la volan și mai ruga un bărbat să îl ajute să închidă ușa. Amândoi își uneau forțele, puneau fiecare câte un umăr în ușă. Cei de pe scări, împinși, îi înghesuiau pe ăilalți, până când burțile le erau presate de cei din jur, iar masa aia de oameni devenea un tot amorf. De afară vedeai câte un obraz deformat, strivit de câte o fereastră. Vedeai lumea stând în poziții chinuite, nădușind de căldură. Cum ușa îi presa tot mai tare, unii vociferau, alții râdeau, bucurându-se poate că au făcut un pas înainte pe scară, până când, în fine, ușa se închidea ferm în urma lor.

Cum spuneam, nimeni n-avea cum să cadă, autobuzul putea pleca de-acum, ușa era închisă, dar stai, că pe fereastra ușii deabia închise, încep să urce alții, sărind în capul bieților oameni din autobuz ce deabia mai răsufiau de înghesușiți ce erau. Cu toate acestea, o femeie de lângă mine ținea o corfă cât toate zilele pe burtă, fără să se gândească că dacă ar pune-o la bagaje s-ar mai face loc în jurul ei. Șoferul se urcă și el la volan și speram că, în sfârșit, vom fi gata de plecare. Dar stai, că șoferul

începe să peroreze, să dea lumea dracului și, în dulcea limbă română, să se adreseze de această dată sexului frumos:

- Bă fomeilor, zice, voi nu vedeti, fă, că sunteți și proaste și urâte?

Eu am înmărmurit, dar nimeni altcineva nu s-a sinchisit. Părea să fie normal. Acestea fiind spuse, am fost, în sfârșit, gata de ducă.

Relația mea cu Oltenia a fost una complicată, dar știu că de atunci mi-am înmuiat judecățile. Am avut nevoie de perspectivă în spațiu și timp, să ajung să înțeleg farmecul acelor locuri, ba chiar să le descopăr sufletul.

Câteva considerații de limbă

Scrisesem textul de mai sus cu ceva timp în urmă. Când am încercat să traduc această mică lucrare în engleză, cititorii anglofoni au fost entuziasmați de traducere. Au făcut referiri la muzicalitatea textului, deși e altă muzicalitate decât cea din limba română. Au amintit și alte calități ale traducerii. Totuși mie NU îmi suna la fel; mă întrebam de ce?

În încercarea mea de a imprima spiritul locului și al limbii, sper că cel puțin am reușit să exprim precis și concis ceea ce doream.

Engleza e o limbă ce are alt ritm și impune o anumită concizie. Uneori sugerează chiar o stare de spirit, sau "mood". În engleză ai altă libertate de mișcare, căci limba este structurată și gândită diferit. Totuși, constat că la ei înjurătura nu are aceeași forță. Nu dă la fel din coadă, nu este atât de nimicitoare, dar nici nu are aceeași dulceață. În cele mai multe limbi ea ofensează și gata.

Limba română pare însă să aibă o varietate nelimitată de sudălmi ce pot conține urme fine sau tușe groase de bășcălie și chiar de umor. Indiferent că este exprimată cu năduf sau cu haz, înjurătura pare să fie o artă în sine.

În experiența mea de traducător realizez că limba noastră este extrem de nuanțată într-o arie largă de trăiri, dar mai ales la capetele spectrului exprimării umane.

Pe de o parte limba română pare să exceleze în exprimarea supărărilor de tot felul, de la simpla melancolie la tristeți adânci, exprimate fie ca suspine, fie cu accente acute de disperare, sau cu răzvrătiri de limbaj ce pot fi deosebit de colorate și expresive.

La celălalt capăt al spectrului, limba română este extraordinar de versatilă în exprimarea alintului, răsfățului, sau al altor emoții de o înfinită tandrețe. În exprimarea inefabilului. Chiar și în prozaic, vaca nu e vacă, ci văcuță. Ciorba e ciorbiță. Mămăliga e mămăliguță. Însăși țara este răsfățată ca "țărișoara mea", și nu vorbesc aici doar despre diminutive. Chiar și numele munților falnici sună uneori ca un alint. Cuvinte ca "omenie" sau "dor" sunt intraductibile sau găsesc greu echivalențe în alte limbi. Vorbim aici despre o sensibilitate nuanțată, rafinată și doinită pe strunele sufletului.

Am rămas astfel surprinsă să constat ce greu se exprimă în alte limbi mentalul și trăirea românească. Cred că explicația nu stă doar în faptul că e totdeauna mai greu să exprimi ce simți într-o limbă străină, că nu poți avea aceeași precizie, nuanță și impact. Cred însă că acest lucru se explică mai degrabă prin calitățile intrinsece ale limbii române de a exprima lumini, umbre și contraste, precum și un specific care nu poate fi capturat ușor în alte limbi. Realizez că Sfântul Grai Românesc, cu asperitățile dar și cu deliciale sale, reprezintă pentru mine revenirea acasă.

GEORGE BAJENARU

Creație

*De la pământ la steaua de pe cer
e cosmos îngropat în Marele Mister.
Oricine - ar vrea să iasă din creat
Se va trezi pulverizat.
Destinul sfânt al omului născut
Să fie Prometeu pe-acest Pământ,
A fost pecetluit de la-nceput
printr-un Cuvânt.
De la Geneză până în prezent
E tot o curgere de timp,
Și o lumină de Olymp
din graiul Duhului cel Sfânt
Pe-acest Pământ..*

Pământul părinților mei

*O mare de grâne cu spic auriu
Și pâinea cuvânt cu miros
de sfințire
Pe vatra fierbinte a țestului
Aburi de duh dumnezeiesc
Din viața noastră cea de
toate zilele.
Aceasta e țara din care-am purces
Ființe dintru ființe pe un colț de rai
Flori de soare iluminându-mi pașii
Către o lume brăzdată adânc de
lama
Unui plug al speranței
din pământul părinților mei.*

Cântec mioritic

*Lancrămul e-un sat departe,
Ce miroase-a dor de moarte.
Glas de bucium, tânguiri
Și sfințiri de mânăstiri.
Lacrimi multe de mioare
Alergând către izvoare.
Din tălângi sunând agale
Doruri se aud pe vale.
Trec oierii murmurând
Dorul lor e numai cânt.
Un apus de soare blând
Se topește în pământ.
Noaptea-și lasă vălul ei
Turmele cu mielușei
Lasă somnul să le fure
Pe o coastă cu pădure.
Lacrimi din Lancrăm vin
Ca o ploaie cu venin.*

Trei legi

*Port un arbor în spinare.
Penru cei ce nu mă știu,
Arborele este viu,
Iar tulpina-i răbdătoare,
Urc la fel ca tatăl meu,
tot ținându-mă de crengi
și mânat de-aceleași legi,
care l-au condus mereu.
Una-i legea Binelui,
alta-i legea Domnului
alta-i legea Omului
pe Pământul soarelui.
Din lumină mi-am făcut
drumul de la început.
Binele mi-a deschis calea,
Domnul mi-a întins cărarea.
Legea Omului mi-a dat
Omenescul, să-l împart.
Arborele din spinare
e motiv pentru visare.*

Român în suflet și poet

*Mai sunt români rătăcitori prin lume,
Care-au uitat de limba lor și de-al lor nume.
Și, rătăcind, încetul cu încetul,
își pierd identitatea, odată cu-alfabetul.
Vorbesc în limbi
ce se lipesc de limba lor
ca umbra de lumina stelelor.
Plecat am fost, dar am rămas
în graiul moștenit de-acas'
și l-am purtat mereu ca fundament
chiar și pe noul continent.
Nu sunt infailibil, nici ipocrit,
când spun că nu pot fi altfel,
decât ceea ce sunt:
Român în suflet și poet.*

THEODOR DAMIAN

Iar poetul partea cea bună și-a ales

De mii de ani Cezar Viziniuck lucrează la un poem, la marele poem al neamului său, care nu are nici început și nici sfârșit, așa cum citim în mărturisirea cu care se deschide volumul (*Eu în culori incerte*, Ed. Vital Prevent Edit, Drăgotești, Dolj, 2016, 100 pp.).

Versurile lui izvorăsc din iubirea părinților și se purifică în lacrimile lor în care se oglindește profetic taina vieții și a morții, temă de predilecție pentru reflecția existențială ce caracterizează volumul.

Propensiunea pentru acest tip de reflecție vine din experiența poetului care a reușit să treacă de la faza când cuvintele oarbe și visele îi sfâșiau zborul, la aceea în care cuvântul vindecă de orbire a devenit înger, mai precis heruvim cu ochi mulți care îl ajută să-și vadă visul în dimensiunea lui realistă pentru ca astfel să evite sfâșierea, eșecul.

De aici motivația de a merge mai departe întru explorarea cerului interior, gata de noi experiențe transfigurante ce urmează a fi împărțite apoi celorlalți.

Potrivit propriei mărturii, Cezar Viziniuck trăiește așadar în două lumi, a timpului și a eternității, este conștient de felul cum acestea se ierarhizează, și deci de faptul că trăirea dincolo începe aici (*Lumea mea*).

În această călătorie dintre cele două lumi el este călăuzit din nou de îngerii cerului deveniți îngeri urbani, cum scrie într-un poem dedicat artistului Liviu Șoptelea.

Avem în față așadar un volum despre comuniunea dintre imanent și transcendent, ceea ce-l face pe autor un misionar pornit să conștientizeze lumea despre valorile esențiale ale spiritului uman; Cum a spus Iisus despre Maria în convorbirea cu Marta: „Iar Maria partea cea bună și-a ales...”

„Vrăjitor și vrajă, laolaltă...”

O patimă smerită, trecută prin filtre de Poezie adevărată, ne dăruiește Mihaela Grădinariu în noua sa carte *Urechea lui Malchus* (Editura Timpul, Iași, 2017).

Consecventă cu sine, topind filologia și teologia într-un athanor liric sui-generis, poemele sale întruchipează un fel de „plânsuri” contemporane amintind de Efreim Sirul, de data aceasta către un Dumnezeu al iubirii (*Chivot cu trupul beteag*), către unul al alter-egoului (*Numele umbrei*) și către cel al Poeziei (*Poemul-cu-cruce*).

Cele trei cicluri ale cărții surprind prin anvergura trăirii și a vitalității cuvântului, prin încriptarea meșteșugită a laicului îmbrăcat în strai bisericesc, prin receptarea conștiinței de sine, bine temperată, devoalând maturitatea creatoare a poetei prin muzici și ritmuri alternante, de la metrica versului folcloric la cel clasic (cum altfel pentru o dirijoare de cor bărbătesc „Flori de măr”?!), prin imixtarea nesperată a vechiului cu noul, în conținut și formă.

Însuși titlul cărții trimite la una din minunile Mântuitorului, consemnată în Evanghelia după Luca. Ea îl descrie pe Fiul lui Dumnezeu vindecând urechea slujitorului unui mare preot, în timpul arestării lui Iisus, după ce unul din cei aflați în preajma sa i-o tăiase. Slujitorul se numea Malhus. Văzând acestea, Iisus i-a spus lui Petru: „Pune sabia în teacă. Nu voi bea oare paharul pe care mi l-a dat Tatăl?” Dar în Evanghelia după Matei, Iisus i-ar fi zis celui ce a tăiat urechea: „Întoarce sabia la locul ei, că toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri”. Simbolistica urechii ține de auzul peste fire, iar tăierea ei, de răzbunarea nejustificată. Muzicalitatea poemelor și trimiterea în text la o anume recuzită muzicală marchează încă o atenționare asupra încifrării dorite și izbândite de autoare. Poezia? Taumaturgică și închinătoare de pace!

„Rețeta” poeticii ciudate a cărții, apropo și de muzicalitate, are fericite doze de sonuri și teme din Miron Radu Paraschivescu, Ion Barbu, Argezi, Marin Sorescu, într-o ingenuă și pătimașă asumare feminină.

Timpul, Spațiul și Geneza se îmbină creator în cele trei cicluri poetice cu triada Sfântului Pavel: *crediința, nădejdea și dragostea*, în toate *descântecetele, încântecetele și litanile* cărții, adesea cu structuri oximoronice.

O senzualitate pe cât de livrescă, pe atât de vie, cu o armură de cuvinte bisericești, parcă pentru a sfinți laicul din simțiri, definește poezia Mihaelei Grădinariu.: „După colț, dimineața și-a prins rochia-n brâu,/ O fugăresc cosași și greieri pe-ndelete.../.../ Seara e doar o înșiruire de alte frici/ Legate, dezlegate cu mir și cu ceară...” (*Încă o zi fără tine mă pândește la colț*), „Sărutare părăduită undeva în amiezi” (*Pe furiș, din doi*

în doi), „Cel mai departe-aproape ținut e ținutul de mână./ Geografii înnodate, hartă într-o limbă păgână./ Desigur, mâna e doar un cuvânt, unul din multe./ Litere somnoroase...Departele coasa-și ascute”. (*Cel mai departe-aproape ținut*), „Noi doi, numai noi, pe muchia filei, golașii.../ În somnul furtunii, un înger ne mătură pașii” (*O zi-marionetă*) sau „Foc în candeli cu oloi./ Gândurile l-amândoi./ Cununie rostogol/ De pe-un deal pe cerul gol...” (*Îmi torni clopot de comand*).

Un „mini-dicționar biblic” slujește deloc prăfuit, ci extrem de viu, grație talentului autoarei, la reușite formule combinatorii, cu o semantică aparte (vezi derivate și familii de cuvinte – „somnului somn”, „semnului semn”, definiții năucitoare: „Împreună? Un alt cuvânt fără casă”, „Soarele e un simplu verb reflexiv”) și o simbolistică proprie legată de: chivot, serafim, icoane, sfinți, scriptură, clopot (de comand), mir, ceară, potire, cruci, litanii, raclă, Golem, palimpsest, pocrov, paraclis, prohod, denii, iad, chilim, botez, prescure etc.

Timpul curge în „orologii fără sorți”, se drămuiește în „clipă”, „secundar”, „ceas”, în „noapte-zi”, în „departe-aproape”. „Miază-noaptea” glisează din categoria timpului în cea a spațiului. Aici merită semnalate „muchia” și „colțul”, definind un hotar nesigur, ce presupune totuși echilibrul într-un loc înalt, atât pentru concret, cât și pentru abstract: „muchea filei”, „...numele noastre se-agață de muchii grăbite”, „Între două secunde, albastrul: chivot cu trupul beteag” (*Chivot cu trupul beteag*). Dar și „ochiul”, pentru simțul de serviciu, văzul: „Uneori firul se rupe. Cuvintennodate/ Păcătuiesc pe sub pleoape, în ochiul-cetate, / În ochiul-mormânt, fără cruci au statuie.../ Privirea - panglică de fum în cățuie...” (*Privirea, panglică ruptă a mașinii de scris*).

Șarpele, ca simbol falic al ispitei și al păcatului: „Șarpe flămând și tandru, urcând înspre cald./ Mai sus de coapsă, noaptea și-a descusut un fald”, „...În casă, răsuflare de jivină./ Trup în oglindă: țândări, jar./ Zgârcenie de cămătar./lumină...” (*Șarpe flămând și tandru*), aduce izgonirea din rai, căderea pe pământ și în moarte. Erosul devine conștient de Thanatos. Poeta nutrește o vie iubire Adamului ei pământean, dar și Poemului, idealului abstract.

Ciclul final, *Poemul-cu-cruce* stă mărturie crezului ei despre condiția Poetului și a Poeziei, „Prin ruinări de gânduri, unde-nflorește viul”: „Pomii se joacă de-a raiul. Eve-Mariei colecționează sămburi și vinovății” (vezi Ion Barbu, „Căci vinovat e tot făcutul / și sfântă nunta, începutul.”), „Noli me tangere, pahar de pierzare e gândul./ Din întuneric, poetul moare născându-l.../ Căci moartea-i doar o rimă, poete credincer...”, „Diluviu de patimi. Poemul. Nimic din nimic.” (*Noli me tangere*), și iar „Pământ în sânge. Vorbe în pământ./ Versuri din lut, golemi firavi plângând.../ Vai, iadul a-nghețat din doască-n doască./ Decor pentru icoane

cu strămoși,/ Însângerate mere dau să crească,/ Pe degete de heruvimi
bărboși...” (*Prin ruinări de gânduri*).

Față-n față cu Iubirea și Moartea, cu frumusețea și urâtenia, cu fierbintele și recele, pictând angelic și apocaliptic prin cuvinte, poeta e, când un Bosh feminin contemporan, în „Grădina plăcerilor”, când un Daumiere, în care Moartea (bătrâna agonizând) privește melancolic la tânăra/copila care a fost: „Trupul acesta, carul de luptă regal,/ Poartă-și coroana – blestem triumfal.../ Departe-aproape: războaie, trădare, tăcere./ Trupul acesta îmi dă porunci tot mai grele./ Trecut, trecătoare, a trece, trecut - petrecut – netrecut...” (*Trupul acesta, carul de luptă regal*). A recunoaște în tine Moartea ca o „soră de lapte, de fum și de coasă”, mi se pare o asumare gravă a condiției umane, a condiției poetice: „Ce femeie mai ești și tu, Doamnă Moarte,/ Cu rochia ruptă și timpul agrafă-ntr-o parte,/ Cu sânii la spate, sleiți, alăpând nenăscuți pe hotare,/ Gânduri flămânde-mpungându-se care pe care.../ Ce femeie nehotărâtă și mută,/ Ascunsă-ntr-un cer și pământ, decolorată derută.../ Nici casă, nici masă, nici icoană-n ștergar.../ La răsărit, îngerii dau noaptea cu var.” (*Ce femeie mai ești și tu, Doamnă Moarte*).

Registrul acestor poeme e unul grav, solemn, în care Poezia face corp comun cu autorul. Ludicul muzical din descântece și încântece, suavitatea și melancolia mărturisirii nemărturisite a trăirilor autoarei catifelează rodul lecturii prin sinceritate și adevăr: „Fără preget, poemul din noi se înfruptă” (*De ursită, de iarnă buiacă și caldă*).

O profesiune de credință, citește „o artă poetică”: „Locuiam într-o pasăre, într-o pană de scris./ Până când poemul cu un sărut m-a ucis” (*Locuiam într-o pasăre*). Când vrăjitorul și vraja conviețuiesc în această lume ternă-eternă, fericit-nefericit.

Un mare roman al Marii Uniri: *Sacrificiul* de Mihail Diaconescu

Apropiata aniversare centenară a Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 – eveniment crucial pentru cristalizarea unității naționale și statale a poporului nostru și unul dintre cele mai semnificative pentru procesul inexorabil al destrămării Imperiului Austro-Ungar și al eliberării naționalităților anexate și asuprite – ne aduce în memorie și un mare roman istoric românesc ce a reflectat artistic acest dramatic și, cel mai adesea, tragic proces. Evocând – sub titlul generic *Sacrificiul* – criza în care, la începutul veacului trecut, a intrat, anacronică, monarhia Casei de Austria, apoi marea hecatombă a primului război mondial în care dualismul austro-ungar și-a aruncat popoarele conlocuitoare și lupta, în acest timp, tot mai fermă și mai organizată, a acestora pentru emancipare și independență, îndeosebi lupta românilor din Transilvania pentru ruperea de Ungaria Mare și alipirea la țara-mumă, România, acest roman (din 1988, reeditat în 1993 și 2010) al prodigiosului scriitor român Mihail Diaconescu realizează, cu mijloace artistice multiple, o amplă și zguduitoare frescă a realităților momentului istoric, implicând deopotrivă profunde reflecții despre condiția omului și a etnosului în istorie, inclusiv a etnosului românesc.

Romancierul Mihail Diaconescu, eminent om de cultură de factură enciclopedică, s-a ilustrat cu preocupări și realizări deosebit de valoroase și în alte domenii, respectiv, ca istoric literar (autor al ineditei *Istorie a literaturii daco-române*, în două ediții: 1999 și 2013, corelată și cu *Antologie de literatură dacoromână. Texte comentate*, 2003), dar, mai ales, ca un estetician de stirpe rară (prin *Prelegeri de estetica Ortodoxiei*, în două volume și în două ediții: 1996 și 2009, prin *Teologia ortodoxă și arta cuvântului. Introducere în teoria literaturii*, în trei volume, 2013, precum și prin albumul *Lainici. Capodoperă a artei românești și europene*, 2011, în care analizează valențele artistice ale programului iconografic realizat de către pictorul de azi Grigore Popescu-Muscel la vechea mănăstire gorjeană).

Ca teoretician literar, scriitorul a resimțit nevoia să statueze și factura sa romanescă, prin volumul *Farmecul dialecticii și fenomenologia narativă* (2001), iar aceasta, pentru că, într-adevăr, în istoria romanului istoric românesc, și-a dobândit un profil aparte. Astfel, conturând câteva linii de crochiu, putem remarca faptul că, față de romanul „clasic” sadovenian, a cărui apertură a cuprins întreaga istorie a poporului nostru, de

la începuturile învăluite în legendă și mit la frământatul ev mediu și până la primul război mondial, Mihail Diaconescu, al doilea scriitor important tentat de aceeași apertură, nu adoptă factura romantică a extensiei ficțiunii în raport cu documentația, dimpotrivă, într-o viziune modernă, echilibrează proporțiile, prevalența aparentă a imaginii realiste, documentale fiind așezată pe pilonii procedurilor artistice care sunt apanajul ficțiunii; de asemenea, eroii săi nu mai sunt cu precădere oșteni animați de idealuri de libertate și independență, de dreptate și armonie socială, ci intelectuali (cărturari și artiști), capabili (sau nu) să pună mâna și pe spadă, însă, mai ales, să reflecteze asupra sensului evenimentelor și asupra relației omului și a comunității etnice cu istoria (adeseori vitregă pe pământurile noastre).

În această din urmă formulă, un model pentru Mihail Diaconescu vor fi fost, desigur, și marii prozatori români care au evocat primul război mondial – Rebreanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu - și ai căror eroi deliberează dramatic în legătură cu grozăviile nemaiîntâlnite ale războiului și cu speranțele în zorii unei lumi mai drepte și pașnice; dar Mihail Diaconescu instrumentează și interpretează o documentație uriașă, realizând o frescă a epocii, complexă, de la un capăt la altul al conflagrației mondiale, reliefând cauzalitățile precum și vectorii politici, militari, ideologici, economici, sociali și culturali în care sunt angrenați eroii săi, luptând jertfelnic pentru sensul final: destrămarea Imperiului și emanciparea naționalităților prin voință și forță proprie, în pofida conjuncturilor nefaste.

O particularitate a operei românești a lui Mihail Diaconescu – și care o deosebește de marea majoritate a romanelor noastre istorice (cu puține excepții, *Creanga de aur* de Mihail Sadoveanu, între ele) – o constituie faptul că subiectele alese pentru evocare de către acest scriitor special sunt momente nodale în devenirea istorică a etnosului românesc, cu o dimensiune spirituală funciară ce influențează evenimentele; în consecință, și personajele centrale, implicate inerent în acestea, rezonează cu spiritul locurilor și al vremilor, relevând trăsături și marcând etape ale acestei deveniri, care pe parcurs reliefează identitatea noastră etnică, națională și statală în contextul civilizației europene (și nu numai).

Ca atare, în romanul *Călătoria spre zei* (1982), Arhidamos, grec învățat și taumaturg, sol al cetății Apolonia, străbate lumea Daciei Felix până la Sarmisegetuza, unde Burebista îi dă misiunea unei negocieri cu Cezar Imperator, la Roma, de unde, întorcându-se, are revelația că a asimilat, într-un proces de fericită inițiere, habitatul dacic, cu valențele lui spirituale plene și ajunge să se considere în ființa lui get, ridicând la potența individuală maximă prestigiul hiperboreilor în antichitatea greacă și romană. Nu altfel, în romanul *Depărtarea și timpul* (1986, 2003), călugărul scit Dionisie Exiguul, canonizat ulterior, evocă nostalgic armonia spirituală a Daciei Pontice din care descindea, valorificându-și, în cetatea Romei a evului mediu timpuriu, potențialul intelectual, estimând cu precizie

nașterea Fiului lui Dumnezeu ca Om și inițiind calendarul creștin – contribuție de excepție a lumii daco-romane (natale) la cultura universală.

Vremile trecând, evul mediu târziu se vedește zbuciumat, polarizat și conflictual între interesele diferite ale țărilor mari și ale celor mici, între autocreație și clasele supuse, încât *Adevărul retorului Lucaci* (1977, 1991) profilează un cârturar moldovean din secolul al XVI-lea, interesat să pună ordine în haos prin instituirea unei pravile cu norme consacrate și care înclină, finalmente (și jertfelnic), către dreptatea și puterea celor mulți, prefigurând resuscitarea modernă a *demos*-ului. În același orizont temporal (secolul al XVII-lea transilvan) și într-un mod tematic corelativ, *Marele cântec* (1987, 2007): *Codex Caioni* sau *Cantionale Catholicum* este soluția finală pe care compozitorul Ioan Căianu-Valachicus o alege pentru a transcende din nimicnicia luptelor intestinale, confesional-politice, în planul eternității spirituale și al perenității artei, printr-o operă care, totodată, înscrie etnosul locului său în creația religioasă universală. Un alt artist, Pârvu Mutu Zugravul, pictorul ctitoriilor cantacuzine și brâncovenești, nemaigăsindu-și – în romanul *Culorile sângelui* (1973, 2004) – locul și rolul specific în lumea coruptă a domniilor fanariote, va alege și el reclusiunea monastică, pentru a se pierde în duhul rugăciunii, resimțind, mântuitoare, (în)dumnezeirea, asemeni sihaștrilor care, de veacuri, au configurat la noi un „pateric carpatin”.

Aparent în contrapondere la aceste soluții individuale emblematic de, frustrantă, opțiune pentru ieșirea din istorie prin creație artistică și viață spirituală (deși, tot prin acestea, s-ar reveni în istorie, dar la alt etaj al ei, conferindu-i și valențe de noblețe!), ultimele două romane istorice ale lui Mihail Diaconescu, *Speranța* (1984, 1993, 1996) și *Sacrificiul* (1988, 1993, 2010), abordând istoria mai apropiată de noi și mai angrenantă, pun cu acuitate problema înului modern de a alege între a fi sau a nu fi implicat în istorie, cu consecințele inerente pentru sine și comunitatea sa – aceasta fiind, de altfel, cum remarca un critic (Sergiu I. Nicolaescu), o condiție a prozei istorice din secolul al XX-lea, ilustrată notoriu, de pildă, în romanele lui Thomas Mann.

Evocând, în primul roman, împrejurările prin care, din frământări interne seculare actualizate și din conjuncturi externe valorificate cu o diplomație inteligentă, de un patriotism ardent, s-a realizat Mica Unire a Principatelor Române, la mijlocul secolului al XIX-lea, autorul așează, în mod neașteptat, în centrul acestor împrejurări preliminare, până către final, pe domnitorul Grigore Alexandru Ghica al X-lea, pe care, cu o putere de analiză psihologică impecabilă, îl urmărește cum ajunge din primul plan în cel secund, întrucât, fire sceptică, bolnăvicioasă, trăind cu spectrul morții unchiului său ucis în secolul trecut pentru a se săvârși răpirea Bucovinei de către Casa Imperială a Austriei, se dovedește, chiar dacă simpatizant și sprijinitor al partidei unioniste moldovene, ezitant, lipsit de energie în implicarea până la capăt pentru cauza Unirii și iese din istorie insignifiant,

prin sinucidere. Astfel, demonstrând cât de nefericită este ideea neimplicării (totale) în istorie, mai ales în momentul crucial când se poate împlini o năzuință seculară, Mihail Diaconescu reliefează cu atât mai mult fapta patriotică a generației pașoptiste luptătoare pentru idealul Unirii, pentru care, deși având adevărate și mari personalități, acționează ca un personaj colectiv, în numele poporului pe care-l reprezenta cu onoare, demnitate și spirit de sacrificiu.

Într-un mod analog se realizează evocarea (și interpretarea) momentului istoric „astral” în romanul *Sacrificiul*: cu toate că, în aparență, acțiunea se desfășoară urmând periplul a două personaje de plan secund, care (după o „rețetă” tradițională în romanul istoric) iterează prin toate mediile angrenate, trăind autentic în ele, actanți și martori deopotrivă, vectorii ei sunt purtați până la victoria finală de către marele personaj colectiv reprezentat de țăranii, orășenii, intelectualii și clericii Ardealului, angrenați în conflagrația militară, sprijinitori ai Partidului Național Român și al celorlalte forțe politice progresiste, ca și de militarii din Regat, eliberatori ai Ardealului, de guvernul regal și diplomații săi care au reușit finalizarea actului istoric din decembrie 1918.

Astfel, aducând în prim plan voința și forța de acțiune a personajului colectiv (în fond, același), ambele romane, dar fiecare în felul său, reflectă năzuința seculară și lupta jertfelnică a neamului românesc pentru unitatea națională și existența, pe pământul strămoșesc, în propriul stat, care să-i asigure cu demnitate un loc și un rol al său binemeritat în istorie. Aceste romane încheie, deocamdată, ceea ce și-a propus să realizeze Mihail Diaconescu, anume *o fenomenologie epică a spiritului românesc în dezvoltarea sa istorică*.

Prezentat (de noi) pe cât am putut mai concis, conținutul acestei „fenomenologii narative” poate părea unora „tezist” sau excesiv ideologizat sau balansând mai mult spre etic și mai puțin spre estetic, dar, în realitate, autorul, „blindat” teoretic și experimentat deja în construcții literare monumentale, vădește o artă literară temeinică, respectând canoanele genului și manifestând trăsături particulare care-l individualizează. Critici și istorici literari, lectori din alte branșe (istorică, sociologi, comentatori politici, teologi ș.a.), poeți și prozatori au evidențiat multiple fațete ale acestei arte literare, dintre care vom relata câteva întâlniri și în romanul *Sacrificiul*, care încununează opera de romancier a autorului.

Pornind de la celebra teorie aristoteliană a *mimesis*-ului, care postulează că: *Datoria poetului nu e să povestească lucruri întâmplare cu adevărat, ci lucruri putând să se întâmple în marginile verosimilului și ale necesarului*, se poate spune că poetul, cel epic/Homer și, prin extensie, prozatorul, fiind mai liber decât istoricul nevoit să se cantoneze în documentul concret, poate reconstitui, ajutându-se și de „fantezie”/ficțiune, realitatea, pentru a-i conferi un sens sau altul, însă, evident, „în marginile verosimilului și ale necesarului”. Or, Mihail

Diaconescu impresionează printr-o documentație ca și exhaustivă și exactă despre „amurgul Imperiului” austro-ungar (cf. Ilie Bădescu), despre destrămarea lui politică și militară, despre rezistența criminală a conducătorilor Ungariei Mari, despre formele de emancipare și reorganizare din țară și de pe fronturi, despre dramatismul luptelor armatei române în Moldova și înaintarea ei protectivă în Ardeal, pentru a facilita desfășurarea normală a marii adunări populare și hotărâri politice de Unire cu Țara-mamă, la 1 Decembrie 1918, despre crimele abominabile ale oștilor grofilor unguri în retragere, despre înfrângerea revoluției bolșevice de la Budapesta sau, într-un cuvânt, despre marele sacrificiu românesc pe temeiul căruia s-a constituit primul guvern al statului național român unitar. Toate acestea sunt prezentate, însă, cu ajutorul ficțiunii, în secvențe succesive, parcelate pe traseul romanului, fiind expuse în lungi monologuri evocatoare ale multor personaje istorice reale, reunite cu diferite prilejuri de informare și organizare, precum și în discrete inserții ale vocii auctoriale (insinuată co-participativ), prioritară fiind decelarea înțeleșurilor și a semnificațiilor, de unde, implicită, orientarea acțiunii etapă cu etapă. Și nu ne putem abține de a nu remarca faptul că această construcție ficțională polifonică, în care, din planul apropiat al prezenței protagoniștilor în dialog, se proiectează, evocativ, un altul, de fundal, ansamblul evenimentelor, cu „vocile” lor compact-tunătoare, se poate analoga cu unul din genurile muzicale cele mai complexe, anume cu oratoriul, romanul lui Mihail Diaconescu putând fi apreciat, în viziunea noastră, și ca oratoriul literar al marelui sacrificiu românesc pentru reîntregirea națională și statală.

Din toate acestea, însă, ar fi greșit să se creadă că „fenomenologia narativă” a romanului este unidimensională, cuprinzând doar aprige confruntări civile, politice și militare; dimpotrivă, toate romanele lui Mihail Diaconescu fiind construite pe tema alegerii, un procedeu substanțial folosit și aici și de esență ficțională este instanța deliberativă, individuală sau colectivă, care denotă acestei (și acestor) problematice și complexe opere literare un pronunțat caracter de dezbatere, inclusiv din perspectiva contemporaneității autorului, dezbatere din care rezultă – indubitabil – sensul final imprimat acțiunii. Așa se întâmplă și în romanul *Sacrificiul*, care se „deschide” cu un dialog esențial între cei doi protagoniști, colegi juriști și prieteni, Nicolae Bolcaș și Romulus Brad, pe tema implicării în istorie, primul susținând ferm, mai ales în confruntarea istorică ce se prefigura, implicarea hotărâtă, chiar până la sacrificiu, iar al doilea, din contra, optând pentru condiția de martor; finalul romanului îi regăsește pe cei doi într-o consecvență de sine care-i proiectează în calitatea de simboluri: Nicolae Bolcaș este luptătorul implicat în istorie până la jertfă (ucis bestial, împreună cu mentorul său, „baciul Ioan”, de o bandă a grofilor unguri), iar Romulus Brad, supraviețuitor, refuzând implicarea în noul guvern și întorcându-se în locurile natale văduvite de pierderea părinților în marele sacrificiu românesc, rămâne continuatorul emblematic

al habitatului pașnic tradițional, din care, cu refuz al beligeranței (prin care a trecut), își resuscitează condiția de martor al istoriei, adică forma „cumințeniei pământului” românesc.

Astfel, „fenomenologia narativă” a momentului istoric în cauză se desfășoară între două „coperți”, de început și de sfârșit, ale romanului, care ilustrează concret aceeași temă a alegerii, prilej de dezbateră perenă asupra acelorași două soluții ipostaziate de crezul, faptele și destinul celor două personaje.

Observăm, în continuare, că tema alegerii și dezbateră ea sunt reluate pe parcursul romanului, de mai multe ori, pe măsură ce dinamica realității impunea angrenarea tot mai amplă a celor ce doreau emanciparea, alături de cei ce o organizau și implica ieșirea țaranului ardelean din habitatul lui tradițional pașnic la lupta politică și militară în ceasul ce suna eliberarea de asuprirea și abuzurile inumane ale nobilimii ungare și când mijeau zorii unirii tuturor românilor într-un stat național propriu. Chiar Romulus Brad, fiind de bună credință, va ieși (inevitabil!) din starea de martor și se va implica în actul militar, în șansa de a fi aghiotant al generalului-erou Traian Moșoiu, și relevând – personal și emblematic – faptul că fenomenologia evenimentelor este imprimată, pe traseu și finalmente, de spiritul românesc, pe de o parte, pașnic, pe de alta, combativ în istorie, vectorul său fiind, în ambele ipostaze, păstrarea ființei naționale pe pământul strămoșesc, vector care, „în desfășurarea sa istorică”, și-a aflat, în anul 1918, ceasul „astral”.

Cu această finalitate istorică, rezultată din „logica lucrurilor”, eșantionul românesc pe care e construit romanul *Sacrificiul* oferă un răspuns concludent în dezbateră privind implicarea sau neimplicarea individului (și a etnosului) în istorie, dezbateră cu conotații filozofice, dar și pragmatice, instituită consistent în roman, în mod explicit, prin vehicularea ideilor, dar, mai ales, în mod implicit, prin bogăția de exemple concrete, încărcate de semnificații, de care e plină, fenomenologia lui epică; astfel, prin imaginea artistică narativă și prin corelațiile ei ideatice explicite, Mihail Diaconescu satisface și cu acest roman conotația concluzivă a aceluiași *mimesis* aristotelian, în care se postulează că *poezia (id est = literatura) este mai filozofică și mai aleasă decât istoria, pentru că (...) înfățișează mai mult universalul, câtă vreme istoria (id est = textul istoricului), mai degrabă, particularul.*

Mereu actuală (și universală), tema alegerii între implicarea sau neimplicarea în istorie, dimpreună cu dezbateră adiacentă, comportă imperios și însușirea învățămintelor din momentele însemnate ale istoriei – așa cum, de pildă, pornind de la sugestiile romanului *Sacrificiul*, sociologul Ilie Bădescu, în prefața la ediția a III-a (2010), avertizează în legătură cu resuscitarea de azi a ideii revoluate (și revanșiste) de Mitteleuropa, care ar afecta abuziv și grav independența statală a popoarelor emancipate acum o sută de ani.

Comentariul nostru n-ar trebui să se încheie înainte de a sublinia calitatea imaginii artistice narative a romanului, în care, cu talent și un meșteșug îndelung exersat, Mihail Diaconescu reînvie o epocă extrem de complexă, conferind personajelor sale (din nivel prim, secund sau terț, din plan apropiat sau îndepărtat) o viață autentică, iar faptelor lor o vibrație interioară care se transferă în ritmul când mai puțin și când mai mult tensionat al textului. Dată fiind amploarea subiectului, această imagine de ansamblu este secționată în trei părți ce individualizează acțiunile și sensul lor de la o etapă la alta. Aceste trei părți, denumite cu metafore simbolice, respectiv *Iluzia*, *Tenebrele* și *Lumina*, evocă, mai întâi, împrejurările ce marcau crepusculul Imperiului, deopotrivă cu *iluzia* celor ce nu s-ar fi văzut implicați în acest proces și, mai ales, *iluzia* politicianilor că el se mai poate păstra într-o formulă federativă, stârnind, însă, împotrivirea guvernului ungar care întrevedea pierderea teritoriilor asupra cărora se înstăpânise fără vreun drept; guvern care, în speranța/iluzia că își va consolida posesiunile, a provocat Imperiul să declanșeze primul război mondial cu *tenebrele* sale cumplite din Vest, Centru și Estul Europei, pentru ca, după un nemaipomenit carnagiu și pe temeiul marilor sacrificii ale naționalităților conlocuitoare, să răsară pentru acestea *lumina* emancipării. Ca atare, sacrificiul sutelor de mii de eroi ai acestor popoare, inclusiv ai eșantionului românesc, întemeiază dreptul lor istoric inalienabil la independență națională și statală, împotriva oricăror pretenții ale vechilor stăpâni nelegitimi și îndeamnă la vigilență și întărirea suveranității – acesta fiind mesajul profund al romanului și pentru ceasul centenar. Și, pentru a-l racorda firesc cu *ontos*-ul artei, rememorăm propensiunea scriitorului – artist Mihail Diaconescu pentru metaforă și simbol, pentru funcția acestora de a transcende realitatea exemplară în planul eterat al monadelor eterne.

Cufere de argint

*Să cauți în cufere de-argint,
gustând din jarul de cuvinte,
te arzi sau flăcări mari aprinzi,
din șoaptele zidite-n minte.
Aleși sau răstigniți să scriem poezie,
să-ntindem sufletele la mezat,
pedeapsă ni-i răsplata ce-o să vie,
că am atins în versuri stele, cu păcat.
Zăresc doar ochii perlelor din scoici,
nu sunt surfer ce știe valul,
spiralic, nechemate voci,
dureri în palme-mi pun
și îmi arată malul.
Lacrime ce-mi curge pe obraz,
o pun în rima unui vers,
aripi îi cresc și-apoi îl las,
să plece lin în univers.
Iubirea-n taină o cumun,
în catedrale de cuvinte,
cu poezia o adun,
în cufere de-argint,
păstrate-n locuri sfinte.*

Vorbeam

*Vorbeam despre facerea lumii
și Supernove explodau în trăiri.
Visuri adeneice se împleteau spiralic
în efluvii ce se răspândeau
în universul nostru stelar.
Smaralde se întindeau
înaintea pașilor noștri fragezi.
Sclipiri de Perseide
îți jucau în ochi.
Mi-ai întins mâinile
și m-ai lipit lângă tine,
la separarea continentelor.
Și apoi, m-ai sărutat ușor pe buze,
cu mireasma ceaiului de mentă și lămâie,
în ziua noastră dintâie.*

O nouă piesă forte în puzzle-ul exegezei lui Marin Sorescu

Apărută în seria Hermeneutică literară a Editurii Eikon, cartea *Sonetele lui Marin Sorescu*, semnată de Ada Stuparu, cercetătoare prestigioasă a spațiilor literare ale Băniei, completează un domeniu prea puțin cunoscut, dar foarte reprezentativ, raportat la creația unui mare scriitor contemporan, interesant ca poet, dramaturg, prozator, critic literar și prezent în artele vizuale, prin desene și picturi. Mi-l amintesc pe Marin Sorescu, întâlnit la redacția revistei *Literatorul* în București și nu uit finețea lui ca om, care nu se simțea deloc „singur printre poeți”, iar umorul satiric pe care i-l savuram în poezii și care îl determinase pe Eugen Simion să-l includă în vol. *Scriitori români de azi* la capitolul *Ironiști și fanteziști* nu răzbătea în manifestarea lui socială. Abia din cartea de față o confesiune ca „De nervi, eu am un mare stoc/ Și un depozit sunt de stres.” ne-ar putea da de gândit. În generația '60- istă, partener de celebritate îi era numai Nichita Stănescu, din moment ce în 1979 Alain Bosquet selectase poezia *Shakespeare* în *Les Cent plus beaux poemes du monde*. Era pe atunci doar un început al ieșirii lui Marin Sorescu în universalitatea, în care acum este bine instalat.

Dacă reamintim faptul că Ada Stuparu a ales ca teză de doctorat tema *Stil și expresivitate în poezia lui Marin Sorescu*, a aceluiași autor, să-i dedice cărți importante precum *Marin Sorescu - starea poetică a limbii române*, Craiova, Editura Aius, 2006, *Sonetele lui Marin Sorescu*, București, Editura Eikon, 2016, urmată de *Marin Sorescu în postume*, Craiova, Editura „Scrișul Românesc”, 2017, și viitorul este deschis și altor „surprize”, înțelegem că acesta este un segment din platoul înalt al exegezei marelui mânăitor de condei care „trebuia să poarte un nume”, și acela a fost Marin Sorescu. Deloc intimidată de alte voci critice, Ada Stuparu își urmează de mai bine de un deceniu drumul, decoperțând mereu alte segmente de arhivă rămasă de la scriitor într-o fertilă conlucrare cu fratele mai mare, George, preocupat să valorifice tezaurul lăsat în seama posterității de Marin Sorescu.

Pentru cititorul ciclurilor de poezie soresciană, titlul acestei noi exegeze provoacă indubitabil o surpriză, aceea de a-l atesta pe Marin Sorescu drept sonetist. Unul important și atât de special. Este mirifică această atestare în primul rând pentru că sonetul, ca specie suverană între speciile poeziei cu formă fixă, trăiește în ultimele decenii un reviriment.

Apoi, pentru că merita să se cunoască faptul relevant că Marin Sorescu a creat 250 de sonete. Comparându-l cu Eminescu, autor a 33 sonete admirabile, prin care s-a făcut „un uriaș salt calitativ” față de înaintași, Sorescu înregistrează o nouă performanță fiind sonetist, alături de Vasile Voiculescu, autorul superbului ciclu intitulat *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară...*

Eu urmăresc cu mare interes reînvierea sonetului în peisagistica literară a prezentului, căci așa cum V. Voiculescu continua cele 154 creații de gen ale lui W. Shakespeare, poetul Dumitru Ichim din Canada își numerează propriile sonete în prelungirea maestrului său român, continuându-le de la numărul 245. Abia a plecat dintre noi sonetistul Radu Cârneli, iar Adrian Munteanu le rostește pe ale lui colindând America cu spectacolul – recital *Fluturile din fântână...* Merită prețuit, ca o evoluție la bărnă în gimnastica modernă, cel ce s-a antrenat în exercițiile lirice pe structura unei specii foarte pretențioase formal, alcătuire de 14 versuri, în accepția lui Petrarca așezate în două catrene și două terține, turnate în endecasilab, despre care Dante afirma că este „Versul cel mai măreț”. Realitatea este că această echilibristică atrage în prezent destul de multe condeie. În evoluția speciei, inovațiile nu au lipsit de la un autor la altul, astfel că sonetul lui Petrarca nu seamănă cu cel al lui Shakespeare, cel al lui Verlaine este efectiv structurat invers, respectiv cu două terține urmate de două catrene. În literatura contemporană s-a ajuns la încălcarea unor restricții formale, sonetul fiind turnat chiar și în vers liber, ceea ce înseamnă că în viitor își va pierde atributul de poezie cu formă fixă.

Poate tocmai de aceea discernerea valorii este rostul unei adevărate exegeze. Și despre o asemenea împlinire este vorba în cartea Adei Stuparu, care completează ca o importantă piesă de puzzle exegeza soresciană. Ceea ce își propune ca target autoarea studiului aplicat pe acest segment din atât de stufoasa creație poetică a lui Sorescu este să demonstreze convingător că sonetele constituie un “corpus consolidat și bine individualizat, care merită o cercetare analitică și hermeneutică” (p. 9).

Ada Stuparu a depistat sonetele în diferite volume, dar mai ales în *Apă vie, apă moartă*, 1987, *Poezii alese de cenzură*, 1991, ca și în volumul postum *Sonete inedite* din 2005, alcătuit prin grija fratelui mai mare, George Sorescu, unele dintre poezii fiind variante ale textelor lirice publicate anterior. Cu alte cuvinte, sonetele au captivat interesul creator al histrionului, care a jonglat mereu și neobosit cu tiparele poeticului, el scriindu-le mai ales în perioada maximei maturități a exercițiului său artistic.

Alcătuit din 6 capitole, ce se succed într-o stringentă logică, esul monografic *Sonetele lui Marin Sorescu* pornește de la *Sonetul ca structură lirică*, privită apoi ca specie prestigioasă a literaturii europene, tocmai datorită renumelui ilustratorilor săi, de la Petrarca la Ronsard și Shakespeare. Făcând un istoric al speciei pe plan național, trecând de la

clasicism și romantism la simbolism, autoarea a dovedit că sonetiștii români moderni cei mai valoroși sunt Vasile Voiculescu, Victor Eftimiu, Ștefan Augustin Doinaș, Romulus Vulpescu, dar nu numai aceștia. Regulile lui rigide de construcție s-au constituit într-o provocare asumată, atât la nivelul conținutului cât și al formei, vitalitatea sonetului datorându-se muzicalității lui epatante și fascinatorii.

Al 3-lea capitol este focalizat dintru început pe familia Sorescu, atrasă din tată în fiu de pasiunea creației poetice, autoarea descoperind exerciții pe structura sonetului la Marin Sorescu încă din perioada debutului. Un adevăr demn de relevat este contribuția pe care familia Sorescu o aduce în posteritate la scoaterea la lumină a operelor nepublicate. Profesorul univ. George Sorescu a îngrijit publicarea numeroaselor manuscrise cu poezii inedite, jurnale de călătorie, epistole, cronici, documente, punând în circulație 25 de volume, ce completează creația antumă a lui Marin Sorescu. Între membrii de familie, pe care autoarea îi menționează cu acribie, se numără și nepoata Sorina Sorescu, prefațatoarea unuia dintre volumele creatorului de geniu din constelația bulzeștenilor. Resimțim că Ada Stuparu are o datorie de onoare, ce acționează ca un resort interior, de a mulțumi celui care i-a oferit documentele pe care ea le prelucrează prin analiza minuțioasă și sistematică, integrând fiecare poezie într-un întreg, cel al universului creației soresciene. Targetul demonstrației la care asistă cititorul acestui eseu monografic este faptul că „Marin Sorescu se înscrie cu o identitate specială în rândul sonetiștilor români” (p. 59).

O pertinentă observație, care axează capitolele centrale ale cărții Adei Stuparu este aceea că Marin Sorescu reconstituie tehnic întreaga evoluție a sonetului european: „Un simplu inventar arată că cele mai multe sonete - 139 - îmbracă forma consacrată petrarchistă, cu structura strofică alcătuită din două catrene și două terține, 76 urmează modelul shakespeareian, trei catrene și un distih, iar 27 de sonete au structuri diverse - 3 sonete inverse, 11 alte structuri, 13 fiind concepute în vers liber” (p. 60). Grila analizei aplicate de Ada Stuparu este una autoritar tehnică, dovedind că cercetătoarea stăpânește instrumentele și terminologia domeniului, concluzia acestei abordări statistice fiind aceea că în histrionismul său bine cunoscut, poetul a etalat în sonete „o mare diversitate de forme, din punct de vedere metric și prozodic” (p. 70). Capitolul IV, intitulat *Delimitări tematice-mesaj și expresie*, este dedicat tipologiei tematice a sonetelor soresciene, domeniul în care scriitorul inovează energic față de tiparul clasic al speciei. Sonetele meditativ-filosofice sunt nu doar cele mai numeroase, ci și acelea în care problematica existenței contemporane beneficiază de o tratare inedită față de stilul umoristico-satiric specific universului său poetic. Nu este întâmplător faptul că multe sonete scrise în anii dictaturii comuniste și rămase ca literatură de sertar, unele tocmai de aceea nefiind finisate, vor fi publicate după 1989 sub un titlu edificator *Poezii alese de cenzură*.

Preocupată să detecteze cât mai nuanțat motivele meditației soresciene, autoarea acestui eseu monografic le panoramează pe toate, cea mai dramatică fiind socotită condiția omului contemporan. Dar deloc mai puțin interesante sunt autodefinirile, surprinzătoare cu consecvență, ca în interogația de reflecție biblică “Și răstignit pe orizonturi/ De ce mai cer piroane noi?”, din care radiază semnificații multiple. Demitizarea atât de specifică viziunii originale a poetului bulzeștean este operantă nu doar când preia motive antice, ci și când se apropie de cunoscute personaje ale lui Shakespeare. Vom exemplifica doar cu sonetul *Hamlet în căutare...*, în care ideea Marelui Will poartă un altoi inedit sorescian: „...Dar el spre Danemarca-și poartă pașii,/Pândind când urcă luna dinspre mare.//Spre Elsinore-l cheamă-naintașii:/Și-a răzbunat doar tatăl, dar mai are/Un ev întreg de cruntă răzbunare.” Oricum, Sorescu nu este un romantic în descrierea medievalității, așa ca Radu Stanca, spre exemplu, ci strălucește prin brodarea propriei idei aplicate acelei realități îndepărtate. Trecerea timpului și moartea, teme tratate în literatura universală îndeobște cu solemnitate, se bucură la Sorescu de o familiaritate accentuată umoristic în imaginarea Marii treceri: „În completarea somnului de veci/ Dormim și noi pe sponci, noapte de noapte” (*Pământul dat la-ntors*).

Nenumăratele fațete ale repertoriului tematic pe care sonetul sorescian îl oferă cititorilor acestei cărți cuprinde în bogate desfășurări argumentative și subcapitolul *Sonetul, atitudine și revoltă*, cu cele mai țintite atacuri la adresa regimului totalitar comunist, trivializat cu sarcasm pentru amputările uniformizante pe care le-a aplicat la scara unui întreg popor: „Noi, siamezii cu un singur creier./ Bațjocură-a naturii, dar trăim/ Ne țârâie-n urechi același greier/ Și noi același cântec țârâim”. Versurile sonetelor sunt ilustrative pentru dizidența fermă a poetului, care etichetează timpul nefast al totalitarismului, care i-a fost hărăzit: „Și făr’anestezie-ndur o soartă./ Pe care nici dușmanii să n-o aibă!/ Ca ziua, noaptea e la fel de albă./ Zori de cenușă-mi lasă lângă poartă/ Blazonul timpului: o mătă moartă.”, cum cititorul poate afla din poezia *Semne rele*. În tensiunea generală de amenințare continuă, poetul însuși se simte un proscris, urmărit pas cu pas: „M-au prins în plasa grea, dar nu mă mușcă/ Și au făcut în jurul meu pustiu./ Cu telefoane oarbe mă împușcă, // Să vadă: sunt acasă? Ce mai scriu?/ Și-un ofițer cu mâna pe vipușcă/ Tot raportează starea mea: „e viu.” (*Transcendentală*) Autoarea subliniază dihotomia dintre dragostea printru poporul său, cu tradițiile lui străbune, care face din Marin Sorescu un patriot autentic, și politica nefastă a unui regim totalitar, de care el se disociază categoric.

Metoda generală a discursului critic aplicat de Ada Stuparu în cartea sa prevede o permanentă dublare a comentariului semantic cu analiza prozodică a versurilor fiecărei poezii, fapt justificat de specia unei poezii cu formă fixă, riguroasă îndeobște, care este sonetul. Dar această înveșmântare a substanței ironice cu accente de pamflet politic a comentariului la *sonetul*

de atitudine dobândește o funcție specială, cea de a atenua asprimea imaginilor exemplificate, spre o echilibrată percepere a dimensiunilor dizidenței poetului. Și celor mai atenți dintre cititori autoarea le pune la dispoziție, parcă recapitulativ, anumite versuri, deloc întâmplător cele mai semnificative. Acesta este punctul forte al eseului Adei Stuparu.

Subcapitolul dedicat *Sonetului erotic* luminează, dincolo de nelipsite ironii ale limbajului, elogiul de profunzime adus frumuseții sentimentului iubirii. Candoarea mărturisirii lui Sorescu derivă din atenuarea imaginilor senzoriale, arareori conturate direct, poetul dispunând de un imaginar metaforic bogat în redarea frumuseții feminine.

În panoramarea tematică a sonetelor lui Marin Sorescu sunt incluse subcapitole distincte dedicate naturii și respectiv versurilor ocazionale, care completează întregul. În fine, *Sonetul joc de cuvinte*, ca cel din urmă subcapitol consacrat tematicii, merită un popas special pentru cititorul care înțelege o particularitate fascinantă a universului sorescian, imaginea poetică văzută ca „o continuă recreare a limbajului”, cum precizează și autoarea. Este terenul fertil al ingeniozității soresciene, sursa importantă a poeticității lui, chiar și a unor opere în proză ca *Viziunea viziunii*, care m-a încântat de la prima lectură tocmai pentru simțul limbii dovedit de autor. Felul cum se plimbă ca un pianist virtuoz pe toată claviatura instrumentului, poetul recurge uimitor la cele mai variate registre ale limbii române, lexicul fiind „un spațiu nelimitat de exersare a disponibilităților creatoare” (p. 178). Așadar, o lecție îmbogățitoare pentru rafinarea simțului de obținere a unor semnificații prin sugestie fonetică, exercițiu în care Marin Sorescu este neîntrecut până astăzi în poezia românească.

Un al V-lea capitol intitulat *Metrică și prozodie-funcțional și estetic* ar părea inutil după abundențele trimiteri făcute la aceste elemente formale în paginile precedente. Ca pe o tablă de șah, întoarcerea se dovedește utilă, autoarea ținând să dea un tribut speciei care se identifică tocmai prin structura sa metrică, prin accentele, ritmul și rima caracteristice. Terminologia de profil mânăuită de-a lungul întregii cărți cu uimitoare dexteritate, de la ictusul forte și rima heterocategorială, la versul cruzic, spondeul, dipodia, mezomacrul și multe alte asemenea, obligă cititorul pasionat să apeleze la dicționare de lexic specific sau poate într-o viitoare reeditare a acestei cărți, cu pedanteria specifică unei vieți dedicate predării limbii și literaturii române, autoarea însăși va adăuga un glosar de termeni din domeniul stilisticii, care să faciliteze înțelegerea textului. Descoperim forme verbale de dată recentă, cum este chiar verbul „a soneta”, în expresia „arta sonetării”, încă frapant pentru nespecialist în domeniu. Au mai scăpat în carte unele citate fără menționarea sursei, de obicei din autori celebri, precum Novalis care aprecia că în speță „poetul folosește cuvintele ca niște clape.” În esul ei monografic, Ada Stuparu augmentează convingerea că structurile prozodice ale sonetelor soresciene „sunt construite cu o cultură a formei pe care numai un talent înnăscut o poate avea.”

Citind această carte cu abundente, dar atât de utile cuvinte tehnice, ca pe un text beletristic, prin putere de fascinație, am realizat cu toată convingerea că sonetul s-a constituit, așa cum demonstrează autoarea în capitolul *Concluzii*, drept „o formă de rezistență prin care poeții încearcă să traverseze o epocă prea puțin prielnică libertății de expresie.” Respectând rigorile formale ale speciei, Marin Sorescu a închis în sonet, ca într-o cutie a Pandorei, problemele cele mai acute care îi frământau conștiința. Sonetul a fost un seif secret, care scăpa urmăritorilor lui, satrapii comuniști. Totodată, în ciuda tiparului rigid al speciei, Sorescu a realizat o dezinhibare a sonetului ca limbaj și o îmbogățire tematică.

Salutăm antologia celor vreo 200 de sonete selectate în antologia îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea la Editura Ars, dar încă nu am avut-o în mână. Așteptăm, de aceea, o ediție critică cu sonetele lui Marin Sorescu, adunate într-un corpus reprezentativ, fie pe criteriu cronologic, fie tematic, care ar fi cu atât mai interesant, având adnotări lămuritoare teoretic și istoric. Suntem convinși că prin cartea Adei Stuparu, o piesă indispensabilă în puzzle-ul exegezei scriitorului, Marin Sorescu devine unul dintre sonetiștii cei mai importanți ai literaturii române, unul a cărui originalitate este de acum incontestabilă. *Quod erat demonstrandum.*

HEINZ-UWE HAUS

**Heritage and Contemporary Option:
Notes on Richard Zipser's memoir *From Oberlin to
Ostberlin* (Links Verlag, Berlin)**

In the fall of 1989 the storm of freedom and self-determination swept from Tallin to Berlin, Bucuresti to Warszawa, from the Baltic Sea to the Hungarian Pusztas ended the Soviet occupation and its Quisling regimes on half of the continent. The liberation from centuries of communist oppression opened the way for change to democracy and peace within and between the nations. But as history teaches: "the bitch that bore him is in heat again" (to quote Brecht's warning about the other destructor of Western civilization, Nazism). The rising nostalgia about the "socialist experiment" and even Stalinist imperialism as in Russia cannot be overlooked. Totalitarian mindsets cannot not be restrained by "reset buttons". To remember the Peaceful Revolution is an opportunity to remind us how a nearly complete totalitarian system had infiltrated and controlled all areas of social and cultural existence "behind the wall". The book in question gives insides in one field - literature and its role for communist ideological interests. More than a quarter of a century has passed since the fall of the Wall, but it is not yet time to "draw the line under the past". "Half-truths" and "fake facts" still determine the debate, including in academia. Documentation and investigation seem the option in shaping history.

Richard Zipser's memoir, is a most stirring, thought-provoking and incisive narration, which seeks to discern truth and justice amid the dazzle and murk of the present-day- revisionism in "studies of GDR-literature". As someone who had not only known personally many of that writers since 1973, but studied and promoted their work in the English speaking world through his publications, Zipser had to detail the widespread activities of the East German "Stasi" (State Security Service), which spread its tentacles like a giant octopus over the society to repress political opposition and cause the imprisonment of hundreds of thousands of citizens. The author does not avoid the truth, which he was able to re-construct after reading his nearly 400 pages of observation by the agents of the "Stasi" until 1988. The descriptions, actions, measures taken by them to determine his interest in literature have to be seen in the wider context, where the "other" is per se a potential "class enemy". The conceptual eradication of human individuality

allowed the Stasi to categorize the “others”, whom it interrogated and spied on, in order to transform them into objects of hatred.

The book brings back memories: As the enforcement arm (Schild und Schwert der Partei) of the Party, the Stasi at its height in 1989 employed 91,000 people to watch a country of 16.4 million. A sprawling bureaucracy almost three times the size of Hitler's Gestapo was spying on a population a quarter that of Nazi Germany. And here we have to add the nearly 200 000 “unofficial collaborators” (IMs).

Unlike the prison camps of the Gestapo or the summary executions of the Soviet Union's KGB, the Stasi strove for subtlety. “They offered incentives made it clear people should cooperate, recruited informal helpers to infiltrate the entire society,” says Konrad Jarausch, a historian at the University of North Carolina at Chapel Hill. “They beat people up less often, sure, but they psychologically trampled people. Which is worse depends on what you prefer.”

That finesse helped the Stasi quell dissent, but it also fostered a pervasive and justified paranoia. And it generated an almost inconceivable amount of paper, enough to fill more than 100 miles of shelves. The 400 pages file on Zipser is just a tiny percentage! But they expose it all. The agency indexed and cross-referenced 5.6 million names in its central card catalog alone. Hundreds of thousands of “IM's” (informers) snitched on friends, coworkers, and their own spouses, sometimes because they'd been extorted and sometimes in exchange for money, promotions, or permission to travel abroad. In Zipser's “tiny” record all of that is present. He witnessed a reality most of his writer friends like other million inhabitants of the so called “German Democratic Republic” were familiar with. Clearly his experiences in Eastberlin had a lasting “alienation effect” on him, the scholar and lover of German literature. The very personal memoir shows that. It re-affirmed his value system with unswerving consistency. The way how he tells the events and reflects about his experiences relates to a very American attitude, Jack London praises in his 1915 introduction to Upton Sinclair's “Cry for Justice”. Clearly one can include Zipser's work in this group of “messengers”: “They have brought the report, the commissioners of humanity. It is here in these pages. It is a true report.”¹

Working with authors like Jurek Becker, Elke Erb, Karl-Heinz Jacobs, Bernd Jentzsch, Sarah Kirsch, Ulrich Plenzdorf, Klaus Schlesinger and Christa Wolf enriched Richard's mind not only in aesthetic questions, but it gave him also access to specific contradictions and “survival techniques” within the totalitarian society. The files helped him to remember episodes and observations, where he had anticipated spying of IM writers like Uwe Berger, Fritz Rudolf Fries and Paul Wiens, or the publisher Konrad Reich. The secret methods of repression unfolded with every new visit. He saw what Orwell described. The book brings memories back to all people of the former Eastern bloc countries, because the

techniques and methods were of Soviet KGB origin and common tactic and strategy:

Full time officers were posted to all major industrial plants. Without exception, one tenant in every apartment building was designated as a watchdog reporting to an area representative of the Police (Abschnittsbevollmächtigter). If a relative or friend came to stay overnight, it was reported. Schools, universities, and hospitals were infiltrated from top to bottom. Doctors, lawyers, journalist, writers, actors, and sports figures were co-opted by Stasi officers as were waiters and hotel personnel.

After the dissolution of the Stasi it was revealed that often friends, colleagues, husbands, wives, and other family members were routinely filing reports on one another, demonstrating the Stasis grip over the populace. Zipser's memoir are full of such references and facts. His German readers will know, what he is talking about. And the young will be able to find out, what is not taught as much as it should in schools and universities have to listen, because too many cadres and collaborators of the regime try from day one on to whitewash their biographies. Richard crossed their path too.

Even before German reunification officially occurred on October 3, 1990, debates about the role of literature during that time began to center around the problem of the "Stasi"s influence on the authors and their literature. As early as 1990, Leipzig writer Erich Loest, who had emigrated to the West in 1981 and had managed to acquire some of his own Stasi files via friends in citizens' committees, decided to publish them in book form as *Der Zorn des Schafes (The Rage of the Sheep)* to demonstrate the extent of personal spying and betrayal during the communist regime. Reiner Kunze, a writer who had left the East in 1977, also published a book based on his Stasi files, reveling in *Deckname "Lyrik" (Codename "Lyric")* that Ibrahim Bohme one of the founders of the East German SPD, had spied and informed on him for the Stasi. Since the reunification writers reflect not only on their own persecution by the Stasi but also on the vast influence the Stasi had on East German society through spying, informing, betraying, and threatening. One of the most enlightening works is Juergen Fuchs' *Magdalena* (1998).

With *Von Oberlin nach Ostberlin (From Oberlin to East Berlin)* we have a first memoir of a foreign literary scholar, who encountered the tentacles of the Stasi first hand during his visits and research in the East. The irony is, that their spying on him documented Zipser's mindset - a foundation of liberal humanism and rationalism, encouraging lucidity, hatred of darkness and love of truth - , which challenged the communist agents most of all. For me it was a satisfaction to find this side of Zipser in their records. Not because, I was worried, it could have been different. No. Since I met Zipser a quarter of a century ago I had known his mindset. But I enjoyed to have it recorded by the enemy, that he was one of the

exceptions of the rule - a man of stature! It was a pleasure for me to accept the invitation to write the forward to the book. As one who had firsthand experiences with the regime as a German, who had lived most of his life behind the wall, but took the opportunity to be involved in the struggle of 1989 I saw that as an act of solidarity. People like Richard Zipser were our allies during our darkest times. They will always have a special place in our hearts.

Let me add: I know too many American Germanics, who had not only sympathies for the bloody utopia of a gulag state (driven by their hate against Western values), and/ or often freely collaborated with the regime just for personal benefit or to enhance their own political interests. That “messengers” of the second German dictatorship's ideologue are not yet defeated. Their “cold hearts” are still crashing lives and ideas around the globe. Richard Zipser's memoirs will help to stay enlightened.

NOTE:

¹ Jack London: Introduction to the first Edition, in Upton Sinclair, *The Cry for Justice*, New York 1963, p. 10.

GEORGE TOPĂRCEANU

Summer in the countryside¹

*Country cottage for the summer
It's a bummer...
In that place I almost died
Of much boredom feeling bluesy,
Sunshine woozy,
Tanned that I was looking fried!
There, when lacking occupation,
Or vocation,
Any hag becomes the doc.
Life in that place is dismissing
For is missing
Comforts of the western bloc.
The saloon has no brew section,
Or selection...*

*Just the keeper who's a cheat
Selling merchandise that's crummy,
His wife chummy
With the sergeant, indiscreet.
When you stroll along an alley
And just dally,
Dust is high beyond all words.
Pass by wagging, slow in nature,
To the pasture
All the village bovine herds.
And you're covered as an escort
By a cohort
Of mosquitos high in pitch,
With a tool endowed that's tiny,*

¹ A parody after Al. Deeparateanu, minor Romanian poet, 1835-1865 (*Parodii Originale*, Bucuresti, 1916).

BUJAR TAFA

Beyond

*Beyond the wall there are flowers,
how I could become a tear,
how I could become a smile!*

*Beyond the wall there are gardens,
and how I could become a song!*

The most beautiful song

*It's not true that the most beautiful
poem
has never been written.*

*It's not true that the most beautiful
song
has never been sung.*

I...

*I'll remember you
in a deep hoar,
one summer evening
when I will sing
Mon amour, mon amour...*

*When my exhausted voice will be
taken away by the universe
plunging it into the infinite depth
until it will confront
your loud voice...
Oooh, hallo!*

I do not think

*I do not think,
whenever I think, I die,
I die and go to hell.*

*whenever I think,
I feel pain.*

*I drink a little poison
I do not feel pain anymore
and I do not think,
I am just silent and I listen.*

The fight

*In space
a handful of dust in the universe,
where we found that fire,
where we found those stones,
those words.*

*But the brave is not sick,
only his passion is heavy
and his hand is light.*

The owl

*I have never seen two meters away,
the song has never stopped my
anger,
nor my crying.*

*An owl is sitting by my head.
hard and black.*

Born just for me.

Translated from Albanian by Baki Ymeri

MARIÈVA SOL
(France)

Rachel's story

Rachel was a young, happy, beautiful, cheerful, and self-confident woman. When she was eighteen years old she got married to David, a young, clean cut, and intelligent guy whom she loved very much. A year later she delivered a baby boy. They named him Eric. He was chubby-cheeked and charming. When World War II erupted in Europe, living in permanent fear, Rachel lost her enthusiasm and zest. One day, two ominous figures, dressed in rain coats appeared outside their one bedroom apartment situated in the 19th arrondissement, a place where they had lived happily for some time and which they would not have liked to have been forced to leave and if so, where would they go? In the whirl of events that followed, she found herself with Eric in her arms being swept away with her husband into a large bus packed with other people. The crowded state in the bus forced them to remain on the entrance steps, just inside the door. Rachel was frightened pressing herself against David. Suddenly the driver slammed on the brakes. The passengers without seats, who were standing near the doorway, lost their balance. Taking an advantage of this moment, David pushed Rachel and Eric out of the bus. Not understanding what had happened, she tried to jump back, in order to rejoin her husband. But he yelled at her: "Hit the road, run!" These were the last love words that Rachel heard from her David. Since she was so much in love with him, she obeyed him without hesitation, then, pulling her child tightly to her chest, she took to her heels down the streets at random. She kept running until she was out of breath and forced to stop. Looking around to see that no one was following her, she continued walking. In order to cover as much distance as possible, she walked day after day. Her desperate intention was to hide herself and her child and possibly find something to eat. She crossed through many burning towns and walked over miles of bombed out roads.

Her journey lasted until the war's end, day and night, clutching her son to her breast. At the conclusion of the war she continued her journey, climbing up and downstairs, searching for any information regarding her missing husband. She wandered from one office to another. But one day, she finally realized that all her efforts were useless and that her vain hope was nothing but an unbearable suffering. She could not bear his absence any longer. She decided to look for a quiet and secluded place where she could cry and pray. Although she was a widow, she did not have a grave where she could go and sob. This lack of a precise place made her feel sick. Yet, she was insistent in her search for closure and in the end she was able to find a peaceful suburban graveyard. Every week on Saturday afternoon, she and Eric would visit the cemetery. This was on her day off and after he had finished his classes. Since she did not know anyone who was buried there and because all the dead live together in the same space, she would stop at any grave at random. She prayed for David and shed some tears while trying to communicate with him. Then she would put some little pebbles on that unknown grave, as if she had some messages to convey. Sometimes a bus would pass in the street. Shivering, she would close her eyes and once again she would see herself in that bus with David. When it was time to get back home, she would look at her son who would smile at her, as he played with the small stones in the sand of the alley. She could watch him grow up, always chubby-cheeked, so cheerful, so intelligent, and so gentle. One day he will be a real man. He looked more and more like his father.

**English version by Muguraş Maria Vnuck
and David Paul Vnuck**

(Marièva Sol, *Des Uns, des autres et de Lui*, Nouvelles inédites, "Cette histoire de Rachel", Édition Thierry Sajat, Paris, 2014, pp. 55-56).

11 martie 2018.
Prof. Irina Anișului pregătind
evenimentul centenial din 25 martie
2018

18 martie 2018
Prof. Mariana Terra
prezintă volumul *Tiribomba* de Elena Mitru.

**25 martie 2018. Eveniment liturgic și istoric la Biserica noastră:
Buna Vestire și unirea Basarabiei cu România.**

Pr. Th. Damian
introduce
evenimentul și
oaspeții.

Exceleța Sa Cătălin Radu Dancu, Consul general al României la New York

Ministru consilier
Dr. Călin Radu Ancuța

Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea

Prof. Gabriel Gherasim,
invitat special la eveniment

Prof. Irina Anițului
cu Școala de
duminică

Florii 1 aprilie 2018. S-au împlinit 25 de ani de la înființarea de către Pr. Theodor Damian a parohiei ortodoxe române “Sf. Ap Petru și Pavel” din Astoria, New York.

Preoții Ioan Proteasa (st.), Paul Theophilus, Th. Damian, Gheorghe Șchiop.

Fr. Paul Theophilus oferă Pr. Th. Damian o minunată Sf. Evanghelie ferecată în aur și argint.

Dr. Napoleon Săvescu, președintele Consiliului Parohial îl felicită pe parohul său, Pr. Th. Damian, ascultat fiind de Pr. Paul Theophilus.

În sala socială la petrecere: Pr. Th. Damian și îndrăgita cântăreață Brândușa Covalciuc Ciobanu.

Cântec joc și voie bună pentru cei ce și-au sărbătorit ziua onomastică și pentru toți ceilalți.

Aspecte din sala socială

Se pot vedea unele dintre piesele expoziției “Coleretă la șuetă” ale artistei Elena Mitru.

**Sf. Pasti, 8 aprilie 2018, Biserica
“Sf. Ap.Petru și Pavel, Astoria,
New York**

“Veniți de luați lumina”

Pr. Th. Damian (st.) îi oferă Pr. Paul
Theophilus o frumoasă icoană cu ocazia
aniversării zile sale de naștere în Duminica
Învierii.

La agapa creștină de
după Vecernia
Învierii.
Pr. Th. Damian și
Preoteasa Claudia
alături de cântăreții
Leonard Milea,
Constantin
Condurache și alți
enoriași.

**20 aprilie 2018. Lansarea în cenaclul literar din New York a volumului
Macedonenii (Aromânii): Prinii europeni de Dima Lascu**

Theodor
Damian

Dima Lascu

Napoleon Săvescu

Mariana Terra

Titus Bocşeri

22 aprilie 2018. Eveniment centenial: 100 ani de la încheierea (și neseemnarea de către rege) a tratatului de pace de la București.

Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea

Pr. Th. Damian și
Constantin
Condurache
deschizând
evenimentul
cu imnul
lui Ștefan Vodă

Prof. Mariana Terra

Virgil Ciucă

Dima Lascu

La recepția ce a urmat:
lecție de dans: Ctin Condurache și
Felicia Georgescu

Între 10-13 mai 2018 a avut loc la Universitatea de Vest din Kalamazoo, Michigan, cel de-al 53-lea Congres Internațional de Studii Medievale. Institutul nostru a fost, ca în ultimii 20 de ani, prezent cu o sesiune academică, de data aceasta organizată de Prof. univ. Dr. Alina Feld.

Prof. univ. Dr. Th. Damian
deschizând sesiunea.

Prof. univ. Dr.
Alina Feld

Prof. Dr. Judith Soria (Paris)

Prof. univ. Dr. Clair McPherson,
New York

Prof. univ. Dr. Sergey Trostyanskiy, New York

Prof. univ. Dr. Balbinder Singh Bhogal,
Hofstra University, New York

Th. Damian în discuții
cu Judith Soria,

cu Balbinder Singh Bhogal

și cu Alina Feld, organizatoarea sesiunii

**13 mai 2018 la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel, New York.
Eveniment centenial: Celebrarea Zilei Independenței de Stat a României,
a Zilei monarhiei și a Zilei mamei după tradiția americană.**

În deschidere se cântă imnul lui Ștefan Vodă:
Pr. Th. Damian, Dr. Napoleon Săvescu, cântăreț Ctin Condurache.

Ministru Consilier Dr. Călin Radu Ancuța evocând evenimentele sărbătorite.

Prof. univ. Dr. Doru
Tsaganea ascultat de Dr. N.
Săvescu și Pr. Th. Damian.

Dr. Napoleon Săvescu

Prof. univ.
Dr. Doru Tsaganea

Prof. Mariana
Terra

De Ziua mamei, la Biserica noastră,
an de an, bărbații servesc doamnele!

Prof. Irina Anițului, directoarea Școlii duminicale, în recital cu cei mai mici
și cei mai mari.

18 mai 2018. Lansarea în cenaclu a cărților *Ziarist la New York* (vol. I-II), *International Relations* și *Amurgul șoptelor târzii*, de Nicholas Buda din Florida.

Mariana Terra

Th. Damian și
Nicholas Buda

Valentina Ciaprazi

Nick Buda (dr.), Mariana
Terra și Dima Lascu

Th. Damian și
Nick Buda
alături de rudele și
prietenii autorului
lansat.

20 mai 2018. Biserica Sf. Ap. Petru și Pvel, New York.
Celebrând pe Elenele și Constantinii noștri.

Pr. Th. Damian alături de Aaron Anițului, Irina Elena Anițului, Emilia Starinszki, Irina Stoica și Elena Mitru, și Constantin Făniță (dr.).

În sala socială cântec, joc și voie bună.

Îndrăgita cântăreață Brândușa Covalciuc Ciobanu

Anastasia Lungu își crează albumul de amintiri.
În spate, după Brândușa Covalciuc, se pregătesc
cântărețele Lăcrămioara Răileanu și Valeria Arnăutu.

Lăcrămioara Răileanu
și Valeria Arnăutu

Irina Stoica

Irina Elena Anițului
îl conduce pe Ion Plăvițu

27 mai 2018. Biserica Sf. Ap. Petru și Pavel, New York a primit vizita Dnei Cristina Liberia și a Dlui George Tulea-Vișan de la Trinitas TV din București.

Dna Cristina Liberia

Se cântă imnul lui Ștefan Vodă.

Luni 28 mai 2018, Memorial Day.

La lotul Societății „Dorul” din cimitirul Cypress Hills, NY, preoții Th. Damian (st.) și Mircea Dobre, alături de cântărețul Ctin Condurache, oficiază slujba tradiționalului parastas.

Vineri 1 iunie 2018 s-a ținut la restaurantul românesc „Boon” din Queens o întrunire de cenaclu pe tema „Prima mea iubire”.

De la st.: Mariana Terra, Th. Damian, Napoleon Săvescu

Aspect din sală

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

Sfatul Țării în Agora

*Sfatul Țării e-n Agora
Și inimi strigă tare:
„Moldovenii nu au teamă,
Vrem iar România Mare!”*

*Să ne oțelim voința
Pentru-această aniversare,
Nu mai vrem cu mama noastră
Gard de sârmă la hotare.*

*Vrem o țară întregită,
Pentru suflet, vindecare,
Cum era c-un veac în urmă,
Să-i fim fii de înălțare.*

*Punem capăt neputinței,
Să ieșim din izolare,
Tricolorul, semn profetic,
Ne-nsoțește-n sărbătoare.*

Alba Iulia în Sărbătoare

*Alba Iulia, cetate,
Își deschizi larg o poartă
Ca să intre bucuria
Unui neam cu altă soartă.*

*Ține-n brațe, idealul
Al Unirii mult râvnită
Peste veacuri răbdătoare,
De un secol, împlinită.*

*Bardu-Alecsandri scrisese
Mândra Horă a Unirii
Să trezească-n tot românul,
Mugurii reînnoirii.*

*Catedrala Întregirii,
Un simbol de unitate,
E pecete peste vreme,
Diamantul de dreptate.*

Ana Ruse

**Învățarea limbilor prin alte
limbi**

*Să învățăm limba împărăției cerești
Prin limbile rugăciunii,
Sfintei Scripturi,
Și Sfintei Liturghii.*

*Să învățăm limba credinței
Prin limba animalelor
Și florilor
Care trăiesc
Fără griji lumești.*

*Să învățăm limba iubirii
Prin limba jertfei,
Prin limba acțiunilor vindecătoare,
Prin limba faptelor bune,
Prin limba iertării.*

*Să învățăm limba vieții
Prin limba morții lui Hristos,
Prin limba învierii Lui,
Prin limba nădejzii
Că și noi vom învia cu El,
Prin limba curățeniei.*

*Să învățăm
Limbile acestea
Prin Limba fără început,
Dumnezeu.*

**După o vizită la Biserica
Sfânta Treime din
Philadelphia, PA**

*Un loc unde se vindecă
Ființe rănite.
În Sfânta Liturghie,
Sufletul respiră
Prezența Domnului.*

*Nu se aud
Doar cuvinte consolatoare.
Nu se prezintă
Un spectacol de teatru.*

*În locașul acesta,
Duhul Sfânt ne revelează
Că nu ne întărim în credință
Doar prin pietatea noastră.*

*Credința cea mai profundă
Se câștigă
Pe calea suferinței
Care ne arată
Limitele puterii noastre.*

*În sfârșit,
Ne apropiem
De Tatăl nostru
Și cu smerenie
Ne rugăm,
"Doamne, miluiește-ne pe noi."
Atunci începe
Sfințenia noastră adevărată.*

Carrie Hooper

ANCA SÎRGHIE

Omul care sfințește locul: *Interviu cu Dl Cătălin Radu Dancu, noul consul general al României la New York**

Anca Sîrghie: Pentru că ne-am cunoscut sub semnul stelar al lui Mihai Eminescu la ediția jubiliară a Simpozionului de la New York, din 14 ianuarie 2018, vă invit să dezvoltăți afirmația făcută acolo, anume „Pentru mine Eminescu înseamnă copilăria.”

C/ătălin/ R/adu/D/ancu/: Școala românească, pe care eu am urmat-o la timp, m-a format profund prin substanța și calitatea studiului limbii și literaturii române, dublată și de faptul că mama, ca profesoară, s-a ocupat atent de pregătirea mea. Mihai Eminescu, ca de altfel toți marii scriitori români, a fost atent studiat în școală de generația mea. Nu iubeam numai literatura, ci și muzica. Timp de 12 ani am studiat pianul și vioara, am făcut și canto. Am dat bacalaureatul în examene grele, cu subiecte dificile, astăzi acest aspect fiind o legendă pentru mulți elevi. De aceea, am amintiri frumoase, iar când vorbesc despre Eminescu, vorbesc de copilăria mea.

A.S.: Care sunt principalii pași ai formației Dumneavoastră profesionale?

C.R.D.: Am terminat Liceul “Traian” din Constanța în 1984, apoi eu am intrat mai târziu la cursurile de zi ale Facultății de Drept din Universitatea București în 1989 și am absolvit-o în 1993. Am lucrat ca avocat în Baroul București până la momentul în care am devenit diplomat la 15 septembrie 2017. Am absolvit Institutul de Diplomatie din București, Colegiul Național de Apărare, fiind doctorand la Academia militară „Alexandru Ioan Cuza”.

A.S.: Sunteți un jurist de succes la București, după cum se știe. Renumele pe care îl aveți, rezolvând problemele în justiție ale unor politicieni cunoscuți, ale vedetelor din show-bizul românesc, ale ziariștilor și reporterilor de Televiziune care dezvăluiseră fraudele comise, este că sunteți „avocatul vedetelor din România”. Care este după opinia Dumneavoastră, între cele care vor fi citate, definiția mai apropiată de realitate: „Justiția este adevăr în acțiune” (Joseph Joubert) sau „Justiția. Un joc de-a Baba-oarba pentru cei mari.” (David Boia)? Punctual

* Interviu realizat la New York în 24 ianuarie 2018.

interesează: Cum apreciați situația justiției, ca instituție fundamentală a democrației, în peisajul românesc actual?

C.R.D.: Nu împărtășesc nici una din afirmațiile citate, referitoare la justiție. Vreau să vă precizez că nu neapărat numele clienților mei sunt importante, ci faptul că am fost întotdeauna hotărât să apăr principii și aici mă refer la regula privind dreptul și libertatea presei de a scrie, de a informa; am fost întotdeauna împotriva cenzurii și sunt o persoană foarte atașată respectării drepturilor și libertăților omului. Din acest punct de vedere am fost întotdeauna un adversar declarat al oricăror forme de anchete penale abuzive pe care uneori, din păcate, procurorii români le-au realizat. Justiția a trecut și trece, ca toate instituțiile fundamentale ale statului român, prin profunde transformări, structural necesare garantării statului de drept. Sunt multe realizări, dar și neîmpliniri. Cu siguranță în domeniul justiției, poate mai mult ca în oricare alt domeniu, dinamica schimbărilor va fi mai activă. Ideea pe care o susțin clar este că aceste schimbări trebuie să consolideze drepturile și libertățile cetățeanului, să limiteze orice abuz al autorităților judiciare, să ajute actul de justiție în interesul oamenilor și nu în defavoarea lor. Este nevoie de mult mai multă claritate a legii, de responsabilizare a judecătorilor, a procurorilor.

A.S.: De la sfârșitul secolului al XIX-lea până astăzi s-a constituit o întreagă istorie a emigrării europenilor în Lumea Nouă. În prezent este un flux sau un reflux al românilor spre America?

C.R.D.: Nu există un flux al românilor în America câtă vreme suntem „prizonierii” unui mecanism nedrept de evaluare privind acordarea de vize pentru a călători în S.U.A.

A.S.: Ce obiective importante vă propuneți în noua funcție pe care ați acceptat-o la New York la misiunea consulară?

C.R.D.: Un prim obiectiv este acela de a susține procedura de a include România în programul Viza Waiver, astfel încât românii să poată circula liber în S.U.A. Al doilea este acela de a susține programele de școlarizare privind promovarea limbii române în diaspora, prin aducerea din țară a cât mai multor manuale pentru școlile românești afiliate bisericilor ortodoxe din S.U.A. din zona mea de competență, pentru fortificarea cunoștințelor de limba și literatura română cât și a celor de istorie și geografie. Un alt obiectiv este acela de a promova activ pe facebook-ul Consulatului General operele de artă ale românilor din diaspora cât și de acasă din domenii diverse, dar și ale personalităților din orice domeniu, care se remarcă drept veritabili lideri în domeniul lor de activitate. Vreau ca în acest an să reușesc să inaugurez în New York pentru prima dată proiectul PIAȚA ROMÂNIA, un loc amenajat unde românii să se simtă ca acasă. Și nu în ultimul rând, un obiectiv major este acela al promovării produselor românești pentru export pe piața americană.

A.S.: V-am văzut oferind pachete cu cărți profesoarelor care se ocupă de școala duminicală a unei biserici ortodoxe din New York și mi-am propus să vă trimit din țară niște manuale și culegeri de muzică utile acestui program. Care sunt problemele consulare cele mai grave din ce ați constatat? Ce sfaturi puteți să dați românilor din țară pregătiți să vină spre America?

C.R.D.: Nu există probleme grave! Am o echipă consulară extraordinară și colaborăm excelent cu întreaga comunitate de români din New York și cu toate celelalte state arondate misiunii noastre. Sunt convins că prin dialog și cooperare, relația noastră cu publicul român, și nu numai, va fi excelentă. Sunt prea de puțină vreme Consul General ca să pot răspunde la întrebarea dumneavoastră. Dar cred că cei ce doresc să vină și să se stabilească aici trebuie să știe că „visul american” nu este cel din filme, ci este o viață grea; se muncește mult aici și trebuie multă răbdare și timp pentru a te realiza.

A.S.: Cum ați găsit localul misiunii și ce modificări i-ați făcut, ca să corespundă exigențelor Dumneavoastră?

C.R.D.: Misiunea a fost complet renovată printr-un program finanțat prin MAE pe fonduri Schengen. Acum misiunea este foarte modernă și dispune de toată aparatura necesară asigurării serviciilor consulare fără probleme. Ceea ce lipsea cu desăvârșire aici, când am sosit, erau elementele de originalitate, de „românesc”, așa că am întreprins măsuri și prin fonduri proprii, precum și cu sprijinul unor români de suflet din diaspora, de aici, am creat o veritabilă colecție de artă românească cuprinzând tablouri, sculpturi, covoare, vase, porturi naționale, toate românești din diverse regiuni ale României. Mulțumesc și pe această cale tuturor celor care au susținut o asemenea acțiune.

A.S.: Cunosc din anul 2006, de când am început să răspund invitației de a participa cu comunicări științifice și cu cărți ale mele lansate la Simpozionul Mihai Eminescu din ianuarie al fiecărui an organizat de Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, pe ing. Cristian Pascu, președintele Societății „Dorul”, care mi-a povestit că a oferit cu mare bucurie Consulatului General al României la New York câteva piese ale colecției sale de artă populară. Vizitând acum localul Consulatului, unde am intrat ani la rând cu prilejul unor ediții trecute ale Simpozionului Mihai Eminescu, l-am găsit primenit, înfrumusețat și modern, un adevărat colț de Românie, aici, în metropola Americii. Nu cred că este ușor să vă asumați o asemenea responsabilitate, mai ales după ce la București v-ați bucurat de succes în profesia de avocat. Ce sacrificii familiale presupune misiunea pe care o îndepliniți pentru românii americani?

C.R.D.: Singurul sacrificiu nu ține de familie, ci de dorul de casă, de prietenii dragi, de tot ce înseamnă pentru mine acasă. Mă bucur că îl am lângă mine pe băiatul meu, Vlad, că mama mea poate veni oricând, că sora mea, care trăiește la Edmonton în Canada, este lângă mine când am nevoie.

A.S.: Ce părgihii veți folosi ca să comunicați cât mai eficient cu membrii comunității românilor din America, în care deja ați făcut, așa cum tocmai am văzut cu uimire și bucurie, descinderi neobișnuit de numeroase? Care sunt primele dumneavoastră constatări?

C.R.D.: În primele mele vizite în cadrul comunității, am constatat faptul că românii doresc să fie ascultați, să poată dialoga cu noi, să existe o comunicare caldă, deschisă, cu ei. Mulți doresc să se implice în viața comunității. Am fost primit foarte bine și desigur că pregătirea mea ca avocat m-a ajutat în comunicarea mea cu oamenii. Am îmbunătățit semnificativ, față de trecut, relația cu comunitatea. Am mărit programul de lucru, am stabilit ca serviciile să fie efectuate zilnic și nu selectiv, ca în trecut. Am lăsat numărul meu personal de telefon oricui dorește să mă contacteze, indiferent de oră. Am instalat clar pe site-ul oficial al Consulatului telefoanele de contact. Dar am inaugurat și facebook-ul care până la sosirea mea nu exista, aici românii putând să comunice astfel absolut liber cu noi. Apoi, eu merg foarte des în mijlocul lor, la biserici, la slujbe, la evenimente organizate de ei, tocmai pentru a mă simți aproape de ei.

A.S.: Ce părere aveți despre expresia „rezistența prin cultură”, aplicată comunităților de români din S.U.A., care în anotimpul postrevoluționar a atins cifra de 1 milion de imigranți? Cultura lor națională și limba română vor putea fi ignorate pe viitor?

C.R.D.: Românii în diaspora au o problemă cu ei înșiși pe această temă. Din motive greu de acceptat, deși justificări există întotdeauna, mulți părinți nu își învață copiii limba română, nu citesc cărți românești, nu mai vorbim de istorie și geografie. Sunt de admirat în acest sens eforturile pe care preoții români le fac în școlile duminicale pentru promovarea limbii române. Avem, de asemenea, reale valori în cultura românească de aici, în S.U.A., dar și acestea nu sunt suficient cunoscute în comunitate. Tocmai de aceea, subliniam mai sus rolul important al meu de a promova asemenea valori, ca obiectiv prioritar în timpul mandatului meu. Identitatea națională a noastră nu va putea fi întărită în spațiul american decât prin cultură, în toate formele ei de manifestare. Noi toți, absolut toți conaționali, cei de aici și cei de acasă, trebuie să conștientizăm importanța acestui demers și să alocăm timp, pasiune și bani pentru ca românii să se ridice semnificativ din această mare de comunități. Ca să dau un singur exemplu, aș menționa faptul că în Quenns doar trăiesc 127 de comunități naționale.

A.S.: Cartea mea America visului românesc, tocmai lansată la New York, și sunt bucuroasă ca să vă mulțumesc că ați participat la acest eveniment, are exact acest scop, de a conștientiza pe conaționali de pe ambele maluri ale Atlanticului de necesitatea dialogului lor real, singurul care poate facilita înțelegerea idealului lor comun, păstrarea identității noastre naționale, oriunde am trăi în lume. Ce socotiți că se poate face spiritual și cultural pentru românii americani la început de secol XXI?

C.R.D.: Pentru români, statul nostru prin ministerele importante, cum sunt cele ale culturii românilor de pretutindeni sau de externe, trebuie să găsească UNITAR soluții financiare pentru programe sustenabile de promovare a culturii, tradițiilor naționale, creșterii semnificative a rolului ICR-urilor în atragerea membrilor comunității românești de aici în programe propuse de ei, de cei din comunitate, nu neapărat de cei de la București.

A.S.: Canada cred că poate oferi Statelor Unite ale Americii un bun exemplu prin politica ei multinațională. Eu am comentat în studiile mele pe această temă proiectul cursurilor de limbi naționale, organizate sâmbăta de la 9,30 la 12,30, cu subvenționarea statului canadian, care plătește prestația profesorilor și asigură în școlile oficiale locația necesară desfășurării lor. Elevul care învață astfel mai aprofundat limba lui națională primește niște credite la școala unde învață. Singura condiție care se pune este ca în lecțiile desfășurate să nu lipsească nici cunoștințele despre istoria și geografia Canadei. Consider că inițiativa Dumneavoastră poate să stimuleze în comunitățile românilor din SUA interesul pentru limba și cultura țării –mame, care lipsește ca program guvernamental. Pentru că de peste un deceniu eu răspund, sosind din țară, propunerii de a participa ca “invitat de onoare” la Simpozionul Eminescu, tocmai ajuns la a XXV-a ediție, am constatat că multe dintre aceste memorabile evenimente ale diasporei americane au fost găzduite chiar în localul Consulatului General sau al Misiunii ONU. Ce propuneți organizatorilor lui pentru edițiile viitoare ale simpozionului?

C.R.D.: Eu cred mai degrabă în calitatea actului de cultură și mai puțin în aspectul ce ține de locație. Însă întrebarea dumneavoastră are o logică sănătoasă, corectă. Sunt evenimente ce pot să se desfășoare fie în spațiul Consulatului, fie în cel al ICR-ului. Dar nu mai puțin adevărat este că pot fi folosite și spațiile misiunii ONU. Cred că printr-o mai bună înțelegere și coordonare între cele trei instituții reprezentative ale statului român se pot asigura condiții pentru desfășurarea de activități culturale pentru comunitate. Având în vedere că anul acesta centenar vom găzdui evenimente importante, în funcție de dimensiunea lor, a participării oamenilor, vom întreprinde din timp demersurile necesare pentru închirierea de săli care să corespundă unei cât mai bune vizionări a evenimentelor românești care se vor desfășura la New York.

A.S.: Sunt convinsă că inițiatorii unor programe culturale și prin extrapolare sportive sau de orice alt domeniu, vor găsi la Consatul General al României din New York o mână întinsă. Așadar, un program consular cu principii ferme și proiecte clare, care nu mă îndoiesc că într-o viziune dinamică, cum este acesta, se vor concretiza în timp optim, cu tot ce depinde de Dumnezeu. Vă doresc succes și vă mulțumesc pentru gândurile pe care mi le-ați împărtășit.

DANIELA GÎFU

De-aș putea a mă întoarce

*În noaptea asta de-nceput de an,
rece, ninsă, năvălă,
ca gura iubitului în ceas de-mpreunare,
aștept deșteptarea ascultării curate,
împotriva neastâmpărului pierdut.*

*Nu mai am timp de împotrivire,
pasul s-a îngreunat de la bocancul înzăpezit
la călcătura împotriva vântului aspru,
fără de iertare.*

*Mă-ntorc pe drumul ce se îndepărtase de lumină.
E plin de urme șterse și pline de împotrivire.
Încerc să-mi deslușesc urma,
sub privirea lunii înfiorată în argintirea gerului,
întoarsă de învolburarea multelor ore peste abis.*

*Dar... nu mai e.
S-au așternut peste ea amintirile clipelor brumate.
Pas cu pas,
vorbă cu vorbă,
ca dorurile unui sfârșit de gerar
printre offurile neștiute ale întunericului.*

Vreau să mă rog

*Nu dorm de multă vreme.
Am uitat de când.
Sub învolburarea neliniștii sfârșitului,
care răscolește împrejurul.*

*Îmi vin în minte vorbele unei rugăciuni,
auzite seară de seară în copilărie.
Spre înserare,
când orătăniile se retrăgeau în cotenețe,
glasul de mulțumire al bunicii
pentru clipele de respirație
și îmbucăturile curate.*

*Intra în odaie transfigurată.
Într-un colț,
templul ei de căință,
o așteptare fremătândă.
Își cobora inima cucernică,
și gândul cel mai pierdut
ca pentru ultima spovedanie.*

*Am uitat de rugăciunea de seară
și ritualul candelii cuvântătoare.
În urma ajungerii în noapte,
rămâne doar tremurul pierzaniei:
Dă-mi, Doamne, puterea înțelegerii
și a închinăciunii,
la templul moștenit
și fără timp,
să-mi pot petrece gându' îmbătrânit,
și inima-n lumină.*

Nod

*Eu fac un nod de lacrimi
Tu faci un nod de cuvinte
Eu fac un nod de zâmbet
Tu faci un nod de poeme
Eu mă fac muză
Tu te faci poet;*

*Eu desfac un nod de noapte
Tu desfaci un nod de stea
Eu desfac un nod de iarbă
Tu desfaci un nod de timp
Eu mă desfac din poet
Tu te desfaci dintr-o muză...*

Spleen

*Ploaie, vânt, frunze, umbrele
rupte...
Toamnă –
Oameni bolnavi
Cu tot cu paturile lor din spital
Zboară pe stradă
În aerul neobișnuit de cald,*

*Îl strig pe iubitul meu
Și el îmi spune că are de murit
De fiecare dată, când îl strig,
Toamna
El merge să moară –
Până acum a murit de mai multe ori
Iubitul meu e foarte mort,*

*Ploaie, vânt, frunze, umbrele rupte -
Toamnă...*

Iași

*Vai, câteodată mi-e dor
De podul de piatră
De vârsta pe care-o aveam
Când treceam pe el
De omul pe care-l iubeam
Când ne prindea noaptea cu stele
Și întârziam fiecare la casele
noastre...*

*Vai, câteodată mi-e dor
De podul de lemn
De iubirea ce-o ascundeam
În buzunarul de la piept
Al cămășii de in topit
Unicat, cumpărată de la fondul
plastic
Într-o zi cu vernisajul...*

*Vai, câteodată mi-e dor
De podul roș
Până unde mergeam cu tramvaiul
Și, fără să cobor, rămâneam
În continuare, uitată,
Ca un obiect la care vatmanul
Se uita lung și eu mă făceam
Că nu pricep...*

*Podul de piatră s-a dărâmat
Podul de lemn
A venit apa și l-a luat
Podul roș
Alb pe la tâmpile, ca un moș...*

Clepsidra

*Cum să-ncapă timpul
În clepsidră?
Doar dacă partea de sus
E cerul
Iar partea de jos
E pământul,

Când dormi
Nisipul se plimbă
În ochii tăi
De la stângul la dreptul
De la dreptul la stângul –*

*Mângâierea mea
E gestul de-a întoarce
Clepsidra
La timp...*

Miros

*Miroase a tren,
A șine, a bagaje,
A călătorie, a roți,
A pericol;
Dimineața,
Când aerul e pur,
Intră prin fereastră
Mirosul de tren
Ca un virus care anunță
moarte
Într-un corp sănătos;
Dacă în tren ai fi tu,
Poate că eu aș mirosi
A peron
Sau a gară
Sau a Anna Karenina...*

Un iubit marinar

*Câteodată aș vrea
Să am un iubit marinar
Care să fie mult timp plecat cu vaporul
Și când se-ntoarce să-mi aducă
Bucăți de mare și de corali;*

*Să-l aștept pe faleză
Ca un stâlp care se clatină
Și de care să-nvârtă și să dezvârtă
Funia când ancorează
Și când cu greu se desprinde
Luând cu el și pielea mea de uscat;*

*Câteodată aș vrea
Să am un iubit marinar
Și eu să-l aștept în ploaie și vânt
Ca un punct de control
În derivă sentimentală
Când vine cu bucăți de mare și de corali...*

Fără glas

*Îți vorbesc din temelie
În care m-ai așezat
Din zidul în care m-ai zidit
Ana care sunt;*

*Îți vorbesc din biserici,
Din castele, din muzee,
Din iarna care m-acoperă
Iarbă ce așteaptă mereu;*

*Îți vorbesc din seara
Celor o mie și una de nopți
Din dimineața celor
O mie și una de zile;*

*Îți vorbesc prin lacrimă
Prin oase, prin vene
Prin toată pielea mea
Îți vorbesc fără glas...*

Nicolae Mareș la 80 de ani *

NICOLAE MAREȘ, s-a născut la 18 aprilie 1938 la Măgurele, jud. Prahova. A făcut studii de filosofie, filologie și istoria artei la Universitățile din București și Varșovia. Titlul de doctor în științe umaniste i-a fost acordat de Institutul „George Călinescu” al Academiei Române. A fost diplomat de carieră (1966–1999) trecând prin concurs toate treptele diplomatice de la atașat la ministru plenipotențiar și director în Ministerul Afacerilor Externe; a fost primul director al Bibliotecii Române de la Paris, primul șef al Misiunii diplomatice române de la Skopje, prim colaborator al mai multor șefi de misiune la Varșovia, funcționând aici cca 20 de ani.

A publicat în presa română și străină cca 500 de articole, studii și eseuri din domeniile literaturii universale, istorie artei, comparatisticii literare, receptării culturii române în străinătate, precum și din sfera relațiilor diplomatice și economice internaționale. A colaborat vreme îndelungată la mai toate publicațiile literare și culturale din țară: *România literară*, *Viața Românească*, *Contemporanul*, *Luceafărul*, *Steaua*, *Tribuna*, *Familia*, *Convorbiri literare*, *Dacia literară*, *Vatra*, *Ramuri*, *Portal Măiastra*, *Polonus* etc.

Din 1980 este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Este autor al unor lucrări monografice și de referință consacrate Poloniei și relațiilor bilaterale româno-polone, Papei Ioan Paul al II -lea și altor importante personalități poloneze. A publicat mai multe antologii de lirică poloneză precum și zeci de traduceri din literatura clasică și contemporană poloneză.

A semnat în total aproape 70 de cărți, apărute într-un tiraj de aproape două milioane de exemplare. Pentru lucrarea *Sfântul Ioan Paul cel Mare*, Pontiful actual Francisc i-a decernat autorului, în august 2015, una dintre cele mai importante distincții conferite de Vatican: Pro Ecclesia et Pontifice – ordin instituit de Leon al XIII-lea în 1888.

A semnat numeroase volume de eseuri, iar în 2014 a publicat la editura eLiteratura *Cartea înțelepciunii universale*: 1200 de teme, circa 14000 de maxime, aforisme și proverbe din toată lumea.

* Redacția revistei noastre se alătură tuturor celor care-i urează distinsului profesor, diplomat și scriitor sănătate, viață lungă încununată de noi împliniri și bucurii.

TEODOR CURPAȘ

Tărțan Vasile – un împătimit al culturii!

După absolvirea Facultății din Cluj, baritonul Vasile Tărțan a fost repartizat la Opera din Craiova. Într-un concediu s-a cunoscut cu AnaMaria și au plecat, cu acte legale în Germania, fiind angajat la Opera din Mannheim, unde, după 35 de ani lucrează și acum. Sigur, vorbesc și scriu despre Vasile, căruia i-am fost profesor și diriginte, cu pretenția că-l cunosc bine! N-am să înșir din calitățile lui, din frumoasele trăsături de caracter, izvorâte din temeinica educație primită în familie, din temeinicia studiilor sale liceale și universitare. E adevărat că este înzestrat cu o voce minunată, pe care au apreciat-o și o apreciază oamenii de specialitate. Acolo, pe meleagurile străine slujește ca gândul și condeiul idealurile moștenite din moși-strămoși. Cu o menire aparte a sosit acolo, departe de țară, tânărul Vasile Tărțan, fiu al unei familii nevoiașe, devenit prin har și sânguință un intelectual autentic, cu o vastă cultură, pentru a se avânta cu patimă în slujirea propășirii neamului, prin câteva calități esențiale: dragostea pentru România și români, respectul față de marile personalități ale trecutului și prezentului nostru, interesul neabătut în însușirea și promovarea culturii, feroarea cu care își susține ideile, talentul de interpret de operă și cel de poet.

Vasile, de elev, știa că asta trebuie să facă, simțea că nu poate face altfel. Interesant, muncește și trăiește în Germania de 35 de ani și... recent a scos trei frumoase volume de poezii (două în limba română și unul în limba germană). Ultimul, *Întoarcerea genezei în cuvinte*, fiind lansat la Uniunea Scriitorilor din România, filiala Cluj, cu succes ieșit din comun. Sincer am simțit bucurie și în același timp, mândrie pentru simplul fapt că elevul meu și-a depășit profesorul. Este un sentiment de mare satisfacție, acela că mi-am făcut, în parte, misiunea de dascăl. Sigur, talentul lui, munca, tenacitatea l-au făcut pe Vasile să aibă reușite în cele două domenii ale artei! Și, Doamne, cât de bine se îmbină la Vasile Tărțan muzica cu poezia. Am remarcat și personalitățile din Cluj venite la lansarea volumului, iar reușitul cor (din 16 oameni de meserie) au interpretat pentru Vasile Tărțan două prelucrări de folclor și în final "Santa Lucia". Au fost momente emoționante pentru toți. Apoi el s-a întors în Germania, la Mannheim, pentru Festivalul Cultural 2017, când orașul frumos, cu Opera cunoscută trăiește momente frumoase care răscolesc apele râului Neckar ce străbate localitatea exact așa cum Someșul desparte orașul nostru, dar, cu forța și frumusețea lui îi înfrățește pe oameni! Ce frumos! Printr-o întâmplare, am primit programul acestui festival și... mare mi-a fost

bucuria văzând poza lui Vasile, ales a fi pe scenă, în fața pretențiosului public ce va asista la “Quer durch Musik und Lyrik” pentru a interpreta alături de Jonka Hristova, mezzosopran, opere de Giuseppe Verdi, Gustav Mahler, Georges Bizet, Gaetano Donizetti, Felix Mendelssohn- Bartholdy, Umberto Giordano și alții. Acompaniamentul : Viktoria Khaievska. Mi-a plăcut frumoasa și completa tipăritură mai mult ca un caiet de sală, un carnet reușit, cu 30 de pagini, cu poze și tot ce trebuie să știe un spectator despre concertele din zilele festivalului cultural. Constat și acum că Vasile a rămas un bun slujitor al scenei, înțelegând cât de important poate și trebuie să fie rolul său în ansamblul artiștilor de acolo, neuitând nicicând că este român! Mai ales acolo, unde simte frontispiciul pe care scrie, oricum, artă! Știe că face educare culturală, estetică. Nu pot uita generozitatea cu care se manifestă Vasile în astfel de situații importante în viața lui. Și au fost multe! Mă bucur pentru că oamenii din jurul său au elogiat mereu împlinirile valoroase ale lui Vasile Tărțan, fie ele în muzică, fie ele în poezie! Noi, care deja îl cunoaștem, ne bucurăm de succesele lui. Volumul ultim demonstrează că toate cuvintele lui sunt ca munții, ca puternicile stânci, toate adunate formând un “snop de aur” în fața lui Dumnezeu! După o activitate lungă, Vasile poate mărturisi, pe drept că a semănat bob cu bob tainele reușitei sale, fără a număra firele albe de păr ce apar pe fruntea lui!

Nu-ți frânge mâinile, femeie

*Îți frânge mâinile atee,
Dușman păgân al celor sfinți,
Nu cumperi pentru doi arginți,
Un suflet tandru de femeie.*

*Nici solda grasă în arginți,
Și nici Golgota n-o putea,
Să o desprindă și pe Ea
Cea mai sfințită dintre sfinți.*

*Voi, hoși pe hoși în veșnicii,
Răscumpăra-veți pe o mită,
Dar Ea, rmâne neclintită,
La trupu-i mort, printre cei vii.*

*Nu-ți frânge mâinile femeie,
Sub pasul fiului tău sfânt,
Căci va pleca de pe pământ,
Păcatele să ni le ieie.*

*Cu mir și pânză îl înfașă,
Căci rege nu-i, e fiu iubit,
De tot păgânul osândit,
În lumea asta prea trufașă.*

*Nu-ți frânge mâinile femeie,
Nici piatra nu-i va rezista.
Pătrunsă de iubirea ta,
E doar o grotă, fără cheie.*

*Nu-ți frânge mâinile Mărie,
Căci Piatra s-a rostogolit,
Iar fiu tău, cel răstignit,
Fiind iubirii-ți mărturie...*

*La miezul nopții, fără știre,
La ceruri se va ridica.
Avându-te alături,
Va dăinui întru iubire.*

*Sărută-i coasta înc-o dată,
Și mâinile-i însângerate,
Căci fiul tău, făr-de păcate,
Își va salva mulțimea toată.*

IOAN GÂF-DEAC

Cel mai mare cosmos din nelume

*Ascultă golul pur, absența drumului din mers fără margine,
vorbirea adevărată despre neobișnuință.*

*Tresaltă dorul surd, cadența cu ardere sosește-n căutată spășire
luată spre străduință.*

*Clătinarea neștiinței ființare înseamnă, dezdruncinarea voinței
surpare înseamnă.*

*Nu pot îndepărtare de la sine să survin, adaos de întrebare cu
marginii să pun laolaltă cu anii vegetali ce vin. Diferență fluidă deschid în
curgerea iubirii fără sfârșit, anume înstăpânire în vid sorbit de timpul de
înaintea întâlnirii pe care o construiesc în neîncetată neașteptare.*

*Văd ființa, ființarea o mai presimt, închid izbucnirea în liniște, un
calm în ceața greșelii conduc cu suspiciuni.*

Originar e semnul împlinirii, dezînrobit e drumul survenirii.

*Un centru prevăd în sfânta îndrăgostire, popor cu metafizice flori
umblând pribeag prin sfertul de secol veșnic.*

*Nimicul dezmembrat conduce la ordine minerală, rând tăcut,
generală sferă, cuvenită tresărire, ecou gol, pre-abandonare în sine.*

*Supratimpul moare în spațiu. Un spirit apare în trezire, doi îngeri
provin dintr-un zbor de ei necunoscut, lumea-i un clește al măreției,
întâmpinarea omului este prea-profundă, reală ființare.*

*Întind un număr în rutină, fără multiplicare enunț o calitate pentru
fiecare frunză, desfac răstălmăciri despre granitul spațiului din noi,
constrâng să fie lipsă de adâncime.*

*Însuflețită potrivnicie deîndată se naște din siguranța de dragul
forței înmărmuririi.*

*Și revenim înlăuntrul firului de iarbă, fâgaș de pierdere în cel mai
mare cosmos din nelume.*

*Acolo este ceva exterior în care ne situăm interiorul nestingherit al
iubirii absolut nesfârșite.*

VERONICA BALAJ

Centrul Cultural Spiritual Vărațic, Legământ de iubire și dănuire

Arareori ne este dat să auzim în vremea noastră despre ctitorii. Și încă din perimetrul culturii. Și mai ales, realizate din... iubire. Termenii par anacronici. Coborâți de undeva din vechile scrieri, când persoane importante se preocupau de moștenirea culturală, de ideea slujirii neamului, chestiuni care nu cadrează cu superficialitatea noastră care se întinde tot mai mult ca o iarbă rea peste spiritual nostru grăbit să aflăm câte și mai câte ca mai apoi să le uităm cu repeziciune. Emblema cotidianului nostru este graba, nu dănuirea. Și totuși, excepții există. Acestea fac loc unor gesturi aproape de neimaginat.

Am văzut și citit despre inaugurarea în 29 iulie, anul de grație 2017, a Centrului Cultural Spiritual Vărațic, ridicat din... iubire. Nu vă mirați, chiar este vorba de încrederea că, fără să iubești profund, nu poți dăruia, nu poți atinge permanența. Aceasta este și convingerea celor care au pornit la drum împreună pentru realizarea lăcașului de cultură. Financiar nu poți să faci totul pe lumea asta, dacă nu ai alături viziunea și talentul unui om care dă viață visului tău. Mărturiile sunt prezente în excelentul interviu realizat cu dl Dianu Sfrijan, donatorul sumei necesare construcției, de către omul de cultură, psiholog de meserie, poetă și iubitoare de cărți, Emilia Țuțuianu, directoarea Editurii Mușatinia și redactorul revistei *Melidonium*: „Până dincolo de Timp, Cuvânt și Legământ”, se intitulează sugestiv convorbirea.

Titlul sintetizează de fapt ceea ce s-a realizat la Vărațic.

Din iubire, în memoria soției sale, Sheila Margaret Richardson, domnul Dianu Sfrijan, născut în România, cu tatăl originar din Șoimăreștii Neamțului, s-a întors acasă pentru a dăruia suma necesară unei ctitorii culturale, Centrul Cultural Spiritual Vărațic. Faptele sunt reale dar, ne-am putea imagina și un subiect de roman despre forța iubirii, despre neuitare și extinderea sentimentului cu cea mai înaltă energie, spre dănuire și dăruire.

Pentru împlinirea visului însă, mai trebuiau multe trepte urcate.

Mai era nevoie de persoane care să se implice în tot ce poate însuma o construcție. Primul pas, obținerea terenului. Așa a fost să fie, ca prima semnătură a viitorului act de construcție, să fie realizat tot cu o donație, cu un accept al ideii de legământ cultural durabil în timp. La acest punct rămâne înscris numele Mănăstirii Vărațic, construită pe terenul provenit dintr-o altă donație, făcută de Safta Brâncoveanu iar acum, prin implicarea Maicii Starețe Iosefina și desigur cu aceeași smerită încredere în binele spiritual, au consimțit și forurile bisericesti din zonă, ca în

imediată apropiere a mănăstirii să fie ridicat acest Centru Cultural Spiritual. Urma proiectul care trebuia să respecte o tradiție arhitecturală a locului, apoi, aprobări, materiale de construcții adecvate imaginii și scopului edificiului. Licitațiile cu firmele de construcții, bani și iarăși bani, însă nu pentru inimoasa inițiatore de proiect, doamna Emilia Țuțuianu care s-a implicat în numele unei idei de permanență culturală. Să nu includem așadar, în toate cele enumerate și în alte nenumite etape necesare finalizării, să nu ne gândim, că s-a pus problema unei remunerări. Pare total neconform cu epoca noastră. Suntem în situația să acceptăm, cu mirare și înclinare respectuoasă că, nu e deloc puțin lucru și la îndemâna oricui a ctitori un spațiu elegant, util pentru generații întregi care vor voi să se bucure de un act cultural. În numele culturii și al dăinuirii făcând un efort incalculabil, pe gratis, nu e de ici-colea. Mai ales astăzi când auzim în stânga și-n dreapta doar de... căpătuială. Să nu-ți pui problema timpului și efortului!?. Ei, bine, da. Doar cu dăruire și aș spune, respect pentru emblema numită cultură. Centrul în discuție este înscris deja în patrimoniul nostru cultural în care s-a implicat Emilia Țuțuianu care, poate, nici n-a bănuțit la început prin câte faze va trebui să treacă și mai ales, neapărat, să le ducă la bun sfârșit. De la cerdacul sculptat în lemn și care aduce aminte de stilul tradițional din zonă, totul inspirat după desenele păstrate la Biblioteca Academiei Române, până la culoarea gresiei sau a mobilierului, vă imaginați câte consultări, convorbiri cu specialiști și câtă strădanie a fost necesară? Fiecare detaliu și colțișor al edificiului trebuia gândit și pus în valoare; fiecare spațiu a fost adecvat gândit pentru o bună funcționalitate. Tâmplăria, mobilierul, interioarele și emblema instituției, care ne amintește parcă de pergamentele moldovenești, au fost analizate și coordonate cu multă responsabilitate de omul din spatele investitorului.

Dar să intrăm în lăcașul tocmai inaugurat!

Imaginea construcției aduce a stampă renovată, transpusă din altă perioadă istorică. Albul zidurilor, lemnăria meșteșugită cu iscusință artistică, de factură rustică. Aerul pe care îl emană clădirea, te îmbie să vezi cum poți pași prin cumpăna unor vremi. Deslușirea înțeleșurilor vine pe parcurs, cărcotașii nu prea ar avea spor la cuvânt.

Așadar, la subsol, este foarte inspirată opțiunea de-a face un mic muzeu cu obiecte de-ale primului ctitor, adică Safta Brâncoveanu, din familia boierilor Balș, căsătorită în 1793 cu ultimul urmaș al Brâncovenilor, Grigore Brâncoveanu. Ea a donat cum spuneam, pământul de sub actuala Mănăstire Văratice. Putem admira, la subsolul clădirii, în salonul etnografic, un frumos portret al Saftei, de la moartea căreia, chiar anul acesta se împlinesc 160 de ani. O broderie cu fir de aur care i-a aparținut tot ei, o ladă de zestre, pianina la care cânta în orele serii... (toată lauda că s-au găsit aceste mărturii), alcătuiesc un prim decor muzeal.

„Salonul literar”, de la parter, o încăpere mare, luminoasă, cu această denumire ne duce nostalgic prin memoria afectivă, spre saloanele

literare deschise de Elena Văcărescu în vremea pariziană. Aici, Emilia Țuțuianu a avut sprijinul renumitului colecționar din Iași, Dumitru Grumăzescu, care a donat Centrului cărți de valoare, îndeosebi cu scrieri ale marelui Eminescu, care ar merita gândul de admirație al oricărui vizitator.

Un ademenitor parfum de epocă, numai dacă te gândești ce nume importante ale culturii noastre au pășit prin aceste locuri binecuvântate și numesc doar câteva: Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, iar mai târziu, Profira Sadoveanu cu prietena sa, Ștefania Velisar Teodoreanu care și-a scris aici romanul *Ursitul*, Calistrat Hogaș, Garabet Ibrăileanu, Veronica Micle, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Constantin Ciopraga... Toate aceste comori au fost descoperite în parte în biblioteca mănăstirii, păstrate cu sfințenie de bunele măicuțe, iar altele au fost achiziționate de poeta Emilia Țuțuianu din anticariate.

Dar cărțile rare expuse aici?

Enumăr doar câteva: *Poesii*, de Mihai Eminescu, pref. Titus Maiorescu, 1883 – ed. princeps; *Proză și versuri*, 1890 – ed. de Vasile Morțun; lucrări de Carmen Sylva – creatoarea contemporană cu Mihai Eminescu; *Poezii*, Veronica Micle – primul vol. 1909, Iași, prefațat de I. Mugur; Epistimia Nașu, *Istoria mănăstirii Văratice*, 1863; Ion Bulat, *Istoria mănăstirii Văratice*, 1931; Zenaida Racliș, *Istoria mănăstirii Văratice*, 1932; Gavril Muzicescu, *Rânduiala Vecerniei*, 1833, cu binecuvântarea Episcopului Melchisedec, etc.

Irezistibilă atracție și care stă ca măsură de cumpătare între granițe de vremi. Cărțile au o aură de lumină, care ni se împrumută și nouă, trecătorilor prin acest spațiu.

Printre expozatele cu farmec vetust, de neuitat, sunt obiectele din vremea Veronicăi Micle și a lui Eminescu. Altă rotație în timp.

Am lăsat, ca într-un urcuș, mai la urmă, referirile despre Veronica Micle care și-a legat odihna pământească de plecarea în veșnicie, tocmai în acest loc.

Centrul Cultural Spiritual Văratice, va putea organiza diferite întâlniri culturale, lansări de carte, invitați renumiți pentru conferințe, zile omagiale - sunt în proiect Zilele Veronica Micle.

Este aici, atâta eleganță spirituală venită dinspre datini culturale emblematice, încât ai impresia de ocrotire a trecutului, poposit aici galant și grav. Precum permanența însăși.

Alături de alți colegi, scriitori și artiști îmi propun să donez Centrului câteva volume și să contribuim la îmbogățirea bibliotecii „Mihai Eminescu”, situată la mansarda clădirii. De noi depinde să contribuim cu ceva la ceea ce alții au gândit și ridicat, prin sacrificiu și jertfă.

Un însemn pentru patrimonial nostru cultural: „Orice act de cultură se face cu sacrificii. Este ca o rugăciune când e făcută cu suflet și căldură” ne mărturisește Emilia Țuțuianu iar ctitorul ne atenționează: „La un moment dat am fost tentat să renunț... Doar

optimismul tău, Emilia, m-a încurajat să nu o fac. Sunt români care fac de rușine acest popor, sunt oameni care nu fac decât să fure, să înșele, să mintă. Îi deplâng sincer. Am dorit să fac ceva pentru românii de acasă, pentru poporul meu... dar m-am lovit de lăcomia, minciuna și duplicitatea unora. A mers atât de greu această lucrare încât am simțit de multe ori că mă prăbușesc și că nu voi mai putea să o văd terminată. Cu atât mai mult pentru tine, care zi și noapte ai gândit și pregătit orice amănunt; știu prin ce ai trecut, nu am cuvinte să descriu tot zbuciumul nostru pentru a lăsa acest DAR celor care vor veni după noi”.

Un lăcaș cultural care are la temelie un legământ de iubire. O ctitorie cât o poveste de iubire pentru spiritualitatea moștenită căreia, obligatoriu ar fi să-i dăm o prelungire în timp. Dacă nu avem alte forțe, măcar cele ale respectului și iubirii. Centrul Cultural Spiritual Văratice este deja un liant onorabil și onorant între vremi și întâmplări culturale.

NICOLE SMITH

Elena Mitru: Eleganță și rafinament vestimentar

La Biserica Sf. Ap. Petru și Pavel din Astoria, New York, păstorită de preotul Theodor Damian, în duminica Floriilor, 1 aprilie 2018, după Sf. Liturghie, în sala socială, enoriașii au vizionat expoziția de artă vestimentară „Coleretă la șuetă” a deja binecunoscutei artiste Elena Mitru. Pr. Th Damian și Prof. Nicole Smith au apreciat exponatele prezentate.

Stilul vestimentar ține de felul personal de a fi, fiecare femeie fiind specială, știind ce îi place și ce i se potrivește. Colereta este un guleraș din dantelă sau țesătură fină care oferă o notă de o eleganță inegalabilă, îndrăgită de femeia fără vârstă. Boleroul, o jachetă scurtă, conferă sofisticare și rafinament ținutei alese. Aceste două accesorii oferă un aer dramatic și completează minunat, în special o rochie, deoarece sunt

delicate, feminine, și pun în valoare bustul. Privind aceste obiecte remarcăm finețea și subtilitatea coloristică în care sunt îngemănate culori vii, bine echilibrate.

Creatoarea a fost felicitată și invitată se ne delecteze, cât mai curând, cu alte expoziții de această factură estetică.

Dima Lascu: Macedonienii, Primii europeni

Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York a fost găzduit de Restaurantul Boon în data de 2 aprilie 2018, cu începere de la ora 7:00 PM.

Întrunirea a fost deosebit de interesantă datorită temei cărții *Macedonienii (Aromânii): Primii europeni*, autor Dima Lascu. Volumul este o ediție îmbunătățită a unei ediții precedente și a apărut la București în 2017 (233 pp. cu o postfață semnată de autor și de Hristu Căndroveanu).

Ședința a fost deschisă de profesorul Theodor Damian care a anunțat expoziția de pictură a lui Ion Muraru (Chișinău) și ziarele românești: *Certitudinea*, *UZP*, *Cronica timpului* sosite de la București la New York.

Apoi, Domnia sa a prezentat cartea cu titlul anunțat spunând că autorul este îndrăgostit de valorile neamului aromân și român.

Referindu-se la motto-ul ce deschide lucrarea, „Familiei și neamului meu aromânesc” vorbitorul a elaborat pe relația istorie-identitate, după care s-a referit la diverse aspecte ale conținutului volumului, la partea istorică, la cântecele și poeziile cuprinse în carte care sunt de o frumusețe deosebită, precizând că trimiterile bibliografice dau un aer academic volumului în discuție.

Prof. Mariana Terra și Prof. Valentina Ciaprazi au evidențiat o serie de asemănări lingvistice între aromână și română, arătând că lucrarea este singulară în peisajul publicistic româno-american din New York, Dima Lascu având un merit deosebit pentru această muncă. Partea a doua a cărții cuprinde cântece aromâne care au fost puse pe muzică de fiica autorului, Dna Georgeta Bocșeri, partea a treia cuprinde muzică românească veche, partea a patra are poezii scrise de Dima Lascu, iar cea de a cincea prezintă arborele genealogic al familiei Lascu.

Dr. Napoleon Săvescu a scos în evidență legătura dintre dialectele romanș și aromân pe care a remarcat-o la vorbitorii din localitatea Devale din Elveția. Domnia sa a mai apreciat faptul că Dima Lascu a fost prezent la toate cele șaisprezece congrese dacologice ce au fost inițiate de vorbitor.

În cuvântul său, autorul a vorbit despre regele Filip și fiul său Alexandru și mai ales despre acesta din urmă care a dus regatul Macedoniei pe culmile evoluției sale istorice. A precizat că neamul macedonean a dat personalități marcante și oameni importanți de-a lungul istoriei sale: Aristotel, Ptolemeu, gladiatorul Spartacus, Theodor Colocotroni, generalul Ioan Colleti, Emanoil Gojdu, Andrei Șaguna, mitropolit al Ardealului,

Andrei Zappa, cel care a reînviat jocurile olimpice moderne, Octavian Goga, poet și politician, frații Minovici, medici, renumitul dramaturg Ion Luca Caragiale, regretații actori George Vraca și Toma Caragiu, Theodor Aman, întemeietorul Școlii de Arte Frumoase, Spiru Haret, ministru al educației, ș.a. Autorul a făcut o proiecție în Powerpoint prezentând figuri semnificative ilustrate în volum, o hartă a vechii Europe după Marija Gimbutas, și alte detalii istorice.

Au mai luat cuvântul domnii Titus Bocșeri, Virgil Ciucă, Alecu Goția și Dna Aura Șapera.

Instructiva și interesanta seară s-a încheiat cu cântece machedone și românești interpretate de Dima Lascu și de ceilalți participanți la eveniment. N.S.

GH. BREHUESCU

Nicholas Buda la New York

De-a lungul celor 25 de ani de activitate literară în special, culturală în general, zeci de scriitori din țară au venit la cenaclul „M. Eminescu” din New York (înființat în 1993) să își lanseze cărțile, spre bucuria lor și a comunității românești din acest oraș. Dar și scriitori români din Canada și din diverse alte state americane au sosit la New York pentru același motiv.

Vineri 18 mai 2018 scriitorul și ziaristul Nicholas Buda din Florida a venit cu trei cărți pentru a fi prezentate: *International relations*, despre care a vorbit Theodor Damian, *Ziarist la New York* (vol. I-II) despre care a vorbit Mariana Terra și *Amurgul șoaptelor târzii*, despre care a vorbit Valentina Ciaprazi.

Fiecare prezentator a scos în evidență aspectele principale ale volumului în discuție și, după caz, relevanța acestora pentru lumea de azi.

În fața unui public numeros (la restaurantul românesc „Boon” din Queens) autorul a relatat itinerariul său intelectual, cel scriitoricesc și gazetăresc, a împărtășit amintiri din vremea când a locuit câțiva ani la New York și a vorbit despre proiectele sale de viitor.

La recepția ce a urmat cei prezenți au luat autografe de la autor și au continuat conversațiile începute anterior.

DANIEL MARIAN

Conștientizarea spațiului, venită în timp

E doar o părere că ar exista drumuri care să nu se întâlnească. Fie și din întâmplare, dacă nu programatic. Două autostrăzi se tot îmbrățișează pe câmpii până se pupă în văzul lumii, chiar și două căi aeriene se urmăresc una pe alta până ce un magnetism nonfizic le atrage.

Intersecția e până la urmă frumusețea drumului, dilema din care se poate merge mai departe sau se întâmplă oprirea definitivă.

Iar a fi „Om în intersecție”, e o rațiune a căutărilor chiar dacă neîndeplinite în impetuoase împliniri, în elocvențe îndreptățite spre statuare. Mariana Pândaru (*Om în intersecție*, Ed. Călăuza, Deva, 2017) trăiește febra când fierbinte, când rece, a reconstrucției ființei prin însoțirea și adeseori însușirea personajelor trăitoare în rânduri de carte.

Atunci când realitatea devine deloc îngăduitoare, chiar insuportabilă, agresivă, posibil imbecilă câteodată, avem precum autoarea, senzații perfect justificate. Cum de curând scriam în dedicația unei cărți, care nu a fost deloc pe plac: „Destinul nu e logic, destinul nu e corect, nu vreau destin; prefer visul”.

„Cred că e trist pentru un om să nu cunoască retragerea în vis. Cel care nu poate visa trăiește într-o lume rigidă, într-un somn fără lumină, da, da, fără lumină. În întunericul somnului, doar visul e lumină, și uneori culoare, depinde de stare. Ai trăit vreodată cu adevărat lumina visului? Se pare că nu. Ți-ai robotizat întreaga viață, întreaga trăire. Mănânci, joci teatru, iubești, ca un robot.” (Actorul).

Oricare viață nevoiește la schimbare, fericită ori nefericită, cum o fi aceasta însuși sensul vieții fiind schimbarea, reînnoirea. Edificator este episodul larg relatat, din scrierea care dă titlul cărții, și al cărei final este conclusiv dar lăsând loc meditației...

“La întoarcerea acasă, Gherasim scoase din magazie, valiza lui de soldat – că alta nici nu avea – făcută dintr-un lemn trainic și vopsită în verde, și ajutat de nevastă-sa își aranjă de drum câteva schimburi, cămăși, două flanele și trei pieptare făcute de ea, ciorapi și două perechi de pantaloni. Mai puse acolo și o oală mai mică, o lingură, un cuțit, o stachină, (că nu se știe ce găsește pe-acolo, până se rostuieste la casa lui).

Iar a doua zi, dis-de-dimineată, ieși cu dreptul din casa și bătătura pârintească, asta ca să aibă noroc, să-i meargă bine în noua viață spre care se îndreptă” (*Om în intersecție*).

Atunci când dramatism nu e, întotdeauna se ivește ceva notabil senzitiv, de pildă nostalgia care cuprinde până la urmă pretutindeni în rostul înțelegerii; își fac loc și iluzia și deziluzia, umblate la toartă în demersul cu tentă memorialistică sau/și mai curând introspectivă.

Mariana Pândaru este o poetă dedicată, care s-a încumetat însă la mai toate genurile literare, iar aici se simte necesitatea aprofundării trăirilor prin descriptivitate generoasă, prin însuflețirea locurilor laolaltă cu oamenii, faptele fiind la rândul lor crescute din condiția de punctualitate, în aceea de respirație.

MIOARA BAHNA

Volumul de poezie *Fluturi de trup* de Nicolae Vălăreanu Sârbu

Două sunt reperele principale ale perspectivei lirice din volumul *Fluturi de trup* (Editura Blumenthal, București, 2015) al lui Nicolae Vălăreanu Sârbu, sugerate încă din titlul cărții: iubirea și creația. Acestea li se adaugă, pe parcurs, altele, simțite ca ineludabile, impuse de cotidian, între care singurătatea sinelui în lume ori condiția omului, în general.

Cu o empatie temperată, fără efuziuni sentimentale, prin urmare, de obicei sub formă de monolog adresat, poetul – într-un limbaj când grav, când cu note ironic-ludice – luându-și-o drept confidentă și martor (al zbatelor sufletești și al observațiilor asupra vieții) pe cea care îi polarizează mare parte din trăiri și care este o prezență continuă în gândurile sale, poetul așadar pornește în prospectarea lumii, de fiecare dată mai bogat cu o zi, remarcă iterativă, matinală, când Dimineața își deschide orizontul convex.

În ce o privește pe cea care se constituie în ax al existenței îndrăgostitului, într-o metamorfoză perpetuă, femeia este, deci, o imagine proteică, sintetizând propriile-i date și pe cele ale lumii pe care o traversează pasul ori doar imaginația lui, vegheată de cel pe care-l identifică: Tu, ce te naști din lumi dăruite...

Cu aportul demiurgic al iubirii, universul trăirii este surprins, în poezie, în neopritul proces al devenirii, al împlinirii menirii, de vreme ce „Tăișul gândului sclipind / cu idei care fulgeră vidul / răscolesc focul din soare.”

Și dacă dragostea este primul impuls al vieții care i se etalează celui ce alege să se destăinuie prin poezie, arta, în schimb, este mediul în care preaplinul sufletesc i se poate materializa, în primul rând, sentimentele, chiar dacă nu în exces, luând forma expresivă a poeziei; însă dacă, adeseori, o artă poetică este plasată la începutul unui volum de versuri, aici, Nicolae Vălăreanu Sârbu optează pentru dezvoltarea, mai întâi, a premiselor scrisului său, pentru ca, după câțiva pași în această direcție, să punteze și să sublinieze coordonatele poeziei în care crede. Totuși, exprimându-și crezul, poetul ridică doar câte puțin vâlul de pe laboratorul creației lui, așa încât procesul de elaborare a poeziei păstrează o ambiguitate, accentuată prin punerea sub auspiciile unei muze secrete: („O frăgezime pe suflet îți pune / șlefuit litere cu aure sonore / din cristalul cui îl desprinzi / trupului gol să îi dai / crudă pielea?”), dar și prin apelul la o topică uneori insolită, în unele contexte, și prin absența punctuației.

Treptat însă, lamura gândului, ca să-l parafrazez pe Lucian Blaga, pare a se alege, astfel, concepția despre poezie, despre poet, despre procesul de creație se limpezește: „Versul îl nasc cu smalț de cuvinte și Uneori se-nfiripă cum cântecul / plimbă sunetele pe portativul urechii”. Și drumul acesta începe să-l facă în chip de pelerin înțelept, de-a lungul unei călătorii cu nelimitatele posibilități de cunoaștere pe care le oferă dragostea, viața...

Preocupat, pe de altă parte, mereu, de efectele iubirii asupra-i, eul creator caută să identifice chintesența acesteia: tradusă, între altele, în „seducțiile tale de mentă sălbatică, simțite cum intră sub piele ca iarba în gura coasei, în stare să învingă orice posibil obstacol, când treptat cetatea din mine se dărâmă”.

Meditativ cel mai adesea, eul liric face din sine propriul obiect de studiu, analizându-și comportamentul, manifestările induse de factori diverși, de la trecerea necruțătoare a timpului, la interacțiunile cu alții și, în primul rând, cu iubirea și cu actanta acesteia. De pildă, la un moment dat, constată: „Inima mea se mai îndrăgostește / numai cu ochii, / nu mai risipește farmecul trupului tău / prin sânge chemarea urcând”.

Egalitatea în fața morții, tristețile inerente ale oricărui destin, viața ca o călătorie, pendularea ființei între așteptări și neîmpliniri sunt alte câteva teme ale poeziei lui Nicolae Vălăreanu Sârbu din acest volum. Totuși, ele rămân doar fundalul pentru tema principală, cea a dragostei, ca realitate, dar, cu precădere, ca potențialitate. Printre acestea își fac însă loc și alte gânduri mai... terestre, ca, spre exemplu, cel legat de codrul care nu mai este frate cu românul, cel al asumării unui destin etnic marginal („Suntem fruntași la periferia lumii”), ori cel al unei nesfârșite tranziții („Trecerea dintre sisteme”), gânduri venind dintr-o dezabuzare cotidiană, care, în planul întregului, introduc un alt nivel de abordare a vieții ce-i atenuază lirismul.

Dincolo însă de aceste aspecte tranzitorii, în concluzie, poetul găsește forța de a culege din realitate mai ales imagini cu darul divin, materializat, de pildă, într-o priveliște pe înserat, sau în femeia de lângă el ori în amintirea copilăriei, care-i dă posibilitatea să simtă cum „Arcușul sufletului cântă oda bucuriei / Dumnezeu ascultând-o”. Se vede că fiorul religios este o altă componentă a poeziei din volum, poetul atenționând: „Cei care iubesc pe Domnul se nasc a doua oară”.

NICOLAE VĂLĂREANU SÂRBU

Când

*Când toate drumurile se vor sfârși,
Eu însumi voi deveni drum
Pe care trec caii somnului
De la răsărit la apus.*

*Când toate podurile se vor dărâma,
Eu însumi voi deveni pod
Peste care trec stelele
Apele somnului.*

*Când viața și moartea vor fi totuna,
Eu voi rămâne singur,
Să zidesc în cuvinte
Muntele sfânt.*

*Când ziua și noaptea vor dispărea
Cu perechi de luceferi din univers,
Vă voi chema pe toți cu daruri
Să prelungim timpul.*

*Când nimic nu va mai fi de făcut
Și va veni potopul
Eu voi construi arca,
O voi umple cu ce-i viu și se îneacă.*

*Voi o să râdeți și mă veți batjocori,
N-am timp muntele sfânt așteaptă.
Când apele se vor retrage
Nu veți mai fi,
Lumea se va înmulți ca mai înainte.*

Magii răsăritului

*Lumina mă dezghioacă de coajă
pătrunde în interior,
cu degete transparente
aduce-n căușul palmei sufletul
și nu-l poate scoate.*

*Ca o rază se desprinde
și dă binețe cerului
cu înălțimi de gând.*

*Din întuneric
se naște un cântec de flaut
cu dans de iele.*

*Din depărtare
sosesc în goana cailor
magii răsăritului.*

Ce cred și nu cred

*Nu mă deschide să vezi cum sunt,
de ce strig prin cuvinte
de mi se pierde suflul,
mă lasă între ce cred și nu cred
din tot ce mi se spune*

până mă vindec de răutățile înghițite cu totul.

*Încep să mă prind cu funii de cer
fără să mușc din fructele mâniei,
caut drumurile care trec prin anotimpuri,
să nu hoinăresc degeaba prin lume
ci să-mi pun piatra de hotar
dincolo de orizontul știut de hoji
unde pot dormi liniștit
CU AMINTIRI CU TOT.*

MIHAI MIRON

Un altfel de rapsod

Oamenii, cel puțin aici în România, mai obișnuiesc să ofere și să primească daruri. Pentru mine, cele mai prețioase daruri, sunt cărțile. Și iată în decembrie 2017, am primit de la amicul Gheorghe Palcu noua lui carte cu poezii intitulată *Caut Cuvântul* (Editura Anamarol, 2017). Cunoscut în țară și în lume, oriunde trăiesc români, mai ales ca interpret de folclor și romanțe, cu o carieră îndelungată de redactor de radio și televiziune, Gh. Palcu își încearcă a doua oară darul și dorul de vers.

Volumul acesta de poezii este structurat tematic pe șapte capitole intitulate: Privire sub lupă, Nemărginire, Identitate, Idilice, Sonete, Cu gândul înapoi și Omagiu ; iar aceste titluri chiar sintetizează cuprinsul poeziilor din capitulul respectiv. Eu însă, nu voi analiza tematic produsul finit al poemelor ci voi căuta - ca și autorul - *Cuvântul*- versul care este deosebit, cel pe care eu l-am găsit între cele propuse de poet. Dezvoltându-și imaginația și urmând școala fabuliștilor francezi și români, Gh. Palcu ironizează cu gust amar situația economică actuală:

„Un berbec cu coarne-ntoarse a ajuns la microfon./ behăind să se-
nțeleagă că stăpânu-i un bufon./ Până ieri veneau arabii, luau miei, carne,

chiar și lână,/ acum nu mai vine nimeni și-a rămas cu toate-n mână./ Ce-ajutoare să primească? Cică se vor da subvenții?!/ Banii s-au furat de-acuma și au rămas numai intenții”.

Desigur, plâgerea se face în parlamentul dobitoacelor și adresarea este către ministrul de resort... nu i se dă numele, nici măcar anagramat. Într-o altă fabulă din primul capitol aflăm dedesubturile alegerilor:

„Liniștit, întins la umbră,/ un asin citea ziarul,/ când vulpoiul dând de urmă-i,/ a apostrofat măgarul :/ Vai, te caut cu-ndârjire/ știindu-te independent,/ tocmai am primit o știre / pentru un loc în parlament”.

Odată ales, măgarul se ține de măgării fără să-și uite vechea meteahnă.

„Când veți vedea în parlament / un ales citind ziarul / uitându-vă la el atent/ veți vedea din nou măgarul”. Morală? Adevăr? Cine știe? Eternul domn La Fontaine nu mai este lângă noi, nici lângă născătorii lui gali ca să ne lămurească. În orice caz situația nu-i a bună din cauza... ghinioanelor :

„Mulți trudes, dar ghinioane și corvezi neprevăzute/ Le îngreunează viața cu înfrângeri neplăcute.... / Vine iarna, nu sunt lemne, școala stă să se darâme,/ Copiii nu merg la ore, cum să ne-afirmăm în lume?/ Dar exemplele-s prea multe, stăm și ne-ntrebăm cu toții / De ce-n luptele cu viața ies învingători și hoții?”

Ei, ca să vezi, și hoții sau de cele mai multe ori numai hoții? E loc de gândit și tâlcuit. Originea rurală și dorul de frumos, ca și puternica civilizație arhaică din care se trage, aduc pe buzele rapsodului și în penița poetului Gheorghe Palcu versuri de o puritate și simplitate înduioșătoare :

„Fântâna singură-n câmpie/ Din cumpănă îmi face semn/ Și cu găleata mă îmbie / Cu cel mai liniștit îndemn.... / Din apa dulce beau țărani/ Și se închină la altar./ Căci sfântă-ai devenit cu anii / Prinos adâncului tău dar”.

Creștin practicant și patriot transilvănean prin cânt și faptă, Ghiță (pentru prieteni) Palcu nu poate uita și afirmă pentru posteritate:

„S-a-ntors Iisus în România,/ De sus din cer a coborât / Să-și vadă iar împărăția,/ Mai înțelept, mai hotărât... / Pe-o rază de lumină lină / Și Maica Sfântă-a coborât/ Cu un veșmânt mare pe mână/ Pentru poporul mohorât..../ E-așa tristețe-n țara asta/ I-a spus Iisus îngândurat/ Să-i ridicăm pe veci năpasta/ Ce-atâția ani l-a apăsât... / Și-n veci de veci o să rămână/ O bucurie-a omului,/ Frumoasa patrie română,/ Grădina Maicii Domnului...”

Simplă dorință? Profetie? Și noi ne dorim la fel, dar iată că el a găsit cuvântul. Alteori, cu oarece umor negru, poetul se întrebă și în final tot el dă soluția:

„Eu cred că numai sfinții ajung în Rai,/ Cei păcătoși n-avem acreditare!/ Ar fi îmbulzeală și mare alai / S-ajungem la o astfel de cărare..../ Așadar călcați cu milă pământul,/ Bucurați-vă de viață și cer! /

Când strămoșii și-au călcat jurământul,/ Întoarcerea în Rai rămâne-un mister”.

Iată cum misionarul-poet îmbină cuvintele din discursurile clasice pastorale cu altele mai noi, de curând “acreditate”. Și care-or fi strămoșii de-au călcat strămb? Desigur că Adam și Eva și poate că de fapt au călcat bine, căci fără „călcătura” lor, n-am mai fi fost noi. Tema patriotică, simpatriotică spun grecii de la care am luat și cuvântul, revine des în scrierea poetică a lui Gh. Palcu, uneori ca o chemare, alteori ca un îndemn, iar inspirația de vers popular ajută - zic eu - la forța sa:

„Răsună vântul prin Carpați/ Venind din miazănoapte,/ Din Răsărit trimis de frați,/ Se-aud tainice șoapte/ Pornite din adânci simțiri,/ A neamului chemare / Spre vechi și nobile-mpliniri,/ Spre-o Românie mare.../ În vers și cântec se sfîntesc / Și dănuiesc în mine,/ Să port un spirit românesc / Oriunde-oi fi prin lume.”

Gheorghe Palcu încearcă și nu numai uneori, ci chiar de mai multe ori reușește să compună în forme fixe, mai clar să scrie sonete. Unele inspirate de multele sale lecturi temeinice, ale omului de formație clasică ; poate celor ce-l vor citi li se vor părea livrești... și ce dacă? Livrescul face parte din cotidianul în care existăm, dar multe dintre cele 21 de sonete din volum sunt frumoase. Iată ce mie mi-a plăcut în mode deosebit:

„Am prins din ceruri luna să-mi fac un căpătâi,/ Acum când noaptea țese tainice mistere / Și tot încerc să scap de vise și himere,/ Cuprins de dor - fiorul dragostei dintâi”.

Deși „om serios” cum am tot încercat să evidențiez, autorul are și momente de umor poate involuntar, după care introduce cu maximă seriozitate nume sonore din literatura română către care el se înclină: Sorescu, Labiș, Blaga, Goga, Arghezi, Botta, Stănescu și desigur Eminescu. Dar iată cum începe:

„Mi-e foame și mi-e sete de-un iscusit poem,/ Vrajit să fiu de truda unui poet boem/ Ale cărui rime și muzică ascunsă / Mi-or lumina gându-ntr-o lume nepătrunsă...” Și cum termină: ”De-aceea-n zorii zilei și seara la culcare,/ Recitindu-i încerc adâncă admirare,/ Știind că toți lasat-au cu har dumnezeiesc / În patrimoniul lumii un suflet românesc.”

Nici Ienăchiță Văcărescu n-ar fi zis mai abitir!

Dacă ar fi să-l caracterizez pe autor, aș face-o mai bine cu propriile sale cuvinte. Le găsim în poemul: „Cine sunt eu?”:

„Mi-am tot pus întrebarea cine sunt eu?! / Firul de nisip la margine de râu,/ Un licăr de viață din bobul de grâu / Sau raza uitată dintr-un curcubeu?... / Mi-am zis. Sunt doar o umbră trecătoare,/ Sclipirea de gândire din jurul meu / Și nu pot renaște ca un curcubeu / Chiar dacă avem stăpân același soare”.

Da, acesta este Gheorghe Palcu, boțul de pământ din Band, nisipul din Mureș, pinul din Căliman, vocea vântului transilvan și creionul românesc.

COLPACCI

UNIUNEA
ARTIȘTILOR
PLASTICI
DIN
ROMÂNIA

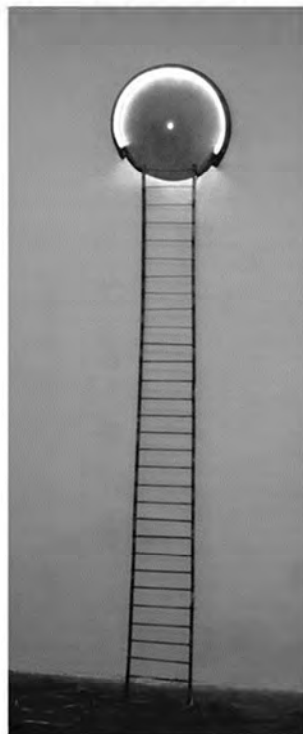

GALERIILE ORIZONT, 15 MAI - 11 IUNIE

VERNISAJ - 15 MAI, 19 - 00

VORBESC: DOINA MÂNDRU ȘI VIRGIL MOCANU

SEMN ȘI LUMINĂ

DOINA MÂNDRU

Viorica Colpacci: Semn și Lumină

Un artist cu destin marcat de Brăila, unde s-a născut în 1941, de București și Institutul N. Grigorescu, secția de Artă monumentală, pe care a frecventat-o între 1964-1970, profesori Ștefan Szőny, Gh. Popescu, apoi de New York, unde s-a stabilit din 1977, urmând studii de master New York University (1986-1990), la Pratt Institute (1983) și Brooklin College (1991-1994) și lucrând ca profesor de arte într-o școală elementară.

Profesor și artist, nonconformist încă de la absolvire, Colpacci s-a distins în anii '70 în anualele și bienalele artelor decorative prin viziunea modernă, de tip monumental, afirmată în ceramică. În exil, în timpul studiilor doctorale, a abordat domeniul artei sacre contemporane și al artei și spiritualității bizantine. Lucrările pe care le-a propus, începând cu anul 1990, în numeroase expoziții la care a participat la New York sau în Canada, sunt marcate de un înalt grad de conceptualizare a subiectelor ce rămân perfect lizibile în interpretările clasice propuse, dar și de o pătrunzătoare capacitate de sinteză plastică și stilistică. Colpacci evocă în compozițiile ei de oțel și lumină marile teme ale artei creștine, făcând apel la simboluri iconice ale artei bizantine pe care le transpune într-o viziune modernă, de sorginte avangardistă prin puritatea liniilor, prin concizia și pregnanța compoziției, prin ineditul materialelor întâlnite curent în viața de toate zilele. Semn discret al artistului că sacrul este încă omniprezent în lume, dacă sunt ochi să-l vadă și minte care să nu-l alunge.

În Vechiul Testament divinitatea s-a exprimat ades prin semne și simboluri, la ele face apel și artistul contemporan, asemenea vechilor iconografi. Create întru contemplare și reflecție, compozițiile Vioricăi Colpacci au puternice calități monumentale, sunt angajante, nu prin dimensiunea lor materială, importantă ades, cât prin dinamica sufletească pe care o inspiră. Ele îndeamnă, în limbajul universal al simbolurilor care transcend confesiunile, la meditație și la crucificarea eului, la rugăciune și la acceptare, la urcușul pe Scară, spre îmbrățișarea luminii, înfățișate aici tainic, dar promisă pentru eternitate.

Un nou limbaj vizual

Marti, 15 mai 2018, la Galeria de artă „Orizont” din București a avut loc vernisajul expoziției „Semn și lumină” a artistei româno-americană Viorica Colpacci. Sculptor, ceramist, designer, profesor de artă, eseist, fondator și director al galeriei SPIRITUS din New York, Viorica Colpacci locuiește și lucrează în București și New York. A absolvit Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, a debutat în țară ca ceramistă și, după ce s-a stabilit în S.U.A. în 1977, a descoperit sculptura care folosește ca mijloace de expresie combinația dintre metal și lumină. Artistă originală în sfera sculpturii naționale și internaționale, a avut mai multe expoziții personale și de grup în România, Germania, Italia, Franța, Grecia, precum și în Statele Unite și Canada.

Așa cum au menționat la vernisaj criticii de artă Doina Mândru și Virgil Mocanu, în sculpturile sale Viorica Colpacci folosește simboluri originare în teologia creștină ortodoxă, pe care le redă într-un limbaj vizual nou, în modalități și cu mijloace contemporane. Intr-adevăr, artista sugerează divinitatea prin lumina concentrată într-un punct, într-un disc, într-un cerc etc., spre care oamenii aspiră să urce pe o scară metalică (Scara virtuților), sau care iradiază spre lumea umană prin orificiile unor conducte metalice (Creația lumii), ori se prelungește prin fante sub forma unei incredibile cruci de lumină (Crucea răstignirii). Alături de lumină, alte simboluri religioase sunt întruchipate prin geometria tijelor de metal, ca în creațiile intitulate *Trinitate*, unde, într-una dintre variante, un triunghi metalic este intersectat de un cadru cu trei brațe, iar triunghiul este înscris într-un cerc de lumină. Aproape bidimensionale, încât pot fi expuse pe pereții sălii asemenea unor picturi, armonioase și simetrice, încercând să ne înalțe spre cer și inducându-ne o stare spirituală benefică, creațiile sculpturale realizate de Viorica Colpacci ne trimit cu gândul la picturile cu luminoase peisaje nocturne ale lui Ion Țuculescu sau la tabloul *Noapte instalată* al lui Van Gogh.

Inedite în peisajul plasticii românești, lucrările expuse în Galeria „Orizont” vor putea fi vizionate până pe data de 11 iunie 2018.

❖ Duminică, 18 martie 2018, ședința de ceanclu s-a ținut în sala socială a Bisericii. A fost lansat volumul *Tiribomba* de Elena Mitru. Au vorbit Theodor Damian, Valentina Ciaprazi, Mariana Terra, Nicole Smith și autoarea (vezi și reportaj de Mariana Terra în *Romanian Journal*, 28 martie 2018, New York, p. 15).

❖ Duminică 25 martie 2018, de Buna Vestire, după Sf. Slujbă a avut loc în cadrul anului centenar celebrarea Unirii Basarabiei cu România. Invitatul special la eveniment a fost Dl Gabriel Gherasim care a evocat acest moment istoric. Au mai vorbit și Pr. Th. Damian și Consulul general al României la New York, Dl Cătălin Radu Dancu, Dr. Călin Radu Ancuța, ministru consilier, Prof. Dr. Doru Tsaganea.

❖ Duminică, pe 1 aprilie, de Florii, s-a sărbătorit împlinirea a 25 de ani de când Pr. Th. Damian a înființat parohia „Sf. Ap. Petru și Pavel” în Astoria, New York. Au fost prezenți la celebrare preoții Paul Theophilus, Ioan Proteasa, Gheorghe Șchiop. Au vorbit în sala socială Pr. Th. Damian care a prezentat raportul anual de activitate la nivel liturgic, pastoral, administrativ, financiar, ecumenic și cultural, Dr. Napoleon Săvescu, președintele Consiliului parohial și Dna Elena Burchea, președinta Comitetului parohial. În Biserică artista Viorica Colpacci a expus o parte din lucrările sale de inspirație religioasă, iar în sala socială a avut loc expoziția de artă vestimentară „Coleretă la șuetă” a artistei Elena Mitru.

❖ Slujba din noaptea Învierii a fost celebrată la Biserica noastră de Pr. paroh Theodor Damian și de Pr. Paul Theophilus.

❖ Vineri 20 aprilie 2018 în Cenaclul „M. Eminescu” din New York la restaurantul românesc „Boon”, a fost lansat volumul *Macedonienii (Aromânii) primii europeni*, de Dima Lascu. Au vorbit Theodor Damian, Valentina Ciaprazi, Mariana Terra, Napoleon Săvescu și autorul. Au mai luat cuvântul Virgil Ciucă, Alecu Goțea, Aura Șapera și Titus Bocșeri.

❖ Duminică 22 aprilie 2018 în sala socială a Bisericii, după Sf. Slujbă, în cadrul anului centenar, a fost organizată o masă rotundă pe tema tratatului de la București din 24 aprilie 1918. Invitatul special care a vorbit despre eveniment a fost Prof. Dr. Doru Tsaganea. Au mai vorbit Pr. Th. Damian, Virgil Ciucă, Mariana Terra, Valentina Ciaprazi și Dima Lascu.

❖ Vineri 4 mai 2018 în cadrul cenaclului literar „M Eminescu” Theodor Damian a citit din poezia sa de începuturi. Au vorbit Virgil Ciucă, Mariana Terra, Angela Cawog și autorul poeziilor.

❖ Între 10-12 mai 2018 Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian a prezidat o sesiune academică organizată de Prof. univ. Dr. Alina Feld, sub auspiciile Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York în cadrul Congresului Internațional de Studii Medievale ținut anual la Universitatea de Vest din Kalamazoo, Michigan.

❖ Duminică 13 mai 2018, la Biserica noastră, după Sf. Slujbă s-a celebrat în cadrul anului centenar Ziua Independenței de Stat a României și Ziua Monarhiei, dar și ziua mamei după tradiția americană.

Au vorbit despre evenimentele istorice Pr. Th. Damian, Dr. Călin Radu Ancuța, ministru consilier, Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea, Prof. Mariana Terra, Dr. Napoleon Săvescu.

Pentru ziua mamei Prof. Irina Anițului, directoarea Școlii de duminică, a organizat un frumos program artistic cu copiii și tinerii parohiei (vezi reportaj de Iana Târnavăanu în *Romanian Journal*, 23 mai 2018, New York, pp. 16-17).

❖ Vineri 18 mai 2018 în cenaclul nostru au fost lansate cărțile *International relations, Ziarist la New York* (vol. I-II) și *Amurgul șoptelor târzii* de Nicholas Buda din Florida. Au vorbit Theodor Damian, Mariana Terra, Valentina Ciaprazi, Dima Lascu și autorul.

❖ Duminică 20 mai 2018 la Biserică s-a celebrat Ziua Sf. Constantin și Elena. La serbarea din sala socială au cântat îndrăgitele artiste Brândușa Covalciuc Ciobanu, Valeria Arnăutu, Lăcrămioara Răileanu și Reginela Dumitrana Zarin,acompaniate de Mario Dumitrescu și Mihai Donca.

❖ Duminică 27 mai 2018 Biserica noastră a primit vizita Dnei Cristina Liberia și a Dlui George Tulea-Vișan de la Trinitas TV din România. A fost prezentat filmul documentar *Preoți români jertfă și rugăciune pentru Unire*.

❖ Luni 28 mai 2018, de Memorial Day, Pr. Th. Damian a făcut slujba de pomenire a morților îngropați în lotul românesc al Societății „Dorul” din cimitirul Cypress Hills din New York. A fost prezent și Dl Cristian Pascu, președintele Societății precum și Pr. Mircea Dobre de la Biserica ortodoxă greacă „Sf. Dumitru” din Jamaica, New York.

Echipa de la Trinitas TV din București a participat la ceremonie, a filmat și a luat interviuri.

❖ Vineri 1 iunie 2018 s-a ținut la restaurantul românesc „Boon” din Queens o întrunire de cenaclu pe tema „Prima mea iubire”. Au făcut mărturisiri Pr. Th. Damian, Napoleon Săvescu, Mariana Terra, Nicole Smith, Nuți Ionescu, Dora Ivan, Vasile Roană, Dima Lascu, Iolanda Baciuc, Maria Butilă, Maria Purcărea, Cristi Anițului și Carmen Buliga.

ANUNTURI

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 2:00 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18, Q102 și Q103.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar “M. Eminescu”: Vinerea la fiecare două săptămâni.

Școala de Duminică: În fiecare duminică, după Sf. Slujbă, la Biserică. Pentru detalii sunați la tel. 914-409-3483 (Prof. Irina Anițului) sau 917-892-6013 (Pr. Th. Damian).

Pentru detalii sunați la 718-626-6013

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook “Theodor Damian – New York”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie

F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie

Iqbak, MD Cardiologie

Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU

Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:

X-Ray
EKG

Spirometrie (Evoluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.